

DE MILITAIRE SPECTATOR

MAANDBLAD VOOR DE WEERMACHT VAN NEDERLANDEN INDIË

waarin opgenomen:

het Artilleristisch Tijdschrift, het Cavaleristisch Tijdschrift en het
Militair Technisch Tijdschrift.

Directeur-Redacteur: J. MOORMAN, Reserve-Kapitein der Grenadiers.

Redacteuren:

J. J. C. P. WILSON, Kapitein van den Generalen Staf, Leeraar Hoogere Krijgsschool.
A. Q. H. DIJXHOORN, Kapitein van den Generalen staf, Leeraar Hoogere Krijgsschool.
M. R. H. CALMEIJER, 1e Luitenant der Infanterie, werkzaam bij de Afdeeling
Generale Staf van het Dep. van Defensie. P. W. PIETERS, Ritmeester der Huzaren.
A. ETERMAN, 1e Luitenant der Artillerie, Lid der Commissie van Proefneming.

Redactie en Administratie: Zwarteweg 1, Den Haag. Tel. 117783. Postrekening 44715
Abonnement f2.50 per kwartaal. Indië en Buitenland f12.50 per jaar. Losse Nummers f1.50

102de JAARGANG

No. 3

MAART 1933

INHOUD.

	Blz.
Aan den zelfkant der Ontwapeningsconferentie	136
De historische ontwikkeling van den kazernebouw (II) door W. H. SCHUKKING	145
Saumur.... of.... Pinerolo....? (V) door H. TREFFERS.....	153
Gasbevelen (III) door A. H. J. L. FIÉVEZ	161
Optreden van het bataljon in de verdediging door C. J. A. VAN DER HEEM	166
Mijn ervaringen als gewonde in den wereldoorlog (II) door F. VERSPYCK	176
Leven en Streven in de Koninklijke Landmacht.....	185
Uit de Vakpers.....	193
Nieuwe Uitgaven	144

AAN DEN ZELFKANT DER ONTwapENINGSCONFERENTIE

De laatste phase; de dreigende breuk.

Zoals reeds herhaaldelijk het geval is gebleken, wordt telkens wanneer de moeilijkheden ter Ontwapeningsconferentie toenemen en de toestand critiek dreigt te worden door een, telkenmale als uiterste beschouwde, poging van een der gezaghebbende partijen — de arbeid weer op gang gebracht.

Op het oogenblik waarop bijkans het geheele samenstel onzer aloude beschaving wankelt, doen zich de gevolgen en de vrees voor erger in scherpe mate ter Conferentie gevoelen. Zoodoende geraakt zij, nadat zij 2 Februari van dit jaar haar tweede en naar men aanvankelijk vertrouwde beslissende stadium was ingetreden, steeds verder van den weg, welke naar het verkrijgen van tastbare uitkomsten leidt.

Toch had het aan pogingen in het, precies een jaar te voren geopende, eerste stadium van de Conferentie tot een bevredigende Conventie te geraken niet ontbroken.

Laat men de belangrijkste voorstellen in de rij voorbijgaan, dan kunnen achtereenvolgens worden genoemd:

die van 5 Februari 1932, ingediend door den Franschen Ministerpresident TARDIEU;

die van 18 Februari van de Duitsche delegatie en van 19 Februari van de Sovjet-republiek;

de voorstellen van 19 Februari en 11 April van de Nederlandsche delegatie;

de kwalitatieve-ontwapeningsvoorstellen van Italië van 9 April;

de uiterste belangrijke HOOVER-boodschap van 22 Juni;

de nadere voorstellen daarop van Britsche zijde van 7 Juli;

de zes punten, opgesteld 12 Juli door de acht zgn. Kleine Mogendheden;

het Memorandum van 14 November, ingediend door de regeering van PAUL BONCOUR

en ten slotte een kort Britsch werk-memorandum van 30 Januari 1933.

Thans was het, daar, door de Fransch—Duitsch/Italiaansche tegenstelling, een zware breuk dreigde, te elfder ure aan den Britschen Eerste Minister MACDONALD voorbehouden om — in tegenwoordigheid van den heer DALADIER, den vierden Franschen Ministerpresident sedert het begin der Conferentie — persoonlijk een uiterste poging te doen om de vrijwel vastgelopen Conferentie te redden en weer door woord en daad op dreef te brengen. Reeds te voren had hij, bij de December-besprekingen van de 5 mogendheden, den terugkeer van Duitschland aan de Conferentie-tafel bewerkt en verkregen door het beginsel van gelijkgerechtigheid en van een — zij het trapsgewijze — tastbare vermindering te doen erkennen, op voorwaarde dat „de” veiligheid er niet onder zoude lijden.

Het schoonste woord van welsprekendheid zijnerzijds zou evenwel niet baten, indien het niet gepaard ging met nieuwe concrete voorstellen. Daaraan heeft het niet ontbroken niet alleen, maar deze voorstellen bepalen zich niet als tot dusverre — behoudens die der Sovjet-delegatie en die van President HOOVER — uitsluitend tot algemeene beginselen, waarvan de toepassing dan nog (en ziedaar de grootste moeilijkheid) op ieder land afzonderlijk diende te volgen. De groote verdienste van het MACDONALD-voorstel is, dat in eene uitgewerkte Ontwerp-Conventie voor alle Staten is aangegeven waarop de beperking en in vele gevallen de zeer aanzienlijke vermindering ten slotte neerkomt.

Dit volledige plan is door MACDONALD zelf geschetst als een „een beetje gewaagde stap voorwaarts”. Hoe dit zij, boven de verschillende Fransche plans en memorandums hebben zijn voorstellen de verdienste van reële toepassing. Voor het eerst worden thans — al dragen zij volgens den steller een voorloopig, een inleidend karakter — bepaalde getallen van bewapeningsbeperking, leidende tot bewapeningsvermindering, genoemd.

En dit was wel noodzakelijk nu de eischen van Duitschland na 14 jaar eindelijk tot tastbare uitkomsten te geraken met den dag dringender werden en het wantrouwen daartegenover in Frankrijk, steeds opnieuw door een alarmeerende anti-Duitsche propaganda, somtijds met *tendentieuse gegevens* gevoerd, meer en meer toenam. Dit heeft ook ten gevolge dat aan het nieuwe Ontwerp een „overgangskarakter” is toegekend, zoodat het slechts voor een tijdduur van 5 jaar is opgesteld teneinde te komen, zooals MACDONALD het uitdrukte, tot een Ontwapeningsevenwicht. Of dit Ontwapeningsevenwicht, dat in feite een evenwicht in bewapeningsgetallen nastreeft, wel zoodanig is, dat inderdaad de balans op de hoofdpunten in evenwicht is, zal bij de komende besprekingen moeten blijken.

Het Ontwerp heeft in de groote lijnen de opzet van de Ontwerp-Conventie van December 1930 gevolgd. Ten aanzien van de effectieven is gebruik gemaakt van de HOOVER-voorstellen, zoowel als van het hiervoren aangehaalde laatste Fransche Memorandum tot het op gelijke basis opzetten der landlegerstelsels, beide reeds in voorafgaande nummers van de *Militaire Spectator* besproken.

Voor het landmachtmaterieel slaat de vermindering voornamelijk op de vechtwagens (tanks) en de zware artillerie. Ten aanzien van de zeemacht wordt voorshands niet verder gegaan dan het door Italië en Frankrijk doen toepassen van de te Londen in April 1930 vastgestelde en door de Vereenigde Staten, Engeland en Japan aanvaarde regelingen. De aldaar en in Februari 1922 te Washington verkregen uitkomsten zullen in 1934 worden herzien. Voorts is een zekere stabilisatie tot einde 1936 van de overige marine's — waaronder de Nederlandsche — voorzien.

Het bombardement uit de lucht wordt verboden en dit verbod zal, indien zulks uitvoerbaar blijkt, later moeten worden gevolgd door de algeheele afschaffing van de militaire en maritieme vliegtuigen, waartoe de burgerlijke luchtvaart aan banden dient te worden gelegd.

Aangezien het Duitsche ontwerp eensdeels bestemd is om als brugslag te dienen tusschen de Fransche eischen van veiligheid en den Duitschen „claim” op een vergaande vermindering der bewapeningen is het vooral belangwekkend het aan deze beide polen te toetsen. Vermoedelijk vormt dit ontwerp, hetwelk het 157e werkstuk van de Conferentie is, een van de laatste belangrijke en

beslissende documenten der Conferentie. Ook daarom kan een min of meer uitgebreide behandeling, althans wat de landmacht en de luchtmacht betreft, hier haar nut hebben.

De Britsche Ontwerp-Conventie van 16 Maart 1933.

De Veiligheid.

Het ontwerp behandelt in een zes-tal artikelen als eerste deel de veiligheid. Daarin wordt geënzins, als basis waarop de bewapeningsvermindering *sine qua non* berust, op den voorgrond gesteld een Europeesch pact van onderlingen bijstand, zooals het Fransche Memorandum van 14 November 1932 beoogde en waarvan de beginselen in de afgelopen maanden dezes jaars nader waren behandeld in de z. g. Politieke Commissie. Als gevolg van het votum van 7 Maart j.l., waarbij Duitschland, Italië, Hongarije en Oostenrijk stemden tegen dezen onderlingen bijstand — beschouwd als dienende ter feitelijke handhaving van den politieken *status quo* — was de doeltreffende verwezenlijking van dit beginsel voorloopig buitengesloten. Naar bekend is behield de Nederlandsche eerste gedelegeerde zich niet, zooals b.v. de Britsche, bij de stemming zijn oordeel voor, maar stemde hij tegen het beginsel van den onderlingen bijstand „quand même” d.i. voorloopig los van den daaraan noodzakelijkerwijze te verbinden vergaande ontwapening.

Intusschen laat het Britsche ontwerp in artikel 6 althans nog in zooverre de mogelijkheid tot het treffen van regionale overeenkomsten door bepaalde Verdragsluitende Partijen open, dat deze, wanneer zij de strekking hebben de beslissingen nopens de, in een bepaald geval te nemen, maatregelen te bevorderen en deze maatregelen te coördonneeren, in bijlagen van de Conventie worden opgenomen.

De weg naar een Europeesch verdrag van onderlingen bijstand in het kader van de Britsche ontwapeningsvoorstellen staat dus nog open.

Belangrijk is bovendien dat de artikelen 1—5 in vele opzichten — voor wat art. 2 betreft zelfs nagenoeg woordelijk — overeenkomen met de beginselen, welke het Fransche Memorandum gesteld heeft ten aanzien van de actie, welke van *alle* Staten moet uitgaan indien een oorlog uitbreekt in strijd met de bepalingen van het Briand-Kellogg-pact (Verdrag van Parijs). Maar, terwijl het Fransche Memorandum bij inbreuk op het Verdrag van Parijs het onverwilt ingaand verbod van alle rechtstreeksche of indirecte economische of finantieele betrekkingen met het aanvallende land stelt, spreekt de Britsche regeering, vermoedelijk als gevolg van de ervaring, opgedaan in het Japansch—Chineesche conflict, in haar ontwerp hierover wijze-lijk niet.

Slechts bepaalt artikel 5 van het ontwerp, en hier is weer overeenstemming met het Fransche Memorandum, dat, ingeval van een *bedreiging* van een schending van het verdrag van Parijs, de maatregelen, welke zouden kunnen worden genomen, in een alsdan onverwilt bijeen te komen conferentie, zullen worden overeengekomen, terwijl bij ingetreden breuk zal worden vastgesteld welke partij daarvoor verantwoordelijk is.

Bovendien kunnen de alsdan te nemen beslissingen volgens het Britsche ontwerp slechts kracht van gewijsde erlangen, indien — behoudens die van den Staat-misdadiger — de regeeringen van de zeven groote mogendheden (de Vereenigde Staten, Groot Britannië, Duitschland, Frankrijk, Italië, Japan

en Sovjet-Rusland), zoomede de meerderheid van de regeeringen van de overige mogendheden, zich er vóór hebben verklaard. Dit geldt dus niet alleen voor de te nemen maatregelen, maar ook voor het uitwijzen van den aanvaller. Het Fransche ontwerp voor een Europeesch pact stelde hier slechts eenvoudige meerderheid van den Raad van den Volkenbond. Het Britsche voorstel komt nu blijkbaar aan het Fransche tegemoet door *niet* meer de *eenstemmigheid*, welke ingevolge artikel 5 van het Volkenbondspacte noodig is, te vereischen.

De legersterkte.

Het Ontwerp voorziet in de beperking van de *vredessterkte* van de landmacht. Op dit punt zou het dus eenzijdig en onvoldoende zijn, wanneer niet, doordat alle legers op hetzelfde, het conscriptie-type zullen worden geschoeid, de beperking van de vredessterkte voor allen een gelijkmatigen invloed op de oorlogssterkte had verkregen. De Nederlandsche gedelegeerden en deskundigen hebben sedert Mei 1926, aanvangsdatum van de voorbereidende werkzaamheden, niet opgehouden er op te wijzen, dat het *noodzakelijk* is het geheele strijdbare gedeelte, zijnde hetgeen onmiddellijk mobiliseerbaar is, derhalve het vredesleger aangevuld door de zgn. geoefende reserves, te beperken. Nadat aanvankelijk de Britsche delegatie en die van de Vereenigde Staten geheel met de Nederlandsche in dit opzicht accoord gingen, heeft eerst de bekende pacifist Lord ROBERT CECIL en daarna de gedelegeerde der Vereenigde Staten de beperking der geoefende reserves losgelaten.

Het jongste Britsche Ontwerp is hierop niet teruggekomen doch handhaaft deze concessie aan Frankrijk, maar doordat alle oorlogslegers van het vasteland van Europa volgens het ontwerp uit een aantal opvolgende lichteningen zullen bestaan, waarvan de sterkte door de voorgestelde beperking wordt gelimiteerd vervallen verschillende bezwaren.

Wat nu de voorgestelde getallen voor de gemiddelde vredessterkten betreft, deze zijn o.a. voor:

<i>Land</i>	<i>Moederland</i>	<i>Totaal, inbegrepen overzeesche gewesten</i>
Nederland	25.000	75.000
Portugal	50.000	60.000
België	60.000	75.000
Zwitserland, Denemarken, Zweden, Noorwegen, enz.	} niet genoemd, doch praktisch als in de nevenkolom	50.000
Frankrijk		400.000
Duitschland	} ieder 200.000	200.000
Italië		250.000
Polen		200.000
Sovjet-Rusland	500.000	500.000

In deze opgave zijn de sterkten aan z.g.n. militair georganiseerde politieformaties begrepen, evenals het personeel dat aan de militaire vóroefeningen deelneemt. In de verdubbeling van het Duitsche leger (volgens het Verdrag van Versailles 100.000 man) is dus een nader te bepalen deel van de „Schutzpolizei” inbegrepen.

Wat verder in deze opgave treft is de *gelijkstelling* van de landmachten in het moederland van Frankrijk, Duitschland, Italië en Polen. Frankrijk krijgt evenwel weer een voorsprong op Italië door de verhouding van de totalen van 400.000 en 250.000, waarbij te bedenken, dat Frankrijk aldus in de onmiddellijke nabijheid van het moederland een groot troepenreservoir kan behouden. Aangezien de totale vredessterkte van het Fransche- en van het Italiaansche leger volgens de officieele getallen resp. ongeveer 700.000 en 600.000 man bedroeg, is de voorgestelde vermindering toe te passen op Italië ook naar verhouding veel grooter.

Van primair belang blijft evenwel dat de gelijkheid Duitschland = Frankrijk (moederland) eerst over een 15-tal jaren zal worden verwezenlijkt, wanneer Duitschland, na het weder invoeren van den dienstplicht, in de opvolgende lichten een voldoende aantal geoefende reserves zal kunnen hebben. Tenzij Duitschland aan de thans voor gebruik te velde weinig geschikte en onvoldoende geoefende Hilter- en Stahlhelmformaties op legale wijze door zeer korte oefeningsperiode's (vallende binnen de volgens het Ontwerp toegestane 200.000×36 mandagen) het gebruik van lichte en zware mitrailleur, van infanterieschut, veldgeschut, optreden in gevechtseenheden van hoogere orde, enz., enz., zou weten bij te brengen. Dit zou dan wellicht den tijdduur dat Duitschland de geoefende reserves mist, tot 4 à 5 jaren bekorten. Maar dan blijft nog de quaestie van het toegestane materieel.

In ieder geval schijnen de Britsche voorstellen op dit punt alleszins aan- nemelijk voor Duitschland. Maar voor Frankrijk is het de vraag?

Het zal wel geen verwondering wekken wanneer blijkt, dat b.v. België met de gedachte vredessterkte in Europa van 60.000 man, d.i. 2,4 maal die voor Nederland toe te staan, genoeg zou nemen. De groote sterkte aan het Belgische vredesleger toe te kennen, houdt blijkbaar verband met de meer blootgestelde ligging van dat land. Nochtans is het de vraag of deze naar verhouding zooveel meer bescherming oirbaar maakt, dan wel omgekeerd of het Nederlandsche grondgebied zooveel minder is blootgesteld, dat de Nederlandsche vredeslegersterkte zelfs de helft kan bedragen van die van Portugal, om van Noorwegen e.a. niet te spreken. Men denke aan de, in het beruchte aanvalsplan-Schlieffen gepremediteerde, schending van ons grondgebied, welk plan verviel toen de vredes- en oorlogssterkten van het Nederlandsche leger van omstreeks 1909 af in belangrijke mate toenamen.

Intusschen is Nederland uit zich zelf op ontwapeningsgebied reeds gegaan *beneden* hetgeen het Britsche ontwerp voor de vredessterkte der landmacht voor dit land open laat. Volgens de officieele opgaven in 1931 ten behoeve van de Ontwapeningsconferentie verstrekt, bedroeg de gemiddelde vredessterkte in 1930 (inbegrepen marechaussée, gendarmerie e.d.):

<i>Land</i>	<i>Moederland</i>	<i>Totaal, inbegrepen overzeesche gewesten</i>
Nederland	17.475	59.162
België	75.356	92.820
Portugal	50.475	61.143

Het Britsche ontwerp bevat verder bepalingen nopens de kenmerken, welke de politie-formaties tot militair georganiseerde troepen stempelen (art. 12), zoomede betreffende de berekening van het aantal mandagen, waarbij een ver-

meerdering van 5% is toegestaan, teneinde rekening te houden met afwezigheid wegens ziekte, verlof of vervroegd ontslag.

Hieruit volgt, dat de aangegeven sterkten in het Britsche voorstel berusten niet op de wettelijke toelaatbare maar op de werkelijk aanwezige sterkten.

De oefeningstijd.

Het ontwerp bevat als gezegd bepalingen, welke tegemoet komen aan de strekking van het Fransche Memorandum om te geraken tot continentale legers van een gelijksoortig type: conscriptielegers met korten oefeningstijd. Daarmede is feitelijk beoogd het ontbinden van het aan Duitschland bij het Verdrag van Versailles opgelegde vrijwilligersleger met 12 jaren werkelijken dienst, hetwelk van Fransche zijde thans als een aanvalsinstrument van uitnemend gehalte wordt beschouwd en gevreesd.

Artikel 16 van het ontwerp bepaalt, dat het maximum van den totalen werkelijken dienst voor de verschillende landstrijdkrachten in Europa niet meer zal bedragen dan 8 maanden.

In bijzondere gevallen, vast te stellen door de Conferentie, zal dit maximum mogen worden opgevoerd tot 12 maanden. De bovengrens van 8 maanden zal voor Nederland wel geen bijzondere gevolgen hebben ten aanzien van de gewone dienstplichtigen van de infanterie, wielrijders, genietroepen en onbereden artillerie, die 5½ maand eerste oefeningstijd, plus ten hoogste 40 dagen herhalingsoefeningen hebben te vervullen.

Voor andere categorieën zal de zaak wellicht anders staan, b.v.:

onberedenen in opleiding tot onderofficier (9 maanden plus 54 dagen);

gew. dienstplichtige ziekenverplegers (11 maanden plus 20 dagen);

gew. dienstpl. en ond.offn. beredenen der art. (12 maanden plus 40 dagen);

gew. dienstplichtigen luchtvaartdienst (12 maanden);

gew. dienstpl. en ond.offn. cavalerie (15 maanden plus 40 dagen);

reserve officieren (12 maanden plus *jaarlijks* gemiddeld 13 dagen).

Intusschen opent het Britsche ontwerp de mogelijkheid van een diensttijd van langer dan 8 (resp. 12) maanden ten aanzien van res.officieren voor

$\frac{1}{x}$ deel van de totale sterkte en ten aanzien van onderofficieren en soldaten voor $\frac{1}{y}$ deel dier sterkte.

Het legermaterieel.

Voor het mobiele landgeschut is in het ontwerp voor de toekomst een bovengrens van het kaliber vastgesteld op 105 mm. Niettemin mogen de Staten hun bestaande geschut tot een kaliber van 155 mm behouden, terwijl elke verdere aanmaak gelegen zal moeten zijn binnen de lagere limiet van 105 mm.

Voor kustgeschut is echter — overeenkomstig de Fransche denkbeelden terzake — gegaan tot de bovengrens van de zwaarste scheepskanons, d.i. tot niet minder dan 406 mm.

Van niet-verplaatsbaar landgeschut wordt niets gezegd, terwijl omgekeerd evenmin is bepaald dat het toegelaten kustgeschut niet mobiel mag zijn. Kustspoorweggeschut zou in den landoorlog kunnen worden gebruikt.

Ten aanzien van de vechtwagens is de zeer hoge limiet van 16 ton gewicht gesteld. Daarmede geeft Engeland intusschen thans zijn 20-tons tanks, welke het nog in Juli j.l. wilde behouden, prijs. Bovendien wordt in een noot gewezen

op de noodzakelijkheid van verdere besprekingen ten aanzien van het vraagstuk der lichte vechtwagens, d. z. die van minder dan 10 ton gewicht.

Van het internationaliseeren der niet meer toegelaten wapens, nog wel onder de voogdij van den Staat, welke ze zou moeten missen, zooals de Fransche delegatie zulks wenschte, is geen sprake; $\frac{1}{3}$ moet worden vernietigd binnen 12 maanden na het inwerkingtreden van de Conventie en het overblijvend $\frac{2}{3}$ binnen 3 jaren. Ten aanzien van de vuurmonden van 105 tot 155 mm geldt, dat zij moeten worden vernietigd, nadat zij door vuurmonden van 105 mm zullen zijn vervangen.

Op grond van de Britsche voorstellen zouden, voor wat het Nederlandsche mobiele landmachtgeschut betreft, moeten worden opgeruimd, resp. vervangen door geschut van een kaliber van 105 mm:

de houwitser van 15 l. 17, 15 l. 14 en 15 l. 15 en de houwitser van 12 zoomede

de kanonnen van 15 l. 24, 12 l. St. en 12 l. Br.

Hoe eerder de vervanging van laatstbedoelde kanonnen door geschut van 10.5 cm plaats vindt, hoe beter in velerlei opzicht.

De luchtmacht.

Het werpen van bommen uit luchtvaartuigen is — onafhankelijk van de door Frankrijk gewenschte internationale regeling betreffende de burgerlijke luchtvaart — geheel verboden (behoudens voor politiedoeleinden in bepaalde ver afgelegene gebieden, waarmede vermoedelijk bedoeld zijn Britsch-Indische bergstreken).

Het aantal militaire- en marinevliegtuigen wordt scherp beperkt.

Om later te kunnen komen tot het geheel afschaffen van de militaire vliegtuigen, zal, na het totstandkomen van de Conventie, de daarbij geschapen „Permanente Ontwapeningscommissie” onmiddellijk schema's moeten uitwerken. Indien daarbij blijkt, dat de noodzakelijk geachte daadwerkelijke contrôle op de burgerluchtvaart met het doel te beletten dat deze voor militaire doeleinden wordt gebruikt, *niet* mogelijk is, zal de Permanente Ontwapeningscommissie ten behoeve van de tweede Ontwapeningsconferentie weliswaar voorstellen moeten doen tot verdere vermindering van de vliegtuigen, maar daarbij zal alsdan echter niet mogen worden gegaan beneden een nader te bepalen *minimum*! De aandacht verdient dat het Britsche ontwerp reeds thans de militaire bestuurbare luchtschepen, behoudens die welke reeds aanwezig zijn, verbiedt. Zooals bekend is, is Engeland niet zeer gelukkig geweest bij de constructie van bruikbare bestuurbare luchtschepen.

Het voor het eerstvolgende tijdvak van 5 jaren toegelaten aantal militaire- en marinevliegtuigen is beperkt tot een aantal van 500 oorlogsvliegtuigen bestemd voor den loopenden dienst voor elk van de voornaamste mogendheden, die oorlogsvliegtuigen bezitten, n.l. Frankrijk, Japan, Italië, Engeland, de Vereenigde Staten en Sovjet-Rusland. Aan *Duitschland* worden *evenwel geen militaire- of marinevliegtuigen* toegestaan.

Voor Nederland bedraagt het totaal aantal toegestane oorlogs-vliegtuigen 150. Dit zelfde aantal geldt voor België. In het getal voor Nederland zijn intusschen de vliegtuigen noodig voor de landmacht en de zee-macht in Nederlandsch-Indië, begrepen.¹⁾ Een reserve van 25% van voor

¹⁾ In Europa zou de Nederlandsche luchtmacht dus verre de mindere zijn van de Belgische. *Red.*

onmiddellijk gebruik geschikte vliegtuigen is voor alle landen toegestaan.

Het totaal aantal vliegtuigen voor Nederland bedroeg in 1930 volgens de officieele opgaven 321. Hiervan waren 210 bestemd voor den loopenden dienst in de tactische eenheden, terwijl 48, dienende als reserve, en 61 schoolvliegtuigen, zoomede 2 ambulance-vliegtuigen aanwezig waren.

Derhalve zouden volgens den stand van 1930 moeten worden ingeteerd een aantal van $210 + 48 - (150 + 37) = 71$ vliegtuigen. Volgens art. 40 der Ontwerp-Conventie zou de helft van een dergelijk overcompleet vóór 30 Juni 1936 buiten dienst moeten zijn gesteld, het overblijvend gedeelte van dit overcompleet vóór het tijdstip van den afloop der ontwerp-conventie, d.i. binnen 5 jaar na het inwerkingtreden daarvan.

Op het voetspoor van de ontwerp-conventie van December 1930 spreekt het Britsch document alleen van vliegtuigen bestemd voor den loopenden dienst plus 25% in *onmiddellijke reserve*. Het blijft iederen Staat dus vrij een onbeperkt aantal oorlogsvliegtuigen, niet gereed als onmiddellijke reserve, maar b.v. in onderdeelen op te leggen. Het is evenwel de vraag of men wel een groot aantal daarvan zal gaan onderhouden, omdat deze „stocks” spoedige vernieuwing vereischen en dus uiterst kostbaar zijn.

Het toelaatbare vliegtuig leeg gewicht is vrij hoog gesteld, n.l. 3 ton, terwijl n.b. voor watervliegtuigen geen bovengrens is vastgesteld. Onze zwaarste marinevliegtuigen, de Dornierwatervliegtuigen vallen in leeg-gewicht intuschen nog aanzienlijk beneden het gewicht van 3 ton.

Ten aanzien van de burgerlijke luchtvaart zijn in een afzonderlijk hoofdstuk verschillende bepalingen opgenomen, geldende voor den duur der ontwerp-conventie.

Chemische oorlogvoering.

Een uitgebreid hoofdstuk is gewijd aan het verbod van de chemische-, brandstichtende- en bacteriologische oorlogvoering, volgens de beginselen, welke reeds door een speciale commissie der conferentie werden uitgewerkt.

Uit artikel 54 van het Britsche ontwerp blijkt, dat, ondanks het verbod van het gebruik van strijdgassen, de vrijheid ter voorbereiding en beoefening van de toepassing van de individueele- en collectieve *bescherming* (gasmaskers en schuilplaatsen) tegen de uitwerking van chemische strijdmiddelen uitdrukkelijk onaangetast wordt gelaten.

Dat door het voorstellen van een dergelijke bepaling als het ware de samenstellers der Conventie zelf niet ten volle op het nakomen van hun verbodsbepaling . . . door anderen vertrouwen, is duidelijk. Tegenover de overgrootte meerderheid in het speciale comité, hetwelk in December j.l. aangaande de chemische oorlogvoering een nader rapport uitbracht, heeft het betoog van den Nederlandschen gedelegeerde niet mogen baten. Hij bracht in het bijzonder naar voren dat, volgens het bij de Juli-resolutie éénparig door de Conferentie genomen en door den Franschen Ministerpresident HERRIOT nog eens in het bijzonder onderstreepte besluit de chemische oorlogvoering en zelfs elke voorbereiding daartoe waren verboden, zoodat o.m. ten aanzien van de beschermingsmiddelen of dat besluit van nul en geenerlei waarde was of dat men er het noodige vertrouwen in moest stellen. De Britsche gedelegeerde meende hiertegenover te moeten stellen dat het Britsche volk *nooit zou willen afzien* van de beschermingsmaatregelen reeds in vreedstijd te treffen zoowel collectief als individueel tegen een mogelijken chemischen oorlog.

NIEUWE UITGAVEN

Afstandsmarschen. Handleiding voor de wandelsport, door J. G. H. GÖTZ VAN DER VET, reserve-kapitein der infanterie.

Marschvaardigheid en marschtucht zijn voor het leger van groote beteekenis. Slechts een deel van onze jonge mannen heeft echter dienstplicht te vervullen en het verblijf onder de wapenen duurt slechts kort. Daarom is het uit militair oogpunt van veel belang, dat buiten het leger marschvaardigheid en marschtucht worden verkregen door beoefening van de wandelsport.

Dank zij de bekende vierdaagsche afstandsmarschen, welke jaarlijks door den Ned. Bond voor Lichamelijke Opvoeding worden georganiseerd, is de beoefening van de wandelsport hand over hand toegenomen en dit heeft aanleiding gegeven tot oprichting van talrijke wandelsportverenigingen, die Zondag aan Zondag marschen houden van 10 tot 70 km en soms nog wel meer. Excessen bleven niet uit en daarom was organisatie noodig. Deze is in 1932 ter hand genomen door de Koninklijke Nederlandsche Athletiek-Unie, welke een afdeling Wandelsport heeft opgericht, waartoe thans reeds een honderdtal verenigingen over het geheele land behooren.

Het eerst noodige voor deze verenigingen zijn voorschriften voor de marschtraining. Kapitein der Infanterie BREUNESE heeft daarover verleden jaar reeds eenige belangrijke artikelen gepubliceerd in de N. R. C. De brochure van reserve-kapitein GÖTZ VAN DER VET is daarop een welkome aanvulling. Hij behandelt achtereenvolgens: marschtraining, waarbij ook het systeem van res.-generaal WAGNER besproken wordt, vermoeidheid en herstelling, marschmuziek, voeding, lichaamsverzorging en rusten, voetbehandeling, schoeisel en kleeding.

De brochure is voor den geringen prijs van 25 cent verkrijgbaar bij den schrijver, Transvaalkade 7a, Amsterdam.

Wij bevelen deze brochure gaarne aan, niet slechts voor wandelsportbeoefenaars, maar ook voor officieren der infanterie, voor wie de marschtraining van hun onderdeel een belangrijke zaak is.

M.

Die Chemische Waffe door Dr. ULRICH MÜLLER. Verlag Chemie Berlin W. 10.

Op de duidelijke en overzichtelijke wijze, welke men van den schrijver van „Grünkreuz und Gelbkreuz” mocht verwachten, behandelt dit boek „het gaswapen”. In zijn inleiding zegt schr., dat, vóór men zich kan bezighouden met vraagstukken van gasbescherming, gastucht enz., allereerst vereischt is een grondige theoretische kennis van de middelen der chemische oorlogvoering. Deze kennis te verbreiden is het doel van dit werk. Na een beschouwing over de verschillende soorten van gasaanvallen, komt schr. tot „die Gaskampfstoffe”, waarvan de behandeling bijna het geheele boek beslaat. Schr. geeft hierover eerst een algemeene uiteenzetting (o.m. begrippen als onverdraaglijkheidsgrens, doodelijk product enz.) en behandelt vervolgens een groot aantal strijdgassen op een ook voor niet-chemici duidelijke manier. Afzonderlijke hoofdstukken zijn gewijd aan de na den oorlog naar voren gekomen strijdgassen en aan „rook en nevel”. Goede afbeeldingen verduidelijken den tekst.

Hoewel weinig nieuws bevattend, zal dit boek door gasofficieren en officieren-scheidkundigen, vooral voor wat betreft „de strijdgassen”, met succes kunnen worden geraadpleegd; ook niet-specialisten echter zullen zich met vertrouwen tot dit werk kunnen wenden. Het zij ons vergund uit schr.'s slotbeschouwing volgend citaat ter overweging aan te bevelen: „Zusammenfassend kann man sagen, dass durch die chemische Waffe der Grundcharakter der Kampfhandlungen keine wesentliche Aenderung erfahren wird; nach wie vor wird die überlegene Führung und die Tüchtigkeit des einzelnen Mannes den Ausschlag geben, doch muss diese Führung den Einfluss der chemischen Waffe auf die allgemeine Taktik sorgfältig zu berücksichtigen wissen, und ebenso muss der einzelne Mann durch eine gediegene Ausbildung in dieser Hinsicht der neuen Belastungsprobe seiner Nerven und Gefechtsdisziplin gewachsen sein”.

F.

DE HISTORISCHE ONTWIKKELING VAN DEN KAZERNEBOUW

DOOR W. H. SCHUKKING,

Majoor der genie.

II. (Slot van blz. 84).

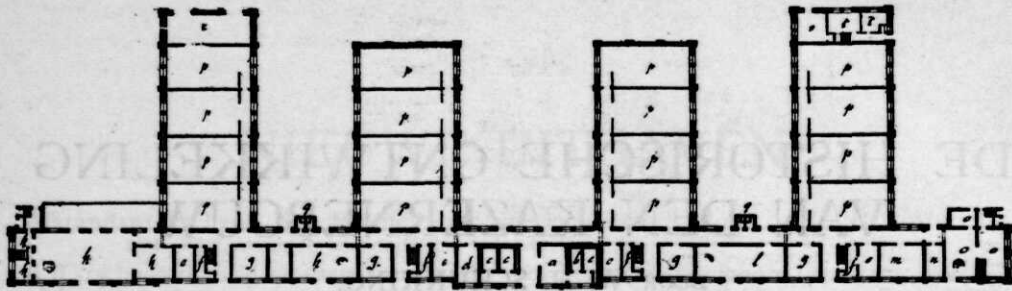
Afb. 5. Voorm. Willemskazerne te Utrecht (1822).

III. De kazernebouw in Nederland na omstreeks 1870.

In navolging van het buitenland¹⁾ werd van de kazernes met binnenplaats overgegaan tot die met een hoofdgebouw van twee verdiepingen, waartegen aan de uiteinden vleugels, elk met één verdieping, zoodat over de lage vleugels en door de openblijvende zijde van het achterplein lucht, licht en zon konden toetreden. Aldus zijn gebouwd in 1880 de Infanterie-kazerne voor 1 bataljon (met kamers voor 50 man) en in 1886 de kazerne voor de Vestingartillerie (met kamers voor 30 man) beide te Utrecht. Uit ongeveer dienzelfden tijd (1878) dateert ook de kazerne voor de Veldartillerie, eveneens te Utrecht, welke zuiver lineair is uitgevoerd, echter met middengang.

Een volgende reeks kazernes, méerendeels met logiesgebouwen voor 1 bataljon (*Breda* zelfs voor 2 bataljons) is evenzeer nog van het massalegerings-systeem. Door een ruime ligging is voor de mogelijkheid van goede lucht-

¹⁾ Voor reizen van Nederlandsche officieren naar het buitenland ter bestudeering van aldaar gebouwde nieuwe kazernes en andere militaire inrichtingen, zie: Verslagen, Rapporten en Memoriën, deelen V (1871; infanteriekazerne *Dresden*) en XVI (1885; kazernes te *Bourges*, *Orleans* en *Etterbeek* bij Brussel).

Afb. 6. Bataljonskazerne (Amersfoort, 1889).

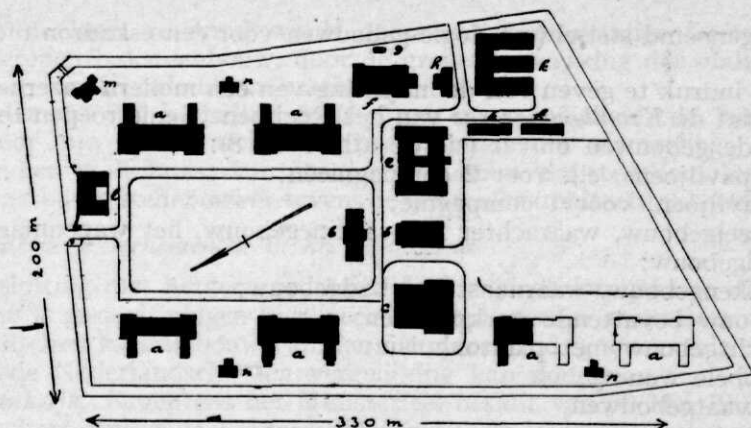
a. Wachtlokaal.	g. Waschlokaal.	o. Keuken manschappen
b. Verzwaard arrest.	h. Wapenkamer.	p. Kamer v. 24 man.
c. Licht arrest.	k. Cantine onderoffn.	q. Nachtprivaat.
d. Officier van gezondheid.	l. Schermzaal.	r. Stal.
e. Compagnies bureel.	m. Eetzaal onderoffn.	s. Geweermakerij.
f. Rustkamer.	n. Keuken onderoffn.	t. Woning.

circuleering rondom de afzonderlijke bataljonsgebouwen zorg gedragen. Nochtans zijn bij de oudere typen (Amersfoort 1889 (afb. 6); Assen 1892; Groningen 1895) nog alle lokalen voor de huisvesting en den dienst van het bataljon in de bataljonskazerne bijeengehouden. Bij de Chassékazerne, in 1896 te Breda en bij de Infanteriekazernes, in 1902 te Nijmegen en in 1904 te Ede opgericht, zijn voor sommige algemeene doeleinden (cantine, magazijnen, keukens, privaten, gymnastieklokalen, enz.) afzonderlijke gebouwen gemaakt, hetgeen op een begin van *decentralisatie* duidt. Echter komt in de architectuur van deze bataljonskazernes allermintst tot uiting dat zij in de eerste plaats tot huisvesting van den soldaat dienen. Immers, de aangebouwde compagniesvleugels, met logieslokalen voor ongeveer 24 man, gaan teveel schuil achter het hoofdgebouw met zijn wacht- en arrestlokalen, bureelen, schoolvertrekken e.d., onderofficiersverblijven en woningen voor gehuwden, welke zeer verschillende lokaliteiten het achter één, gelijkmatig verdeelden, gevel als een artistiek masker verbergt (Chassékazerne Breda).

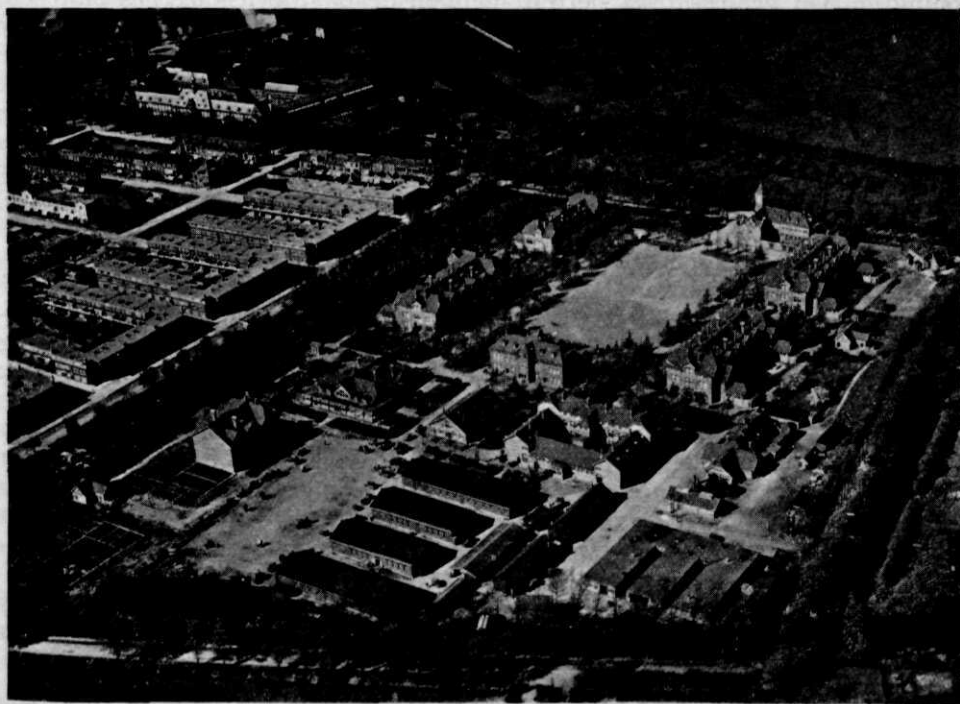
Een overgang naar het *paviljoenssysteem*, waarbij genoemde nadeelen zijn ontgaan, vormen de in 1907 te Ede gebouwde kazernementen voor de Veld- Artillerie en de Cavalerie, waarbij de huisvesting der onderdeelen (batterijen en eskadrons) gecombineerd is in logiesgebouwen van den H-vorm, met in het middengedeelte wacht- en arrestantenlokalen, enz.

De zuivere paviljoensbouw, evenzeer van het buitenland overgenomen en waarvan het Artillerie-kazernement te Bourges, volgens het stelsel van den Ingenieur TOLLET, de meest doorgevoerde toepassing (per regiment 30 kleine woonpaviljoens of barakken, elk voor ongeveer 50 of 60 man) is, terwijl in Duitschland o.a. de Infanteriekazerne te Halberstadt (met woonpaviljoens voor 2 compagnieën) hiervan een voorbeeld is, wordt sedert 1910 ook in Nederland bij den bouw van kazernementen gevolgd.

In genoemd jaar werd begonnen met de Cavalerie-kazernes te Breda (Teteringen en Tilburg) en de Geniekazerne te Utrecht, in 1911 met de kazernementen te Harderwijk en Venlo, in 1914 met dat te 's-Hertogenbosch, en in 1916 met dat te Maastricht, de 4 laatstgenoemde alle voor de Infanterie. Al deze kazernes zijn volgens het paviljoenssysteem gebouwd, met logiespaviljoens voor 2 com-

Afb. 7. Kromhoutkazerne te *Utrecht*. Situatie.

a. Logiesgebouwen.	e. Schoolgebouw.	k. Werkplaatsen en loodsen.
b. Bureelgebouw.	f. Keukengebouw.	l. Wachtgebouw.
c. Cantinegebouw.	g. Bergplaats.	m. Dubbele woning.
d. Wapenmagazijn.	h. Badgebouw.	n. Privaatgebouwen.

Afb. 8. Kromhoutkazerne te *Utrecht*. Luchtfoto. I.A.

pagnieën of soortgelijke onderdeelen, soms zelfs (zoals te *Harderwijk*, *Breda* en *Tilburg*) voor slechts 1 compagnie of eskadron.

Ook de nieuwe kazernementen voor de bereden korpsen te 's-Gravenhage

zijn naar genoemd stelsel (met logiesgebouwen voor één eskadron of batterij) ontworpen.

Om een indruk te geven van de inrichting van een modern kazernement zij vermeld, dat de *Kromhoutkazerne* van het Regiment Genietroepen te *Utrecht* de volgende gebouwen omvat (zie de afb. 7 en 8):

4 logiespaviljoens, elk voor 2 compagnieën;

1 halfpaviljoen, voor 1 compagnie;

een bureelgebouw, waarachter het cantinegebouw, het wapenmagazijn en het schoolgebouw;

een keukengebouw, waarnaast het badgebouw;

een gebouw bevattende werkplaatsen;

een wachtgebouw met plantonhuisje;

een dubbele woning;

drie privaatgebouwen;

bergplaatsen, magazijnen voor materieel, enz.

Een uitvoerige beschrijving van deze kazerne, van de hand van den bouwmeester, den toenmaligen Kapitein der Genie P. J. P. VAN DER STEUR, komt voor in *De Ingenieur* No. 25 van 1912.

Dat deze ruimere bouwwijze in *hygiënisch opzicht* verre de voorkeur verdient boven de massalegering, zal wel geen nader betoog behoeven. Ook wat de bewoning en den *kazernediens*t betreft, hebben de paviljoenskazernes bewezen, doelmatig en aangenaam in het gebruik te zijn.

De *kosten per man*, van de verschillende onderdeelen, zijn voor het moderne kazernement niet hooger dan die van de oudere kazernes ¹⁾, afgezien natuurlijk van de uitgaven voor de nieuwste technische verbeteringen, zooals centrale verwarming, elektrische verlichting, huistelefoon, radio in de ruimere cantines e.d. welke voorzieningen echter voor den modernen soldaat al geen luxe meer beteekenen. De overige, normale eischen van *legering* (vloeroppervlakte, luchtruimte, verlichting, ventilatie, waschgelegenheid, nachtprivaten), *badgelegenheid* (douchebadgebouwen), *privaten* (moderne W. C.-inrichtingen) worden uiteraard in de nieuwere kazernementen nog hooger aangeslagen ²⁾.

Ten slotte moge ik hier het getuigenis aanhalen van een bekend bouwmeester, den oud-genieofficier DUDOK, om aan te toonen dat ook in het belang van een *aesthetische* oplossing, zoo noodig (in elke openbare architectuur) voor een heilzame volksoontwikkeling, het paviljoensysteem aanbeveling verdient:

„De *massabouw* is wel meer monumentaal, maar door de groote verscheidenheid der onderdeelen van een kazernement is daarmede nooit een architectuur te verkrijgen van *orde* en *regelmaat*. Er is geen samenhang mogelijk tusschen plattegronden en gevels, zoodat aan de gebouwen een onlogische opzet moet worden gegeven, waarbij concessies zijn te doen, welke naar onze moderne opvatting niet in overeenstemming zijn met de artistieke moraal.

„Door den *paviljoenbouw* wordt een overzichtelijke en systematische organisatie juist getypeerd. De karakteristieke samenstelling van het leger moet ook in de kazerneering spreken, in een overzichtelijk gebouwencomplex,

¹⁾ Zulks werd reeds in 1905 betoogd door G. POLVLIET in zijn artikelen over „Het kazerne-leger” in de *Gids* waarin hij (op blz. 477) de bouwkosten (en de terreinoppervlakten) der Regimentskazernes te *Amersfoort*, *Assen* en *Groningen*, vergelijkt met dezelfde gegevens voor een modern ontwerp van den toenmaligen Luitenant der Genie A. E. REDELE voor een kazerne, voor eveneens 1 regiment infanterie, uit te voeren als verplaatsbare snelbouw met barakken (paviljoens).

²⁾ Ter verduidelijking hiervan waren desbetreffende grafieken op de tentoonstelling aanwezig.

„waarvan de kern gevormd wordt door hoogst eenvoudige *logiesgebouwen*, „goed begrepen baksteenbouw, door de grootsche werking der vlakke muren „getuigend van frischheid en kracht.

„Het element der herhaling geeft ernst en waardigheid; de bijgebouwen zorgen door hun vrijere architectuur voor voldoende afwisseling.

„Bovendien is de kunst van den paviljoenbouw een stedenbouwkunst in het „klein, waarbij de stedenbouwer tevens de gebouwenarchitectuur beheerscht”¹⁾.

IV. *Moderne kazernementen in het buitenland.*

In aansluiting met hetgeen op bladzijde 8 over de kazernes te *Bourges* en *Halberstadt* is gezegd, volgen hier, zeer beknopt, eenige aantekeningen over buitenlandschen kazernebouw van den nieuweren tijd²⁾, waarmede, naar onze meening, de Nederlandsche een vergelijking kan doorstaan.

A. *Frankrijk*. Krachtens het Ministerieel besluit van 30 Mei 1907 werd in 1910 de „Portefeuille de l'officier du génie” als leidraad (met teekeningen) vastgesteld voor een type paviljoenskazerne dat, wat decentralisatie betreft, minder ver gaat dan het barakkenstelsel van TOLLET. De kazerne voor 2 bataljons infanterie te *Clignancourt* (Parijs), met compagniespaviljoens, is o.a. naar dat type gebouwd.

Uit het „Plan de masse”, als schema-situatie voor deze kazernementen, blijkt dat voor een regimentskazerne $\pm$ 9,5 hectare terrein noodig is, waarvan 1,65 ha d.i. 17 % bebouwd wordt.

Ter vergelijking diene dat de Kromhoutkazerne te *Utrecht* 6,6 hectare groot is, waarvan 12,5 % bebouwd, terwijl het ontwerp 1931 voor een Cavalerie-kazernement in *Den Haag* op 6 ha zelfs 23 % bebouwd oppervlak bevat.

B. *België*. Van de Cavalerie-kazerne te *Spa*, alwaar het regiment in 4 „blocs d'escadron” is ondergebracht, werd op 30 December 1929 de bouw van het 4e bloc aanbesteed. Deze gebouwen zijn ongeveer 100 m lang en bevatten op den beganen grond de stallen (voor ongeveer 100 paarden) en op 1e en 2e verdieping de manschappenkamers c.a., terwijl de zolderverdieping gelegenheid biedt voor noodlogies.

Uit deze inrichting blijkt dat de legering van menschen en paarden in eenzelfde gebouw, hoe weinig ook vereenigbaar met de moderne begrippen van hygiëne, toch nog bij nieuwbouw toepassing vindt; wellicht uit een dienstbelang?

C. *Czecho-Slowakije*. In 1923/'24 werd te *Daschitz* (Zuid van Königgrätz, Boheme) een kazernement gebouwd, bestemd voor een divisiecommando en 2 eskadrons. Laatstgenoemde onderdeelen zijn in één paviljoen van strengen, doch monumentalen bouwstijl gelogeerd, een gebouw met 2 verdiepingen en een bergzolder en ruime woonlokalen voor niet meer dan 12 man.

De paarden der eskadrons zijn in 2 afzonderlijke stalgebouwen gestald.

Van 1928/'29 dateert het kazernement voor een regiment artillerie te *Rakonitz* (West van Praag). Hierbij zijn 2 logiespaviljoens voor manschappen aanwezig, elk voor 3 batterijen en bevattende kelders, begane grond en 2 verdiepingen, de woonlokalen weder voor niet meer dan 12 man.

Het kazernement bevat voorts een bureelengebouw, keukengebouw, officiers-gebouw (woningen), onderofficiersgebouw (idem), gebouw met eetzaal, enz. voor officieren, wacht- en arrestantengebouw, auto-garage, voertuigen-

¹⁾ Zie W. M. DUDOK. Over Modernisme en Militaire bouwkunst (*Bouwkundig Weekblad*, 1914).

²⁾ De hiervermelde gegevens zijn ontleend aan teekeningen en bestekken, enz., berustende op het Dept. van Defensie.

remise, 2 magazijnen (voor mobilisatie- en vredesmaterieel), 6 depot-gebouwen voor artillerie-materieel en een gaskamer.

Alle gebouwen zijn uitgevoerd in soberen stijl met platte daken.

Als voorbeeld van militaire bouwkunst van kleineren omvang in *Nederland* en uit de 20e eeuw dateerende, zij ten slotte nog besproken:

V. *De Marechausseekazerne* ¹⁾.

Tot ongeveer 1910 maakte het Wapen der Koninklijke Marechaussee bijna uitsluitend gebruik van gehuurde gebouwen voor kazerneering, huisvesting en stalling

Deze verblijven bleken op den duur niet te voldoen aan redelijke eischen van hygiëne en inwendigen dienst, terwijl ook de jaarlijks terugkeerende huurkosten te bezwarend begonnen te worden.

Thans beschikt het Rijk over ongeveer 180 kazernes, waarvan er 105 door de Genie zijn gebouwd (zie *bijlage 3*) terwijl nog ongeveer 70 in huur zijn van gemeenten of particulieren.

Te onderscheiden vallen de grootere, z.g. Districtskazernes en de kleinere, voor de Brigades en wel voor bereden of onbereden Brigades.

Elke kazerne bestaat uit een dienstgedeelte (Bureel Brigade-Commandant, arrestlokalen, kamers en keuken ongehuwd, bij de bereden Brigades stal met hooizolder, zadel- en tuigenkamer, soms hoefsmederij, bij de onbereden Brigades een kleine noodstal) en voorts uit woningen voor de gezinnen.

Om de bouw-ontwikkeling in de laatste 20 jaren eenigermate te laten blijken, zou men een 4-tal typen Marechausseekazernes kunnen onderscheiden, waarnaast er uiteraard nog meerdere, afwijkende van de standaardtypen, zijn aan te wijzen.

1. In de jaren vóór en tijdens de mobilisatie 1914—'18 en ook nog kort daarna werd vrij algemeen een kazerne gebouwd als b.v. te *Nieuwe Schans* wordt aangetroffen.

Dienstgedeelte als vorenvermeld; de woningen hebben elk 2 woonkamers (en suite), 1 woonkeuken, 1 bijkeuken, 1 kelder, 3 slaapkamers en 1 zolderkamer.

Uit dien tijd dateeren o.m. ook de kazernes te *Bergeyk*, *Bladel*, *Strijbeek*, *Boxtel*, *Veghel*, *Alphen*, *Noordwolde*, *Wassenaar* en *Loosduinen* welke beide laatste reeds een overgang tot type 2, wat den gevel betreft, vertoonen en op den beganen grond een kamer minder bezitten.

2. Later ging men tengevolge van hogere eischen, door de autoriteiten der Koninklijke Marechaussee gesteld, over tot een grooter en duurder type, zooals o.a. te *Wezep* (gemeente *Oldebroek*) is gebouwd. Van dit type zijn ook de kazernes te *Rijen*, *Leusden*, *Papendrecht*, *Uden*, enz.

Het dienstgedeelte is iets ruimer dan bij type 1, waardoor een betere trapruimte is verkregen.

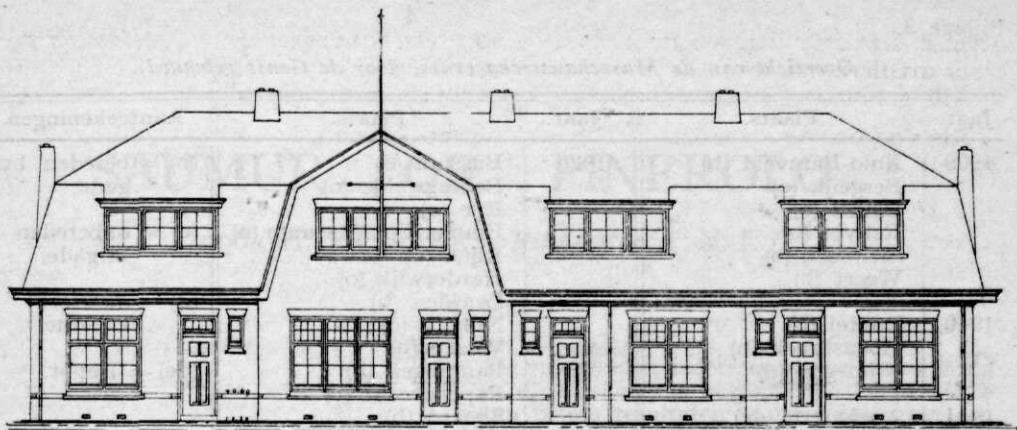
Ook de woningen zijn grooter en bevatten behalve 2 slaap- en 2 zolderkamers, nog een zolder.

3. Omstreeks 1924 werd, niet geheel ten onrechte, op dit type weder bezuiniging toegepast en ontstond als z.g. type-*Ommen* een kazerne, welke eigenlijk niet veel meer is dan een rij middenstandswoningen, waarvan één meer domineerend, als dienstgedeelte. Een voorbeeld is de kazerne te *Zundert* (afb. 9).

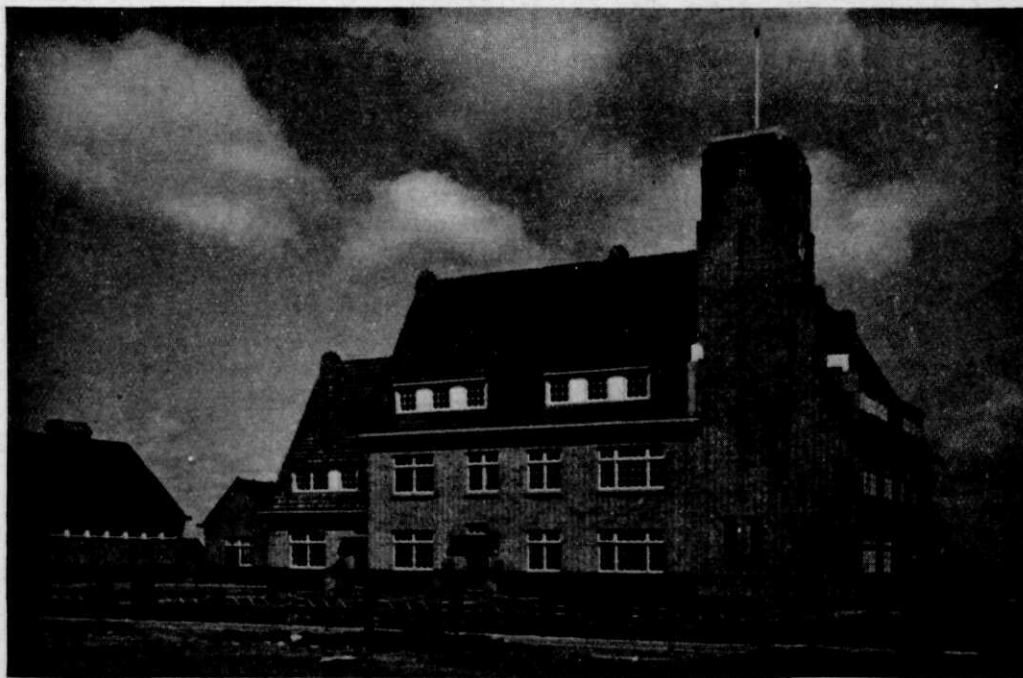
Hierbij bevat elke van de 3 woningen: op den beganen grond 1 zitkamer en

¹⁾ Behalve deze soort militaire gebouwen zijn er nog vele andere in ons land opgericht, waarvoor wij echter — om ons bestek niet te overschrijden — naar bijlage I (en naar de daarin genoemde gebouwen zelve) moeten verwijzen.

Afb. 9. Marechausseekazerne te Zundert (1924).

Afb. 10. Marechausseekazerne te Zwolle (1929).

een woonkamer-keuken, bijkeuken, waaronder kelder, en afzonderlijk gelegen bergplaats, op de verdieping 2 grootere slaapkamers (ongeveer 4×4 m) en één kleine, 1 zolderkamer alsmede een lage vliering onder de kap. Het dienst-gedeelte bezit o.m. 1 keuken en 4 kamers voor ongehuwden (en vliering).

4. In de laatste jaren worden weer grootere kazernes gebouwd. *Zwolle* (1929) (afb. 10) en *Princenhage* (in aanbouw) beide districtskazernes, vertoonen een verbetering niet alleen in de architectonische vormgeving, maar ook in grootte en aantal lokalen.

Bijlage 3.

Overzicht van de Marechausseekazernes, door de Genie gebouwd.

Jaar.	Plaats.	Jaar.	Plaats.	Aanteekeningen.
1909	Anlo-Bareveld (b) Bergeijk (o) Bladel (o) Reuver (o) Strijbeek (o) Weert (b)	1920	Bussum (d) Bellingwolde (o) Epe (o) Emmer-Compasuum (o) Rijen (o) Harderwijk (o) Leusden (b) Nijkerk (o) Wezep (b) Panningen (b) Papendrecht (o) Sittard (b) Vlagtwedde (b) IJzendijke (o) Venlo (b) Well (b)	(b) = bereden brigade. (o) = onbereden brigade. (d) = districts-kazerne. (de) = Depôt.
1910	Boxtel (b) Hoensbroek (b) Nijmegen (d)			
1911	Apeldoorn (de) Vaals (o)			
1912	Arnhem (d) 's-Hertogenbosch (d) Meppel (b) Spekholzerheide (o)	1921	Brunssum (b) Eindhoven (d) Millingen (o) Roermond (d) Uden (o) Venraij (b) West-Kapelle (o) Ter Apel (o) Coevorden (o)	
1913	Bergum (Noord) (o) Heerlen (b)			
1914	Heythuizen (o) Sloterdijk (b) Veghel (b) Zevenbergen (o)			
1915	Alphen (N.Br.) (b) 's-Heerenberg (b) Maastricht (d) Roosendaal (o) Tilburg (b) Watergraafsmeer (b)	1922	Emmen (b) Groningen (d) Heeze (b) Leeuwarden (d) Marum (b) Ootmarsum (b) Raalte (b) Vlissingen (d) Wijhe (o) Zweeloo (o) Zevenaar (o)	
1916	Noordwolde (o) Vlodrop (o)			
1917	Woudrichem (o)			
1918	Geffen (o) Loosduinen (b) Oud-Vroenhoven (o) Wassenaar (b) Zutphen (d)	1924	Ommen (b) Zundert (o)	
		1926	Buitenpost (b)	
		1927	Dokkum (b)	
1919	Beek (L.) (o) Eijsden (o) Hulst (b) Horst (b) Helmond (b) Moerdijk (o) Nieuwe Schans (o) Neuzen (o) Nieuwer Amstel (b) Oss (b) St. Anna Parochie (o) Wormerveer (b)	1928	Sluis (o) Hengelo (b)	
		1929	Zwolle (d)	
		1930	Hilvarenbeek (o)	
		1931	Steenbergen (b) Princenhage (d)	
		1932	Gennep (b)	

SAUMUR... OF... PINEROLO...?

DOOR H. TREFFERS, *Ritmeester K. N. I. L.*

V. (Slot)

De ruiter moet iedere spontane verandering van de halshouding respecteeren en de ijdele waan betere resultaten te verkrijgen met een kunstmatige houding opgeven, op straffe van de prestaties te verminderen, welke nauw verbonden zijn aan de vrije beschikking der krachten, die het paard noodig heeft om dat te volbrengen wat de ruiter vraagt.

Lt.-Kol. FORQUET.

S. — Gij belooft mij meerdere bijzonderheden aangaande rijden en africhten volgens de Italiaansche school. Wilt gij mij eerst uitleggen wat de grondslagen zijn der Caprillische methode?

P. — Grondgedachte is, dat een ruiter een paard dat in een zelfgekozen houding gaat, gemakkelijker en beter kan rijden dan een paard dat door den ruiter in een onnatuurlijke houding is gebracht. De ruiter dient erop bedacht te zijn steeds in al zijn bewegingen met het paard mede te gaan en het niet door hand of zit onnoodig te hinderen.

S. — Ook ik wil altijd met mijn paard meegaan doch moet u eerlijk bekennen, dat mijn schoolzit dit bij het terreinrijden zeer moeilijk maakt. Wij trachten hieraan tegemoet te komen door bij het springen en terreinrijden de beugels eenige gaten korter te maken.

P. — Gij leert uw ruiters dus tweeërlei zit. Gij zult moeten toegeven, dat dit van den eenvoudigen ruiter wel wat veel geëischt is, en waar het buitenrijden doel is van zijn opleiding, is het zaak alle aandacht uitsluitend daaraan te besteden, en de manege-zit te laten vervallen, zoodat wij het voordeel hebben, dat de man slechts op één wijze geoefend wordt, nl. in de door Caprilli gevonden zit.

S. — Is uw Italiaansche zit dan niet dezelfde als de onze met verkorte stijgbeugelriemen?

P. — Neen! Indien gij alleen de beugels verkort is het gevolg, dat de ruiter meer achter in den zadel gaat zitten, en dat bij het verlichten van den zit, wat gij toch ook kent, hij te hoog uit den zadel komt, met alle nadeelen daaraan verbonden als reeds in het eerste van deze artikelen beschreven.

Het Italiaansche voorschrift (*Istruzione Individuale a Cavallo 1928*) zegt bij de algemeene toelichtingen op de africhting der recruten, dat het doel dat bij de africhting in het oog gehouden moet worden, is: „den recruit een vasten gemakkelijken zit in het zadel te geven, zoodanig, dat hij nimmer, ook niet met het lichaamsgewicht, die volledige vrijheid van beweging van het paard tegenwerkt, welke onmisbaar is om met de minste krachtsinspanning, en daardoor gewillig, alle handelingen te verrichten die de ruiter van hem vraagt.

Hetzelfde voorschrift beschrijft de houding van den ruiter te paard als volgt:
 „Licht in het zadel zitten; de dijen schuin naar voren, met de binnenzijde zonder krachtsinspanning aangesloten aan het zadel; het kruis dicht bij den voorboom.

De knieën stil en elastisch.

De beenen natuurlijk afhankelijk; de voeten met de hakken laag en de zool naar buiten gekeerd.

Het bovenlijf rechtop en elastisch, met de lendenen licht naar voren gedrukt; de schouders teruggetrokken; het hoofd vrij opgericht.

De armen natuurlijk tegen het lichaam, zonder stijfheid licht naar voren gestrekt; de polsen buigzaam, de handen zonder krachtsinspanning gesloten en dicht bij de voorboom van het zadel geplaatst, in het verlengde van de onderarm, de nagels naar de schoft gekeerd.”

Het voorschrift zegt verder, dat, evenals bij u, de vastheid van zit een noodzakelijke factor is voor de lichtheid en onafhankelijkheid van de hand.

„Deze zit eigent zich niet alleen voor den militairen ruiter, die daardoor „zijn paard gedwee vindt en gereed tot gehoorzamen, *omdat het niet gehinderd „wordt*, maar ook voor den jachtruiters en voor de rennen. Ook hier geldt dat „een goede zit nog niet een goede hand garandeert, doch wel dat men geen „goede hand kan hebben zonder een goede zit. Ofschoon de beginselen van „de houding, zooals hiervoor genoemd, onveranderlijk zijn, zoo is het duidelijk, „dat de houding der genoemde deelen van het lichaam en meer speciaal van „het bovenlijf zich wijzigt met de bewegingen van het paard. Stilstaande „helt het bovenlijf zeer weinig voorover; een weinig meer in stap en nog iets „meer in draf, in welke gang men niet los komt van het zadel, doch er aan „verbonden is door het spel van heup- en knie-gewricht, het laatste *stil, doch „niet gespijkerd tegen het zadel*. Het bovenlijf buigt zich voornamelijk in het „eerste punt, terwijl de lendenen lichtelijk en niet overdreven krachtig naar „voren gedrukt, het meest werkdadige middel zijn om in geen enkel geval „tegen de bewegingen van het paard in te gaan.

„Iets meer voorover hellend en licht verheven in den galop, nòg iets meer „bij het overgaan tot snellere gangen, in den sprong en bij die bewegingen, „welke meer vrijheid van rug en lenden vragen, kan het bovenlijf daarentegen „meer opgericht worden bij een reeds rustig gaand paard, en bij paarden die „weifelend en onwillig voorwaarts gaan, alsook om de werking der armen te „ondersteunen, wanneer bij het maken van een overgang het paard te veel „steun op de hand neemt.” (Toelichtingen op het voorschrift door Lt.-Kol. FORQUET.)

Het Voorschrift legt herhaaldelijk den nadruk op het naar voren drukken der lendenen. Inderdaad is dit een der redenen die maken, dat bij het terreinrijden en springen de Italiaansche ruiter *steeds* meekomt met zijn paard. Hij, die vanuit den schoolzit slechts de beugels verkort, kan wel het bovenlijf iets naar voren brengen, doch onder moeilijke omstandigheden niet steeds in voldoende mate.

Het zij mij vergund hier nog even terug te komen op ons vorig gesprek. U zult nu beter begrijpen, dat deze zit niet vereenigbaar is met die, welke uw fijnere dressuur er aan stelt, terwijl zij voldoende is voor de eenvoudige dressuur, die ik noodig heb voor mijn soldatenpaard. Men zal dus niet de Italiaansche zit kunnen aannemen en tevens de Hooge School beoefenen. Zij zijn elkaar tegengesteld, en meerdere ontwikkeling van het een gaat ten koste van het ander.

De lengte der stijgbeugelriemen is van groot belang voor een goede zit. De instructeur zal, in verband met de vorderingen die de recruit in het rijden maakt, die lengte vaststellen, voor ieder man afzonderlijk. Het voorschrift zegt hiervan:

„Men zal niet spreken van lange of korte beugels, maar men moet begrijpen, dat er slechts één lengte is: de juiste.

Aan de juiste beugellengte zal men groote waarde hechten.

De beugellengte is juist wanneer de ruiter met een vierkant staand paard op de juiste wijze in den zadel zittend, gemakkelijk steun vindt op het voetstuk van den beugel”, enz. enz. en verder:

„In elk geval zal de lengte der beugels dusdanig zijn, dat de ruiter er toe komt deze te gebruiken, zonder dat hij er naar moet zoeken om steun te vinden, dat hij op de beugels steunende het kruis merkbaar achteruit brengt.”

Wat de gewichtshulpen betreft, zoo bestaan deze uit de „verplaatsingen” van het bovenlijf; het lichaamsgewicht oefent geen rechtstreeksche werking uit, zooals de handen en de beenen, om het paard den wil van den ruiter op te leggen, maar in vereeniging daarmede vergemakkelijken zij hun actie en zal deze nimmer tegenwerken of te niet doen.

Bij het volmaakt afgerichte paard, dat dus gevoelig is voor de minste inwerking van den ruiter kan de gewichtshulp alleen reeds voldoende zijn om het paard te doen gehoorzamen.

S. — Hoe is de optooming en teugelvoering en welke teugelwerkingen kent de Italiaansche methode?

P. — Bij het eerste onderricht, zoowel aan de recruten als aan de paarden, zijn deze laatste opgetoomd met een enkele dikke trens, welke later vervangen wordt door de pelham. Of dit gehandhaafd zal blijven is een vraag. Vooraanstaande ruiters zijn van oordeel, dat de pelham een onding is; zij geven te allen tijde de voorkeur aan de enkele trens, doch wil men dat niet, dan verkiezen zij de stang en trens boven de pelham. Bij het onderricht wordt er veel aandacht aan besteed — en dit staat ook in het reglement aangegeven — dat de ruiter voornamelijk gebruik maakt van de bovenste (dus trens) teugel. Gereden wordt met in elke hand twee teugels, welke bij het gebruik der wapens in een hand worden vereenigd.

De teugelhulpen zijn zeer eenvoudig. Het voorschrift wijst er in de Algemeene regels op, dat steeds de neiging aanwezig moet zijn om de hand voorwaarts te bewegen in de richting van den mond van het paard.

Het zegt daarover met betrekking tot de africhting der recruten:

„Nimmer zeggen: *handen stil*: integendeel zal men trachten den ruiter te doen begrijpen wat beteekent: *meegaan met den mond van het paard*, d.w.z. een voortdurende lichte aanleuning bewaren, met de hand al de bewegingen begeleiden, die het paard met het hoofd maakt in de verschillende gangen, meer speciaal in de galop.”

Men wil van den beginne aan den ruiter er van doordringen, dat hij steeds met de hand naar voren moet zijn, nimmer mag steun zoeken in de teugels. Vandaar dat van de eerste dagen af de recruit boomen op den grond vindt liggen en in stap zich daarover beweegt, waarbij hij de handen vooruit brengt. Men combineert dit met het bevorderen van de juiste zit, door veelvuldig de volgende oefening te houden: „Vaak den recruit het bovenlijf voorover laten brengen en dan met de binnenhand op de binnenschouder laten kloppen, de buitenhand vooruit brengen in de richting van den mond van het paard,

aldus ter bevordering, dat de recruten de juiste zit zullen verkrijgen op de knieën en de dijen".

Het voorschrift kent de volgende bewegingen der handen ter besturing van het paard:

„Om aan te houden zal de ruiter geleidelijk even hard aan de teugels trekken in de richting van het kruis, waarbij de knieën meer aangesloten worden, zonder de beenen vooruit te steken.

Om na te geven zal de ruiter de spanning in beide teugels geleidelijk verminderen door een beweging tegengesteld aan die van het aanhouden.

Om rechts (of links) te wenden de rechter (linker) teugel aanhouden door de hand terug te nemen in de richting van het kruis; met de linker (of rechter) hand overeenkomstig nageven, de teugel tegen den hals gedrukt houdende".

Andere teugelwerkingen kent het Italiaansche voorschrift niet en zijn, zooals de practijk uitwijst, ook volkomen overbodig. Men wil, dat in de hand steeds voorwaartsche neiging aanwezig is. Nimmer mag de hand terugwerken. Vandaar dat men niet „bijbrengt" en „opricht". Alle impuls die men opwekt bij het paard moet *naar voren gericht blijven* en mag nimmer opgevangen worden door de hand teneinde het paard te laten nageven of zijn hals op te richten. Het gevolg hiervan is, dat de paarden die weifelend op de hindernis afgaan, door den druk der beenen dadelijk vooruit op de teugel gebracht kunnen worden en zich niet kunnen terughouden om met bijgebracht hoofd en opgerichte hals los van het bit te zijn. U zult moeten toegeven, dat dit een zeer groot voordeel is.

Bij het verrichten van aanhoudingen wil men dat de hand „tactmäszig" werkt, dus nimmer hard gemaakt wordt.

S. — Zijn uw paarden dan niet stug, indien gij ze niet bijbrengt en laat nageven?

P. — Waarom zou mijn paard stug zijn? Het leert immers te gehoorzamen aan lichte teugelhulpen. Het nageeflijk zijn is geen conditio sine qua non voor niet stug zijn! Stugge paardenmonden ontstaan door stugge handen. Vooral de eenvoudige ruiter is licht geneigd om een harde hand te maken, indien hij zijn paard moet bijbrengen en laten nageven. Leer dit den ruiter niet en gij zult de kans op stugge monden tot een minimum terugbrengen. Men verlangt van een Italiaansch paard, dat het aan het bit is en meer niet, en vermijdt aldus dat de kiem gelegd wordt voor het loslaten van het bit.

Lt.-Kol. FORQUET zegt in zijn commentaar op het voorschrift: „De ruiter zaler op bedacht zijn, dat hij niet door te sterke of stugge werking van de hand de voorwaartsche drang uit het paard haalt.

In stap, in galop en nog meer in den sprong en bij andere plotselinge veranderingen van het evenwicht, zal de stand van de hand, welke reeds beschreven is bij de zit, steeds gewijzigd worden, teneinde mee te kunnen gaan met de verplaatsingen van den mond, welke de ruiter gemakkelijk bemerkt; in draf daarentegen is het veel moeilijker de bewegingen van den mond waar te nemen, door de geringere bewegingen die de hals in dien gang maakt. De ruiter zal zich nu en dan beijveren het contact met den mond van het paard lichter te maken, door de hand iets te openen, dan wel door de hand geleidelijk naar voren te brengen, en het paard uit te noodigen de meest natuurlijke houding aan te nemen, en zulks meer speciaal tijdens lange drafreprises, teneinde te voorkomen dat het paard zich spant, wat het gevolg is van een langdurige constante aanleuning" en verder:

„Men zal absoluut verbieden de handen op de volgende wijze te gebruiken,

nml. een hand op de hals steunen en met de andere trekken. Omdat het gevolg er van zal zijn, ook al geeft dit een enkele keer succes, dat het paard leert zich vast te zetten op de hand en het aldus op den duur in staat gesteld wordt tot ernstiger verzet”.

Gij ziet dat men steeds het „naar voren” in de hand wil handhaven, en nimmer de hand vastzet.

S. — Als gij wilt, dat uw paard meer aanleuning neemt, als gij het eens krachtig aan den teugel wilt zetten, welke zijn dan uw handelingen?

P. — Indien het noodig is het paard meer aanleuning te laten nemen, bijv. indien het weifelend voorwaarts gaat en zich daarbij telkens uitgooit op de linker of rechter schouder, dan zal de ruiter het paard met beide beenen krachtig aandrijven.

„Nauwelijks toont het paard dat het wil gehoorzamen aan den wil van den ruiter door aanleuning op het bit te nemen, of de hand gaat weer mede, waarbij wat meer spanning in de teugels bewaard blijft, die geleidelijk weer vermindert naarmate het paard meer onderworpen wordt aan den ruiter.

Er aan denken dat zoowel een paard dat achter den teugel is als een paard dat te veel op de hand gaat, in de juiste aanleuning gebracht moet worden in de gang waarin het zich verzet heeft of in een mindere gang, *doch nimmer stilstaande* (FORQUET)”.

Zoodra het paard de gewenschte aanleuning vraagt, zal de ruiter die natuurlijk moeten toestaan, daarbij oplettend, dat de hand oogenblikkelijk weer naar voren gaat, teneinde te voorkomen, dat het paard gaat hangen of de neiging krijgt hoofd en hals terug te schuiven. Tracht het paard te veel aanleuning te nemen, zoo moet de ruiter dit niet toestaan, doch door geëigende middelen, bijv. overgangen, gaan over boomen, wendingen, kalmeeren met stem en het meegaan met de hand, laten stappen met gestrekte hals, enz. dit corrigeeren.

„De ruiter moet er aan denken, dat het zich op de hand werpen niet steeds een daad van verzet is van het paard, doch vaak een begrijpelijk verlangen om wat langere teugel te krijgen, teneinde de juiste natuurlijke houding aan te nemen (FORQUET)”.

Het links en rechts uitgooien op de schouder wordt niet gecorrigeerd door de teugelhulpen, doch door krachtig voorwaarts drijven op het bit. Nimmer wordt de hand teruggebracht om door het paard verloren aanleuning te hernemen, doch steeds wordt het paard naar de hand toe gedreven.

Dit alles blijkt ten duidelijkste wanneer gij het verschil ziet waarop in een dergelijk geval uw paard en het mijne reageert. Een Italiaansch paard zal op den druk der beenen meer aanleuning zoeken, den hals strekken en recht op de hindernis afgaan. Het heeft nimmer geleerd zich op te richten, doch wel is het van jongsaf ingeprent meer aanleuning naar voren te nemen, en zijn neus achterna te loopen. Het leert van den beginne af op den druk der beenen naar voren te komen, op het bit en leert nimmer een andere oefening, welke daarmede in strijd is.

S. — Gij zegt, dat gij het paard in zijn natuurlijke houding wilt laten. Het wil mij voorkomen, dat zoo'n paard niet voldoende aangespannen is om steeds ondergeschikt te zijn aan den wil van den ruiter.

P. — Dat is een dwaling. De africhting is er op gebaseerd, het paard aan den teugel en voor de beenen te brengen, het paard moet leeren zichzelf onder het ruitergewicht te dragen, d.w.z. in zijn natuurlijk evenwicht te

gaan, het mag dus niet uit elkaar vallen, achter den teugel zijn of op de voorhand loopen. Ik zal u in het kort de africhting van het paard aangeven.

Het eerste africhten, het mak maken, enz. enz. al wat gij den eersten tijd met een jong paard doet, gebeurt in de Italiaansche school op dezelfde wijze. Het paard leert op te schieten voor de beenen, juist als bij u, en in stap, draf en galop den ruiter te dragen in de voor hem meest aangename houding, zijn natuurlijke evenwichtshouding. Heeft het eenmaal deze houding gevonden, dan kan overgegaan worden tot het leeren der teugelhulpen.

S. — Gaat uw paard dan niet op de voorhand loopen? En hoe handelt gij dan met paarden die bijv. hun hoofd hardnekkig te hoog dragen en hun rug laten zakken?

P. — De eerste dagen wordt aan de houding natuurlijk geen verdere aandacht geschonken. Doch al spoedig vindt het paard boomen op den grond, die het dwingen uit te kijken, dus lager te komen en bij het overschrijden zijn evenwicht te herstellen. Deze oefeningen worden trapsgewijze moeilijker gemaakt. Men legt bijv. eenige boomen willekeurig op den grond en andere daar kruislings overheen, zoodat de paarden bij het daarover gaan, goed moeten uitkijken waar zij de beenen zetten, hun rug moeten welven, en herhaaldelijk hun evenwichtshouding veranderen.

Een allerbelangrijkste functie heeft hierbij de hals van het paard. Kol. FORQUET zegt hierover:

„De hals is het voornaamste orgaan voor de besturing en voor het overbrengen van alle handelingen van den ruiter op het paard en van het paard op den ruiter. De inwerking op den hals uit zich in de richting van de as van het paard en in zijdelingsche richting. Bij het rijpaard heeft de achterhand de functie van voortdrijver, de voorhand die van drager, de hals die van evenwichtsbewaarder (balanceerstok). De voorwaartsche beweging plant zich voort van achterhand op voorhand, het halt houden van hoofd op achterhand. Bij het africhten van een paard zal de ruiter de functie van den hals als evenwichtsbewaarder bij de verschillende veranderingen van het evenwicht bij het paard eerbiedigen. De houding van den hals moet overeenkomen met de normale van het paard in vrijheid. Indien het paard ten gevolge van de foutieve handelingen van den ruiter verkeerde hoofd- en halshouding heeft aangenomen, moet door rationeele africhting deze houding veranderd worden in de natuurlijke, die altijd de meest gunstige is voor het werk.

In de eerste periode van de africhting van het jonge paard, zal de ruiter er op bedacht zijn de goede halshouding te verkrijgen, alvorens door teugelhulpen op den mond van het paard in te werken, en zulks ter verkrijging dat in een later stadium op de juiste wijze op het geheele paard kan worden ingewerkt.

Vandaar dat het aanbeveling verdient in den beginne van de africhting de hals volkomen vrij te laten, opdat het paard zich vertrouwd make met het gebruik daarvan. Geleidelijk aan, naarmate de hals door het werk en de spierontwikkeling zijn juisten vorm aanneemt, kan de ruiter beginnen met middels de hand in te werken. Het juiste gebruik van den hals door het paard is het gevolg van een lange geduldige arbeid, die zeer geleidelijk opgevoerd wordt, op die manier, dat het paard er uit zich zelf toe gebracht wordt een voortdurende aangename aanleuning op het bit te zoeken.

Bij het voortschrijden der africhting zal de ruiter er aan moeten denken steeds deze aanleuning te bewaren in een voortdurend elastisch verband met de hand. Indien het paard de aanleuning verloren laat gaan, is het aan hem

die te hernemen. De beenen moeten het voorwaarts drijven, maar nimmer mag de aanleiding verkregen worden, door het terugnemen der handen. De wijze, waarop het paard hoofd en hals draagt is als regel een gevolg van de hoofdaanzetting. Deswege kunnen daaromtrent geen regels gegeven worden, welke die houding juist vastleggen."

Gij ziet hieruit, dat de Italiaansche school de paarden niet in een „schablone" drukt, doch wel, dat zij aan het bit moeten zijn.

Door het gaan over de boomen en hindernisjes, kunnen de paarden onmogelijk op de voorhand loopen en nemen automatisch de juiste houding aan. Door dergelijke hindernisjes geheel willekeurig in de manege op te stellen en ze in wisselende volgorde te laten overwinnen, verkrijgt men tevens wendbaarheid en buigzaamheid, gemakkelijker dan door het rijden van voltes, die voor den eenvoudigen ruiter steeds moeilijk en voor het paard onlogisch zijn. Hier toch heeft elke wending een voor ieder paard en ruiter onmiddellijk merkbaar doel.

Deze oefeningen worden geleidelijk aan verzaard gedurende de geheele africhting en leveren ten slotte *een paard af, dat onder alle omstandigheden zichzelf draagt, dat aan de teugel, voor de beenen en wendbaar is.*

Bij het rijden wordt steeds getracht, het paard den voorgeschreven weg nauwkeurig te doen doorloopen. Daarvoor is noodig een impulsief gaan, dus een goed opschieten voor de beenen, waaraan dan ook bijzondere aandacht wordt besteed. Een paard, dat met impuls loopt, loopt zijn neus achterna. In de wending door het aanhouden van de binnenteugel en overeenkomstig nageven van de buitenteugel, corrigeert men het wegloopen op de buitenschouder, door met het binnenbeen de achterhand achter de voorhand te plaatsen en door vermeerderden druk van beide beenen het paard te dwingen, wederom zijn neus achterna te loopen.

Hieruit volgt, dat ook beoefend wordt, het kijken voor een been. Het leeren gehoorzamen aan de eenzijdige kuitdruk geschiedt op geheel dezelfde wijze als bij u. Ook een Italiaansch gereden paard moet kennen overschenken, voor zoover een soldatenpaard in het gelid staande, dat moet kennen. Doch het is volkomen overbodig en voor den eenvoudigen ruiter zelfs schadelijk, om zich te verdiepen in de teugelwerkingen.

S. — Indien uw paard al die dingen niet kent, hoe kunt gij dan in de gewenschte galop aanspringen?

P. — De Italiaansche school kent niet het „aanspringen" in galop doch laat de paarden in galop vallen door uitstrekken van het tempo.

S. — Het gevolg zal dan zijn, dat uw paarden steeds de voor hen gemakkelijkste galop aannemen, dus op den duur scheef gaan loopen.

P. — Dit is niet juist. De eerste galop wordt zoowel bij recruten als bij de jonge paarden ontwikkeld op dezelfde natuurlijke wijze als bij u door licht rijden en uitstrekken van het tempo. Dit geschiedt uit den aard der zaak op beide handen. Naarmate de paarden vorderen in de africhting zal voor het „vallen" in de juiste galop van de volte worden overgegaan op de rechte lijn; dan wordt ook beoefend het aangeloppeeren uit de stap door de draf heen, terwijl de verdere africhting maakt, dat een paard rustig uit de stap na een enkele drafpas in de goede galop valt. Is dit niet veel eenvoudiger dan dat een ruiter zich veel moeite gevend, met behulp van veel overdreven teugelen en beenhulpen *in een bepaalde galop tracht aan te springen?* Het resultaat is gelijk en mijn methode is voor paard en ruiter aangenamer.

S. — Hoe lang duurt de africhting van het Italiaansch gereden paard?

Indien het paard zoo weinig te leeren heeft kan de africhtingsperiode kort zijn. Het moeilijkste is immers het brengen in horizontaal evenwicht en dat vervalt bij u.

P. — De africhting duurt een jaar. Dit is logisch, als gij bedenkt, dat de fysieke vorming van het jonge paard niet in drie maanden geschiedt. Overhaasting zoude ten koste gaan van de beenen.

S. — Ik dank u zeer voor uwe uiteenzettingen, zij hebben mij een algemeen inzicht gegeven in de Italiaansche methode en haar beginselen, die — ik kan het niet ontkennen — zeer juist zijn. Gaarne zoude ik er nog dieper op door willen gaan, doch begrijp dat er grenzen zijn.

P. — Inderdaad is er nog zeer veel te vertellen, doch de grondprincipes hoop ik duidelijk genoeg uiteengezet te hebben. De Italiaansche methode is eenvoudig voor den eenvoudigen ruiter, doch biedt genoeg stof volgens dezelfde principes om een speciale opleiding van instructeurs noodig te doen zijn. Ook hier heerscht het rijkunstig gevoel en de tact, welke natuurlijk in den grond aanwezig moeten zijn, doch ontwikkeld moeten worden.

S. — Dat begrijp ik. Ik zie ook, dat de Italiaansche school niet staat tegenover de grootmeesters der rijkunst, doch dat CAPRILLI, alles over boord werpend wat naar Hooge School of voorbereiding daarvoor zweemde, als overbodig en schadelijk voor het Campagne-paard, in de rijkunst de reeds door BEAUCHER en L'HOTTE voorvoelde scheidingslijn tusschen „Exterieur” en „Haute Ecole” scherp heeft getrokken, tot oneindig voordeel voor den militairen ruiter en het militaire paard.

P. — Accoord! Gij zult in het belang van ons leger dan ook wel instemmen met de woorden waarmede CAPRILLE zijn verhandelingen over de Grondbeginselen der Campagne-school heeft besloten:

„Ik eindig met den vurigen wensch, dat deze weinige denkbeelden, die de vrucht zijn van een niet korte practijk, en die de instemming verwierven van vele buitenlandsche officieren, met wie ik gelegenheid had mij te onderhouden, in onze Cavalerie die aandacht en dat geloof verkrijgen, die zij naar mijne meening verdienen, en tenslotte de grondslag worden van de militaire rijkunst, die den soldaat geleerd moet worden”.

*****
 * **RECRUTEERING, OPLEIDING EN VERPLICHTINGEN VAN DE** *
 * **RESERVE-OFFICIEREN DER KONINKLIJKE LANDMACHT.** *
 *****

Aangezien de recruteering, de opleiding en de verplichtingen van de Reserve-Officieren der Koninklijke Landmacht in zóoveel bepalingen en voorschriften zijn geregeld, dat het niet gemakkelijk is daarin den weg te vinden, heeft Kapitein der Artillerie G. Fabius daarvan een overzicht samengesteld ter opneming in De Militaire Spectator.

De hoofdstukken betreffende de recruteering en de opleiding zijn in het bijzonder van belang voor hen die reserve-officier willen worden; zij die het reeds zijn vinden in het hoofdstuk over de verplichtingen en alle bepalingen ter zake overzichtelijk bijeen gerangschikt.

Voor militaire bureaux is dit overzicht een uiterst gemakkelijke gids om alle bepalingen betreffende de recruteering, de opleiding en de verplichtingen der reserve-officieren te kunnen naslaan.

Aangezien het voor de gebruikers gemakkelijker is, dit overzicht op hun schrijftafel bij de hand te hebben, dan het steeds te moeten opzoeken in een aflevering van dit blad, hebben wij, met instemming van den samensteller, besloten het afzonderlijk te doen verschijnen.

Exemplaren zijn verkrijgbaar à 40 cent bij Moorman's Periodieke Pers, Den Haag, na inzending van postwissel of overschrijving van genoemd bedrag op postrekening 44715.

*****

GASBEVELEN

DOOR A. H. J. L. FIEVEZ,

Eerste luitenant der infanterie, ged. bij de Hoogere Krijgsschool.

III. (Vervolg van blz. 94).

Bechouwen wij thans de *III Divisie*. C.—III Div. geeft allereerst een *algemeen verdedigingsbevel*, waaruit blijkt, dat, in de door II D.G. te bezetten *tweede stelling*, III Div. — versterkt met 16 R.A. (min. II), 3 Comp. Mitr.tl. (min $\frac{1}{2}$) en VI.A. (min $\frac{1}{2}$) — zich ter verdediging zal inrichten in het *vak* aangegeven op de *schets*.

Bezetting hws: Drie vakken:

Z. vak: 1 R.I. + 3 M.C. (min $\frac{1}{2}$) + een gaszoeklichtgroep.

Mi. vak: 9 R.I. (min III) + $\frac{1}{4}$ 3 M.C. + een gaszoeklichtgroep.

N. vak: 12 R.I. (min III) + $\frac{1}{4}$ 3 M.C. + een gaszoeklichtgroep.

Scheidingslijnen: zie de *schets*.

Voorposten: te geven door de vakcommandanten. Taak: Standhouden.

Artillerie: Rechtstreeksche steun: Z. vak: I—16 R.A., Mi. vak: III—16 R.A., N. vak: I—4 R.A. Algemeene opdrachten: II, III—4 R.A. (onder bevel van C.—16 R.A.).

Divisiereserve: III—9 R.I. te Benschop, 3 E.W. te Achtersloot, III—12 R.I. te Achthoven — richten zich aldaar ter verdediging in.

3 C. P. te Benschop.

3 Comp. Mitr. tl. (min $\frac{1}{2}$): 1 Pel. te Polsbroekerdam. 1 Pel. te Benschop.

Stafkwartieren en commandoposten: zie de *schets*.

Het D.G.-gasbevel ontvangt C.—III Div. op 3 Juni te 18.00, waarna Hoofd Sectie I¹⁾ onmiddellijk *den Divisiegasofficier* aan het werk zet voor het ontwerpen van het *divisiegasbevel*.

Gezien de beschouwingen, welke wij hielden bij het totstandkomen van het legergasbevel en het divisiegroepsgasbevel, kunnen wij over dit divisiegasbevel kort zijn en zullen wij volstaan met het geven van enkele beknopte toelichtingen aan het slot van het bevel.

Exemplaar No. 11.

GEHEIM.

Commandant—III Div.

Sectie I. 1. ¹⁾

No. 19B.

Stafkwartier, 2 Juni 1932.

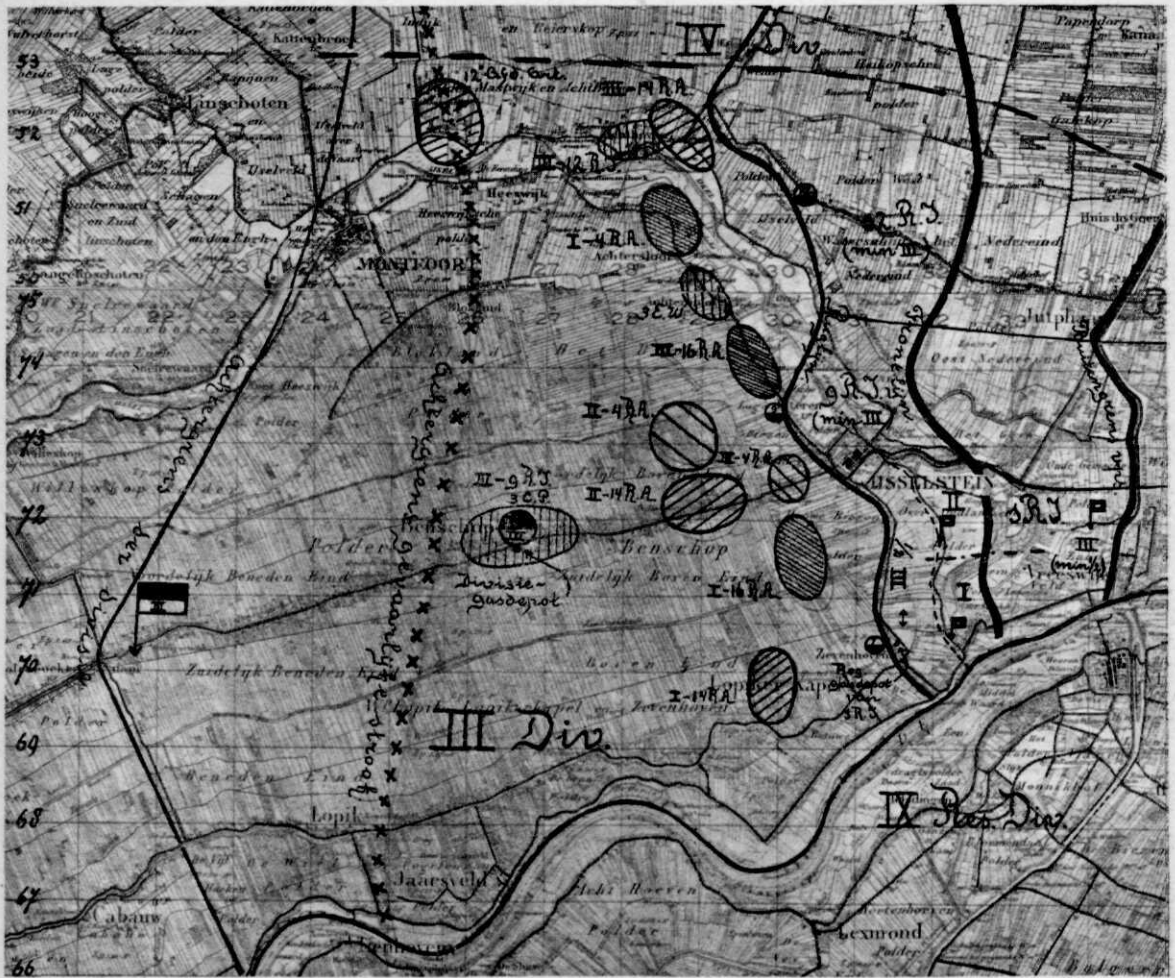
21.00

GASBEVEL.

1. *Vijand.*

Behalve met vijandelijke *gasaanvallen door artillerie en vliegtuigen*, moet ook rekening worden gehouden met de mogelijkheid van vijandelijke *gaswerper- en gaswolkaanvallen*.

¹⁾ Bij den staf van een divisie is geen Sectie III c (Gasdienst), doch maakt de gasofficier deel uit van Sectie I. 1.

2. Individueele bescherming.

Voor het controleeren der gasmaskers wordt gebruik gemaakt door: van de gaskamer van:

Staf—III Div.	}	III—9 R.I. te Benschop.
Vbd. A.		
3 C. P.		
3 Comp. Mitr. tl. (min 1/2)		
3 E. W.		III—12 R.I. te Achthoven.

volgens door C.—III—9 R.I. en C.—III—12 R.I. vast te stellen regelingen.

Voor de contrôle van de gasmaskers der voorposten moeten door de vakcommandanten maatregelen worden getroffen.

3. Collectieve bescherming.

De commandanten der onderdeelen dragen zorg, dat niet alleen in de gevechtsofstellingen, doch ook in de kantonnementen alle verblijven collectief

worden beschermd en alle levensmiddelen, drinkwater en munitie gasvrij worden geborgen.

De *aanmaak van gasluizen* geschiedt centraal te Lopik. Aanvragen voor gasluizen zoo spoedig mogelijk bij mij in te dienen. Bij de aanvragen onderscheid te maken tusschen het gewenschte aantal luizen volgens fig. 3c en dat volgens fig. 4c van de Hdl. Gb.

Luchtaanvoerlangen voor mitrailleurkazematten worden volgens nader uit te geven regeling ter beschikking gesteld.

4. *Gasbescherming voor dieren.*

Aangezien geen gasmaskers voor dieren beschikbaar zijn, moeten deze collectief worden beschermd. Voor alle paarden moet stalling worden gezocht of gemaakt. Omtrent eventueele moeilijkheden te dezen aanzien verwacht ik rapport op 3 Juni vóór 20.00.

Alle stallen moeten gasdicht af te sluiten zijn.

5. *Gasalarmeering.*

A. Zoolang de eerste stelling intact blijft bevindt III Div. zich in haar geheel in de *bedreigde strook*.

B. Zoodra de eerste stelling mocht worden verlaten, wordt een nieuwe *alarmstrook* ingesteld, waarin de *grens tusschen gevaarlijke- en bedreigde strook* loopt over Jaarsveld (inb.) — Landlust (te Benschop) — Blokland (inb.) — Heeswijk (inb.) — Blinde weg.

Deze alarmstrook moet reeds nu worden ingericht. De Vakcommandanten plegen onderling overleg, C.—1 R.I. tevens met C.—IX Res. Div., C.—12 R.I. tevens met C.—IV Div., omtrent aansluiting op de scheidingslijnen.

3 Juni 16.00 moet de geheele gasalarmeering volledig geregeld zijn.

C. Op 3 Juni moet tusschen 16.00 en 17.00 in de werk (gevechts-) opstellingen en tusschen 21.00 en 22.00 in de kantonnementen door alle onderdeelen een *proefalarm* worden gehouden voor een veronderstelde vijandelijke gasbeschieting (of luchtaanval).

Om 17.10 wordt een proefalarm gehouden voor een veronderstelden vijandelijken gaswerperaantal, uitgaande van cp.—1 R.I. en te gelasten door C.—1 R.I.

Om 17.50 wordt een proefalarm gehouden voor een veronderstelden vijandelijken gaswolkaanval, uitgaande van de frontlijn van li. voorcomp.—li. voorbat.—9 R.I., te gelasten door den C. van de betrokken voorcomp.

Na 3 Juni 22.00 mag geen proefalarm meer worden gehouden.

6. *Gasbeschermingsmiddelen.*

Divisiegasdepot nabij R.K. Kerk te Benschop. Aan de voorposten mogen geen gasbeschermingsmiddelen worden verstrekt, tenzij voor noodzakelijke vervanging van gasmaskers of gasmaskeronderdeelen.

Zie verder de *bijlage*.

7. *Ontsmettingsplaatsen.*

Zie Geneeskundig bevel en Veterinair bevel.

Aan: . . . . .

De Kolonel,
Commandant—III Div.
Handtekening
(Naam.)

BIJLAGE
 behorende bij Gasbevel van
 C.—III Div., Sectie I.I. no. 19B
 (2 Juni 1932, 21.00).

Ter aanvulling van de gasbeschermingsmiddelen zijn op
 3 Juni in het divisiegasdepot (nabij R.K. Kerk te Ben-
 schop) beschikbaar, op de uren boven iedere kolom
 vermeld:

	St. III Div., Vbd. A en 3e Comp. Mitr. tl.	Z. vak	Mi. vak	N. vak	III-9 R. I.	III-12 R. I.	4 R.A.	16 R.A. (min II)	3 E.W.	3 C.P.
	15.00	11.30	13.00	14.00	16.30	17.30	18.30	20.00	21.00	21.30
Reserve gasmaskers	stuks	50	40	40	1) ¹⁾ 50	1) ¹⁾ 50	40	20	1) ¹⁾ 20	1) ¹⁾ 20
Reserve vullingsbussen	"	200	150	150		50	150	80	20	
Reserve gasmaskertoe- behoren	stel	40	30	30	1) ¹⁾ 3	1) ¹⁾ 3	30	20	1) ¹⁾ —	1) ¹⁾ —
Zuurstof toestellen	stuks	15	12	12		3	10	6	—	—
Beschermende pakken	"	20	150	150	50	50	150	80	5	25
Chloorkalk	kg	50	800	800	200	200	800	400	50	100
Magnesia	"	5	15	15	5	5	15	10	2	5
Gaspatronen	stuks	—	200	200	200	100	200	100	—	—
Gasgordijnen voor schuilmussen	stel	—	100	100	—	—	20	10	—	—
Schuilplaatgasmas- kers	stuks	5	8	8	4	4	10	7	1	1
Sproeiers	"	20	200	200	50	50	80	50	15	20
Pakjes zwavelzuur (180 gr.)	"	20	250	250	60	60	100	60	15	20
Pakjes natriumhy- droxyde (30 gr)	"	20	250	250	60	60	100	60	15	20
Claxons	"	24	18	18	—	—	100	60	15	20
Sirenen	"	—	25 ²⁾	25 ²⁾	—	—	—	—	—	—
		—	25 ²⁾	25 ²⁾	1	1	5 ²⁾	3 ²⁾	1	—

¹⁾ Zoo noodig aan te vragen bij den Divisiegasofficier.

²⁾ Deze aantallen kunnen nog verandering ondergaan in verband met de opstelling der sirenen.

Bij aflossingen laten de onderdeelen deze gasbeschermingsmiddelen ter plaatse achter en geven zij deze over aan de aflossende onderdeelen.

TOELICHTINGEN OP HET DIVISIEGASBEVEL.

ad punt 3. Zooals reeds bij de bespreking van het divisiegroepsgasbevel werd opgemerkt, geschiedt de aanmaak van *gasluizen* centraal, teneinde een economische werkwijze te bevorderen. In de „bijlage” zien wij dan ook de van de D.G. ontvangen „gasgordijnen voor gasluizen” niet bij de aan de onderdeelen te verstrekken gasbeschermingsmiddelen opgenomen, zij gaan naar de centrale werkplaats te Lopik en worden daar, onder de auspiciën van sectie V, verwerkt.

Ook de verdeling van de *luchtaanvoerlangen* kan niet door den gasofficier worden uitgemaakt, daar zij afhangt van de plaatsen waar mitrailleurkazematten zullen worden gebouwd; ook dit behoort tot het terrein van Sectie V en zal dus moeten worden geregeld in het „*versterkingsbevel.*”

ad punt 4. Het is zeer de vraag of voor alle tot de divisiegroep behorende paarden (een kleine 5000!) *stalling* zal kunnen worden gevonden. Ook C.—III Div. betwijfelt of hij in het hem aangewezen gebied voldoende stalruimte voor al zijn paarden (meer dan 2000) zal aantreffen. Teneinde te voorkomen, dat reeds bij den eersten gasaanval des vijands een groot gedeelte der paarden verloren gaat, *moeten* dus stallen *gebouwd* worden, omdat zonder deze bescherming onmogelijk is. Dit bouwen van stallen is echter een opdracht, welke gemakkelijker is gegeven dan uitgevoerd. C.—III Div. voorziet dan ook, dat Hoofd Sectie V regelend zal moeten optreden en dat de pioniers (c.q. de werktroepen) hierbij een taak te vervullen zullen krijgen. Het is om deze reden, dat hij van de ondercommandanten een rapport vraagt omtrent de „mogelijkheden” en de „moeilijkheden” inzake dit stallingsvraagstuk.

ad punt 5. Het onder A en B vermelde zal, in het licht van de verklaringen bij de vorige bevelen, zonder meer duidelijk zijn. Sub C geeft de D.C. uitvoering aan de opdracht, welke hem nopens het *proefalarm* in punt 4 van het D.G.-gasbevel werd verstrekt. Bij het proefalarm van 17.10 wordt verondersteld, dat de vijand een gaswerperaantal uitvoert op den cp van C.—I R.I. en omgeving, hier begint dus het alarm, dat alom moet worden overgenomen. Bij het proefalarm van 17.50 wordt aangenomen, dat op een bepaald frontgedeelte, o.a. tegenover de li. voorcomp. van het li. voorbat. van 9 R.I. een gaswolk komt aanrollen; ook het alarm hiervoor moet zich onmiddellijk in alle richtingen verbreiden.

BETALING ABONNEMENT 2e KWARTAAL 1933.

Tot 4 APRIL bestaat gelegenheid het ABONNEMENT voor het 2e KWARTAAL 1933 à f 2.50 (binnenland) te voldoen per postwissel of door overschrijving op postrekening 44715, met duidelijke vermelding waarvoor het bedrag bedoeld is.

Na dien datum zal over het abonnement, verhoogd met 15 ct. incassokosten, per kwitantie worden beschikt.

ADMINISTRATIE DE MILITAIRE SPECTATOR.

OPTREDEN VAN HET BATALJON IN DE VERDEDIGING

door C. J. A. VAN DER HEEM,
Kapitein der infanterie, Leeraar K. M. A.

BESPREKING EN UITWERKING VAN DE OEFENING OPGEGEVEN IN HET
FEBRUARI-NUMMER.

(met 2 schetsen)

BEOORDEELING VAN DEN TOESTAND.

1. Vijand.

De vijand bevindt zich op het oogenblik, dat het regimentsbevel uitgaat, met zijn hoofdmachten nog minstens een dagmarsch zuid van den Rijn en het Bijlandsche kanaal.

Het is daarom niet onmogelijk, dat 12 R.I. betrekkelijk ongestoord de eerste werkzaamheden tot het inrichten der stelling zal kunnen doen. Immers, wanneer de tegenstander niet met sterke lichte korpsen optreedt, kan hij pas over drie dagen met aanzienlijke krachten bij den Ouden IJssel aankomen.

De kans is echter niet klein, dat de Zuidpartij zich *zoo spoedig mogelijk* zal trachten te verzekeren van het ongestoord bezit van den Rijn en het Bijlandsche kanaal, alsmede van de overgangen over den Ouden IJssel, dat hij m.a.w. zal trachten met een of meer lichte divisien (eenheden, die thans in de organisatie van elk modern leger zijn opgenomen) nog hedennacht op te rukken, ten einde morgen den Ouden IJssel in bezit te nemen.

Als gevolg van deze overwegingen zijn:

1°. alle beschikbare lichte troepen vooruitgezonden met opdracht 's vijands eventueelen opmarsch te vertragen en de leiding op de hoogte te houden met diens vorderingen;

2°. de voorposten sterk gemaakt en is hen opgedragen tot het uiterste weerstand te bieden, ten einde de bezetting der hws gelegenheid te geven, indien de vijand op mocht rukken nog voordat de stelling voldoende weerstandskracht heeft, deze nog zoo goed mogelijk in te richten.

In verband met een en ander staat II Verk. A. aan den Rijn en het Bijlandsche kanaal, zijn de lichte troepen der divisien ter beschikking van de voorposten gesteld en is de sterkte der voorposten groot genoeg genomen om den vijand een voorloopig halt toe te kunnen roepen. (Zie punt 2 en 6 van het regimentsbevel).

Ook de regeling der werkzaamheden (zie punt 12 van het regimentsbevel) en de manier, waarop de stelling bezet wordt (hierna te behandelen) houdt verband met een mogelijken spoedigen opmarsch des vijands.

2. Keuze van het stellingterrein.

De redenen, die er toe geleid hebben niet aan den Rijn en het Bijlandsche kanaal, maar achter den Ouden IJssel stelling te nemen, hebben wij in het midden gelaten. Moge intusschen een opstelling bij de groote rivieren wellicht te verkiezen zijn, zoo biedt toch ook het gekozen terrein talrijke voordeelen. *Vóór* de gekozen frontlijn kan een *krachtige vuuruitwerking* worden verkregen. Het terrein is n.l. zuid van de hws over een afstand van minstens 1 km geheel open en er zijn slechts geringe opruimingen noodig om het schootsveld geheel vrij te maken. *In* de hws is het terrein op vele plaatsen eveneens zeer sterk, terwijl het ook op de overige plaatsen voldoende gelegenheid tot het bieden van krachtigen weerstand geeft. Sterk is vooral het polderterrein tusschen Doesburg en het boschrijke terrein rondom Hoog Keppel, voldoende sterk het laatstgenoemde en dat tusschen Laag Keppel en Hummelo.

Het zal niet mogelijk zijn met het grootste deel der in de hws opgestelde vuurwapenen vuur vóór de frontlijn te brengen. Dit is een nadeel, dat in Nederlandsche terreinen dikwijls

zal worden ondervonden. (Zie punt 9 en 10 van de Aanwijzingen voor de opleiding der infanterie het regiment ¹⁾).

De *waarnemingsmogelijkheid* is in het *westelijk deel* van het divisievak zeer gunstig. Zoowel de artillerie en de hogere leiding als de infanterie-commandanten in voorste lijn hebben tot op 1 km zuid van de frontlijn een volkomen onbelemmerd uitzicht, nog verder zuidelijk wordt het terrein een weinig bedekter, maar niet in die mate, dat de vijand zich daar ongestoord en ongezien overdag zou kunnen gereed stellen. Het *oostelijk deel* van het divisievak is, voor wat de waarneming der artillerie betreft, minder gunstig. De infanterie in voorste lijn verkeert echter in dezelfde gunstige omstandigheden als in het westelijk deel. Het boschrijke terrein in de hws belet zoo goed als iedere waarneming van uit punten meer achterwaarts in de hws gelegen. De artillerie zal zijn waarnemers op hooge punten of (en) in voorste lijn moeten plaatsen. Een zeer gunstig waarnemingspunt vormt hoogte 20,4 (zie schets 1, deze hoogte is niet op de stafkaart aangegeven), van waaruit, nadat enkele voorzieningen zijn gemaakt, op uitnemende wijze het terrein vóór de hws kan worden waargenomen.

De *gezichtsdekking*, die het westelijk deel van de stelling aan de bezetting verschaft, is, hoewel niet geheel onvoldoende, toch vrij gering. In het oostelijk deel is dit veel gunstiger. Hier kunnen zelfs overdag niet al te groote troepenverplaatsingen gedekt tegen grond- en luchtwarneming geschieden.

Bescherming tegen vuur is het beste te verkrijgen in het oostelijk stellinggedeelte, waar het hooge terrein bijna geheel uit zandgrond bestaat.

Een *goed wegnnet* verbindt de stelling met het achterland, terwijl ook voor zijwaartsche verplaatsingen talrijke gemeenschappen aanwezig zijn.

Een *vrij ernstig nadeel* van deze stelling is het feit, dat de vijand vrijwel gedekt tegen grond- en luchtwarneming kan naderen tot in het terrein gelegen zuid van de lijn Greffelkamp—Loil—Wehl. Hij kan hier zonder groote moeilijkheden zijn artillerie gedekt in stelling brengen, terwijl die artillerie er ook verschillende goede waarnemingsmogelijkheden heeft.

Het ongezien gereedstellen van zijn aanvalstroepen zal hem nochtans overdag *niet* mogelijk zijn.

3. Eigen toestand en getroffen maatregelen.

De troepen, die voor de bezetting zijn aangewezen, bevinden zich dicht in de buurt van het stellingterrein en kunnen nog heden vóór het invallen van de duisternis dit terrein oppervlakkig verkend en daarna bezet hebben. Van de aan hen gegeven bevelen, willen wij allereerst dat van den D.C. aan een korte beschouwing onderwerpen, omdat het den grondslag vormt, waarop de geheele verdedigende organisatie berust. Na vermelding van zijn opdracht en de grenzen van het door hem te verdedigen vak, is zijn voornaamste taak het vaststellen van de hws en de vps, daarna verdeelt hij de verschillende taken en het terrein over de onder zijn bevelen staande onderdeelen, regelt in hoofdzaken den waarnemingsdienst en het beloop der verbindingen, stelt vast welke werkzaamheden moeten geschieden en welke middelen de onderdeelen ter uitvoering dier werkzaamheden ter beschikking krijgen.

Het vaststellen der hws willen wij aan een korte nadere beschouwing onderwerpen. De grenzen van deze strook worden, zooals bekend, gevormd door de front- en de ruglijn. De *frontlijn*, de lijn waarvóór de vijand tot elken prijs tot staan moet worden gebracht en door middel waarvan de D.C. aangeeft waar hij wensch dat het stormvuur zal liggen, is hier gekozen in verband met de niet te onderschatten hindernis, welke de Oude IJssel vormt en met het terrein noord van dezen stroom, hetgeen een gedekte verbinding ook overdag tusschen de in de diepte opgestelde troepen begunstigt. De *frontlijn* is niet vlak aan de rivier gekozen, omdat de gevechtsofstellingen in het open terrein zeer zichtbaar en het aanleggen van gedekte gemeenschappen tusschen die opstellingen zeer moeilijk en tijdroevend zou zijn. Het is niet noodig vlak aan de rivier te gaan zitten, omdat deze geen dijken heeft en overal van uit de gekozen frontlijn onder vuur kan worden genomen, terwijl ten slotte het grootste deel der laatstgenoemde lijn hooger ligt dan het voorgelegen terrein.

De *ruglijn* is ver genoeg achterwaarts gekozen om een hardnekkige verdediging in de diepte, zooals die bedoeld is in punt 10 van de Aanwijzingen bij de opleiding der infanterie, Het Regiment, mogelijk te maken,

¹⁾ Er moet naar gestreefd worden, dat alle tot de vóórcompagnieën behorende wapens plus zware mitrailleurs en mortieren aan het stormvuur kunnen deelnemen. Red.

Gaan wij thans over tot een beknopte bespreking van de door C.—12 R.I. genomen maatregelen.

C.—12 R.I. heeft zoo spoedig mogelijk na ontvangst van de bevelen van den D.C. zijn onder-commandanten en den A.C. bij zich ontboden. Hij heeft hen omtrent den toestand ingelicht en hen *voorloopige bevelen* gegeven, welke zoo spoedig mogelijk werden gevolgd door het op blz. 96 gegeven schriftelijk bevel.

Men kan van meening zijn, dat het, alvorens bevelen te geven, noodzakelijk is, dat de R.C. persoonlijk het terrein gaat verkennen, bij welke verkenning hij al dan niet vergezeld kan zijn van zijn onder-commandanten. In de gegeven omstandigheden is dit echter niet aan te raden. De tijd dringt en de troepen moeten zoo snel mogelijk de stelling bezetten. De R.C. moet dus een voorloopig plan met behulp van de kaart opmaken en daarna zijn bevelen geven. Mocht hij na de terreinverkenning wijzigingen in de opstelling wenschen, dan kan hij die daarna alsnog geven. Maar ook als de tijd niet zoo krap toe gemeten is als hier, kan de R.C. op deze wijze te werk gaan ¹⁾ in tegenstelling met den B.C., die de juiste plaats voor zijn wapens en de kleine infanterie-onderdeelen vast moet stellen en daartoe meestal niet geheel op de kaart zal kunnen vertrouwen. De R.C. behoeft slechts het te verdedigen vak op doeltreffende wijze over de B.Cn. te verdeelen en voorloopig kan hij zulks, in het onderhavige geval, slechts op de kaart doen, terwijl hij op de bijeenkomst met zijn onder-commandanten en den A. C. tevens in staat is onmiddellijk toelichtingen op mogelijke onduidelijkheden te geven.

De R. C. bestudeert dus het hem toegewezen terreindeel op de kaart. Hij wijdt in de eerste plaats zijn aandacht aan het tot stand brengen van een krachtig stelsel van vuren vóór de frontlijn en in de hws en gaat daartoe na, welke terreindeelen den vijand de gunstigste naderingskansen bieden en waar dus de werkzaamste vuren moeten worden gelegd. Hier doet zich de gunstige omstandigheid voor, dat over de geheele breedte van het regimentsvak het voorgelegen terrein open is, zoodat een gedekte nadering tot op korten afstand voor de frontlijn nergens mogelijk is. Wellicht zal een aanval à cheval van den kunstweg Wehl—Laag Keppel den tegenstander nog het meeste aanlokken, omdat hij — eenmaal vasten voet in het terrein rondom het Kasteel van Keppel hebbend, betere kansen heeft om in noordelijke richting terrein te winnen. De nadering in de richting van Laag Keppel moet dus in de eerste plaats door een krachtig vuur worden belet.

Noord van Laag Keppel en het Kasteel van Keppel ligt een strook min of meer open terrein, behalve in het westelijk deel van het regimentsvak, waar het bedekte terrein tot diep in de hws doorgaat. In dit open terrein kan een tweede stelsel van afsluitingsvuren worden gelegd. Naar het noorden gaand komt nu een strook bosch, waarvan de verdediging moeilijker is, terwijl ten slotte noord van dezen boschrand het terrein weer open wordt en zich bij Kasteel Enhuizen en het dorp Hummelo weer voor een krachtige verdediging leent.

Laag Keppel alsmede het Kasteel van Keppel en omgeving verdient een nadere bespreking. Dit terreindeel steekt in het gekozen beloop der frontlijn naar voren. De D. C. had de keus het terreindeel of als afzonderlijk sterk steunpunt vóór de frontlijn in te richten of het in de hws op te nemen en de frontlijn ter plaatse vooruit te laten springen. Hij koos het laatste omdat Laag Keppel en het Kasteel van Keppel zoo dicht bij de overige terreinen van de hws liggen, dat zij zonder bezwaar met de rest van de hws kunnen samenwerken. Het steunpunt zal vrij sterk bezet moeten worden. Dit heeft natuurlijk tot nadeel, dat de meer opeengehoopte wapenen kwetsbaarder worden. Voordeel is, dat gedekt opgestelde zw. mitrs flankerend *stormvuur* voor de andere deelen der frontlijn kunnen brengen. Deze mitrs moeten dus tot het laatste oogenblik zwijgen en uitstekend tegen vuur en zicht gedekt worden opgesteld. Wij hebben gezien, dat door den D. C. reeds verschillende maatregelen genomen zijn om den val van het steunpunt onmogelijk te maken n.l. flankerend vuur van de Zande en Muldera, terwijl ook een der afsluitingsvuren van de artillerie voor het steunpunt is gelegd.

In verband met de voorafgaande terreinbeschouwing overweegt de R. C., dat het noodzakelijk is zijn vakken zoodanig te verdeelen, dat Laag Keppel en Kasteel van Keppel in één hand komen en dat de achtergrens der voorbataljons zoodanig gekozen dient te worden, dat door de regimentsreserve een krachtig afsluitingsvuur in het open terrein voor Hummelo en Kasteel van Enhuizen kan worden gelegd. Hij acht twee voorbataljons noodzakelijk om voldoende vuur vóór de frontlijn te kunnen brengen en voorts, omdat de verdediging van het vrij bedekte terrein vlak achter de frontlijn vrij veel troepen eischt.

¹⁾ Niettemin blijft een voorafgaande verkenning door den R. C. gewenscht. Red.

HET BATALJON.

Na de korte uiteenzetting, die wij tot goed begrip van zaken vooraf lieten gaan, komen thans de bevelen, die de B. C. moet geven en de maatregelen, die hij dient te nemen, ter sprake. Het regimentsbevel heeft hem volledig op de hoogte gesteld met datgene, wat hij te verrichten heeft. Hij weet zijn taak (punt 8), het terrein, waarin hij stelling moet nemen (punt 7) en de middelen, die te zijner beschikking staan (punt 7). Hij moet nu op zijn beurt de taak vast stellen van zijn onderdeelen, waarbij vooral een zoo goed mogelijke combinatie tusschen zijn wapenen moet worden nagestreefd.

In nog veel hooger mate dan zulks bij den R. C. het geval was, moet de B. C. nauwkeurig met het te bezetten terrein bekend zijn. Slechts na een gedetailleerde verkenning is hij in staat zijn middelen op de meest oordeelkundige wijze te doen samen werken. Hierbij spelen dikwijls kleinigheden, die op de kaart niet zijn af te lezen, een min of meer belangrijke rol. Het zal dus in 't algemeen verkieslijk zijn, dat de B. C. met zijn onder-commandanten vooruitgaat om het terrein te verkennen. De compagnieën worden daarbij door den opvolger zoo dicht mogelijk naar het door haar te bezetten stellingterrein geleid. Na terreinverkenning volgen dan de bevelen.

Het is hier echter een bijzonder geval. Over eenige uren zal de duisternis invallen en vóór dien tijd moeten de bataljons hun opstellingen hebben ingenomen.

De B. C. is hier dus gedwongen, omdat hij het terrein persoonlijk niet tijdig kan verkennen, met behulp van de kaart een voorloopig plan op te maken en naar aanleiding daarvan voorloopige mondelinge bevelen te geven.

Wij zullen ons aanvankelijk slechts bezig houden met het linker-voorbataljon, II—12 R. I. De B. C. bevindt zich om 18,30 in zijn stafkwartier te Hummelo en heeft daar de compagnie's-commandanten en de commandant der sectie 6 veld bij zich ontboden. Hij heeft het bevel van den R. C. reeds gelezen en bestudeerd, hetgeen hem niet al te moeilijk is gevallen, omdat hij reeds vóór de ontvangst van dit bevel door den R. C. mondeling met den toestand bekend was gemaakt. Omdat de tijd dringt (het is om 21.30 donker, zomertijd) en hij vóór het invallen van de duisternis de stelling persoonlijk nog verkend wil hebben en ook den C. Cn nog gelegenheid gegeven wil hebben dit te doen en hun voorloopige maatregelen te nemen, handelt hij als volgt. Hij brengt de onder-commandanten op de hoogte met den toestand, zooals hem die uit de bespreking met den R. C. en het regimentsbevel bekend is geworden. Hij stelt voorloopig in groote trekken de plaats der zware infanteriewapenen vast, verdeelt het stellingterrein over de compagnieën, geeft aan hoe de verdediging in groote lijnen zal moeten worden gevoerd, stelt de gaszoeklichten ter beschikking van één der voorcompagnieën, stelt voorloopig de cp der onder-commandanten vast ten einde de Vbd. A. de gelegenheid te geven zoo spoedig mogelijk met den aanleg der verbindingen te beginnen en regelt ten slotte den marsch der onderdeelen naar de te bezetten terreinen. Hij begeeft zich daarna persoonlijk ter verkenning naar het bataljonsvak. De C.Cn. en de Cn. der zware infanteriewapenen gaan *ieder voor zich* eveneens ter verkenning vooruit, zoeken de juiste opstellingsplaatsen voor hun onderdeel uit, opdat dit bij aankomst ter plaatse onmiddellijk in stelling kan komen. De B. C. bepaalt verder het uur van rapport op 23.00 in den Gouden Leeuw en dicteert daar het definitieve bataljonsbevel, hetgeen later schriftelijk bevestigd wordt. Wij laten het hieronder volgen:

C.—II—12 R.I.
N°.

Geheim

Exemplaar N°. 1
31 Juli 23.00

Verdedigingsbevel.

(Uittreksel).

1. Vijand.

Geen nadere berichten. (Zie mededeeling van gegevens d.d. 31 Juli 20.00).

2. Eigen toestand en voornemens.

Onze D.G. zal zich ter hardnekkige verdediging inrichten in de algemeene lijn Doesburg = Laag Keppel = Doetinchem.

Lichte troepen zijn vooruit en bewaken de groote rivieren.

Ons regiment is aangewezen voor de verdediging van het stellinggedeelte rondom Laag Keppel, Hoog Keppel en Hummelo.

3. Opdracht van II—12 R.I.

Ons bataljon versterkt met 2 sectiën van 3 M.C. en 1 sectie 6 veld zal stelling nemen in het vak met de grenzen:

West: K. M. (Vt 32—71; 37—95) = pl 6,7 a/d kunstweg van Drempt naar Laag Keppel = Dr zuid van Eldrik.

Oost: pl 1 (Vt 33—72; 60—15) = pl 7,7 kunstweg Doesburg naar Doetinchem = Wehl (niet inb).

4. Neventroepen.

Rechts van ons staat I—12 R. I.

Links I—8 R. I.

5. Voorposten.

Deze worden door den R. C. geplaatst.

Troepen: 1—III—12 R. I.; 1 sectie zw. mitrs; 1 peloton van 3 E W.

Taak: weerstand bieden.

Binnengrens vps.: Siebieverden = Broekhuizen = Soppersbrug.

6. Frontlijn.

IJzergieterij = Watermolen = zuidrand bedekte terrein rondom Kasteel van Keppel = boschperceel zuid van pl 7,7 aan den kunstweg Laag Keppel naar Doetinchem.

7. Achtergrens van het bataljon.

K. M. (Vt 32—71; 37—95) = Snijpunt van den kunstweg Hummelo naar Doetinchem met den stoomtramweg Hummelo naar Doetinchem.

8. Algemeene richtlijnen voor de verdediging.

Laag Keppel tusschen de beide rivierarmen en het Kasteel van Keppel tot één krachtig steunpunt inrichten.

Het huizencomplex bij den Gouden Leeuw vormt een tweede steunpunt. Van hieruit vuur west en oost langs de randen van het steunpunt Kasteel van Keppel te brengen.

Boven en behalve het stormvuur moet een tweede aaneengesloten afsluitingsvuur worden gelegd voor den zuidrand van het boschperceel noord van den Gouden Leeuw.

Een derde afsluitingsvuur moet in samenwerking met de regimentsreserve te Hummelo en Kasteel Enghuizen op den noordrand van hetzelfde boschperceel liggen.

9. Bezetting van het bataljonsvak en taak der tirailleurcompagnieën.

Voorcompagnie.

1—II—12 R. I. versterkt met M. C.—II—12 R. I. en 1 stuk 6 veld.

Zij bezet het gedeelte van Laag Keppel tusschen de beide rivierarmen, alsmede het Kasteel van Keppel en richt het geheel tot een krachtig steunpunt in. Zij is belast met de verdediging van de geheele breedte van het bataljonsvak.

Voor *verlichting* twee gaszoeklichten ter beschikking van 1—II—2 R. I.

Achtergrens van 1—II—12 R. I. is de noordelijke arm van den Ouden IJssel.

In tweede strook.

rechts 2—II—12 R. I. versterkt met 1 stuk 6 veld;

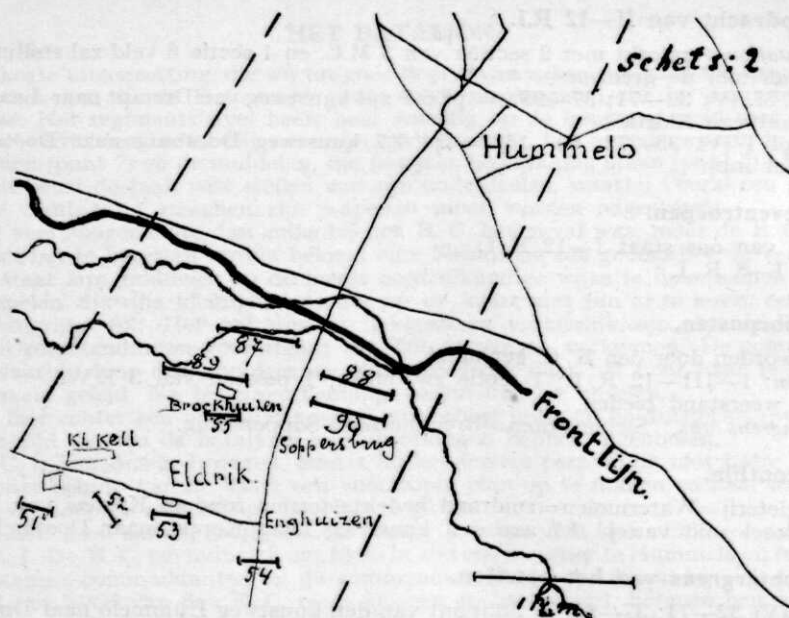
links 3—II—12 R. I.

Scheidingslijn: een lijn 300 m oost van en evenwijdig aan den kunstweg van Laag Keppel naar Hummelo.

2—II—12 R. I. richt o.m. het huizencomplex bij den Gouden Leeuw tot steunpunt in en legt van hieruit stormvuur west van Laag Keppel en tusschen Kasteel van Keppel en Hooge Maat.

2—II—12 R. I. en 3—II—12 R. I. brengen in onderling overleg het tweede aaneengesloten afsluitingsvuur tot stand voor den zuidrand van het bosch noord van den kunstweg van Drempt naar Doetinchem en daarna het derde afsluitingsvuur op den noordrand der boschperceelen in de lijn Goedenberg—de Zwarte Kolk, het laatste vuur in overleg met de regimentsreserve.

10. Plaats en taak der zware mitrailleurs.

C.—I—II—12 R. I. plaatst twee sectiën zw. mitr. zoodanig, dat stormvuur in Z.O.-richting voor de frontlijn der IV Div. kan worden gebracht (hoofdopdracht);

één sectie zw. mitr. moet stormvuur in W.-richting vóór I—12 R. I. in 't bijzonder op de rivierarmen en het tusschengelegen eiland brengen (hoofdopdracht).

Omgekeerd flankeert één sectie zw. mitr. van IV Div., geplaatst bij de Zande, en één sectie zw. mitr. van 9 R. I., geplaatst bij Muldera, het steunpunt Kasteel van Keppel.

De vierde sectie zw. mitr.s gebruikt C.—I—II—12 R. I. voor frontaal vuur vanuit het steunpunt.

Iste sectie—3 M. C. in stelling noord van G van Gouden Leeuw; vuur voorbereiden tusschen Kasteel van Keppel en de Zande. (Er staan geen boomen langs den kunstweg in het opgegeven schootsvak).

2de sectie—3 M. C. in stelling bij w van Gouden Leeuw; vuur voorbereiden tusschen Kasteel van Keppel en Hooge Maat. (De boschranden zuid van de bevolen opstellingsplaats bestaan uit jong naaldhout niet hooger dan 2 m. Van hoogte 14,7 (zie schets 1) heeft men vrij uitzicht naar het zuiden).

11. Taak 6 veld.

Afsluiten der kunstwegen bij Laag Keppel tegen pantserwagens.

12. Artillerie.

Rechtstreeksche steun voor ons regiment door II—4 R. A.

Voorbereide vuren (zie schets 2).

Afsluitingsvuren voor de vps. 51, 52, 53, 54 en 55.

Afsluitingsvuren voor de hws.

87 vóór I—12 R. I.

88 vóór II—12 R. I.

Vuur 88 zal op sein „serie Rood”, af te geven uit noordrand bedekte terrein van Kasteel van Keppel op bevel van C.—I—II—12 R. I., of op aanvraag aan mij worden ontketend.

Bovendien is nog voorbereid door de D.G.A. vuur 90, welk vuur op aanvraag aan mij ontketend kan worden. Op afgave kan echter niet met zekerheid worden gerekend.

Tegenvoorbereidingsvuren zijn voorbereid in en achter de lijn Soppersbrug—Broekhuizen—zuidelijke IJsselarm langs het eiland.

13. Stormvuur.

Te ontketenen op sein „serie Rood” van C.—I—II—12 R. I. Deze draagt zorg voor optische gemeenschap met de zw. mitr. bij de Zande en Muldera.
per zw. mitr. 3 banden.
per lt mitr. 1 trommel.

14. Luchtwaarneming en luchtdoelbestrijding.

Luchtwaarnemingsposten.

Bij 1—II—12 R. I. toren van Kasteel van Keppel.

Bij 2—II—12 R. I. op hoogte 20,4.

Bij 3—II—12 R. I. op het huis bij Zwarte Kolk.

Luchtdoelbestrijding bij de tirailleurscompagnieën te regelen door de C.Cn., bij de M. C. is deze opgedragen aan de 1ste sectie—3 M. C., welke gebruik maakt van de berichten van de waarnemingspost op hoogte 20,4 haar te verstrekken door de zorg van C.—I—II—12 R. I.

15. Alarm.

Alarmsein. Groene vuurpijl af te schieten bij Soppersbrug. Alsdan alle gevechtsofstellingen bezetten, zoodat onmiddellijk kan worden gevraagd. Tegelijkertijd de werkzaamheden voortzetten voor zoover dit mogelijk is.

16. Regeling der werkzaamheden.

a. Eerste maatregel is het tot stand brengen van een ondoorschrijdbaar stelsel van afsluitingsvuren vóór de frontlijn. De gevechtsdekkingen voor de wapens, die deze vuren moeten ontketenen, moeten bij het aanbreken van den dag gereed zijn.

b. Vervolgens moet een aaneengesloten hindernis voor de frontlijn en rond het Kasteel van Keppel tot stand komen.

Voor de verdere werkzaamheden volgen nadere bevelen.

17. Commandoposten.

Zie schets.

De Majoor

Bespreking van het bevel van C.—II—12 R.I.

De punten 1 t/m 5 vereischen geen nadere toelichting.

Punt 6, waarin de frontlijn omschreven wordt, is hier gelijkkluidend met het betrokken punt van het regimentsbevel. Dit is in 't algemeen niet het geval. De B. C. immers is in de gelegenheid het terrein meer in bijzonderheden na te gaan dan de R. C. en dus de frontlijn nauwkeuriger aan te geven. In dit bijzondere geval was de frontlijn van het regimentsbevel reeds zeer nauwkeurig aangegeven.

Punten 8 en 9. Een beschouwing van het terrein in het bataljonsvak leert ons:

a. dat Laag Keppel en het Kasteel van Keppel het eenige bedekte complex vormen in het overigens geheel open dal van den Ouden IJssel.

b. dat noord van het in *a* genoemde bedekte terreindeel een open strook ligt, behalve bij den Gouden Leeuw.

c. dat noord van de open strook *b* een strook bosch ligt.

d. dat noord van het bosch *c* het terrein tot Hummelo en Kasteel van Enghuizen vrijwel open is.

Op welke wijze moet nu de B. C. dit terrein benutten ten einde een zoo goed en krachtig mogelijk vuurstelsel te krijgen?

Het is zijn eerste plicht vóór de frontlijn een zoo sterk en krachtig mogelijk vuur tot stand te brengen. Alle wapenen daartoe in staat moeten er aan medewerken. Dit *stormvuur* is het voornaamste afsluitingsvuur van het geheele verdedigingsstelsel. De samenhang er van moet volmaakt zijn.

Daarnaast moet ook in het inwendige van de lws vuur voorbereid worden, waar dit mogelijk is en voorzoover de beschikbare middelen dit toelaten. De B. C. moet trachten ook deze vuren tot aaneensluitende afsluitingsvuren samen te voegen. In de punten 8 en 9 blijkt op overtuigende wijze, dat C.—II—12 R. I. in de eerste plaats een krachtig aaneengesloten vuur vóór de frontlijn wil leggen. Het stellingterrein stelt hem vervolgens

in de gelegenheid bovendien nog een tweetal afsluitingsvuren in de hws vast te leggen en wel noord en zuid van het bosch onder *c* genoemd.

De B. C. heeft nu de plaats bepaald *waar* gevuld moet worden. Thans dient hij vast te stellen *wie* de gevraagde vuren zal ontketenen, m.a.w. hij moet de groepeeringsmiddelen bevelen.

Zijn eerste zorg geldt de zware mitrailleurs. Hiermede kunnen de krachtigste afsluitingsvuren worden ontketend en zij vormen daarom de basis van het vuurplan. *Eerste en voornaamste maatregel is dus het plaatsen van de zware mitrailleurs.*

De R.C. heeft bepaald, dat een drietal sectiën in het Kasteel van Keppel stelling moeten nemen, ten einde een flankerend vuur voor de frontlijn der neventroepen te kunnen brengen. Men kan van meening zijn, dat op deze wijze handelende het Kasteel van Keppel te sterk bezet wordt en dat gezondigd wordt tegen het grondbeginsel om de middelen in de breedte en diepte verspreid op te stellen. Een dergelijk vrij sterk belegd terreindeel zal bovendien het vuur des vijands tot zich trekken. Echter kan vanuit het vooruitgeschoven steunpunt op zeer gunstige wijze flankerend vuur worden afgegeven uit afdeelingen, die op uitstekende wijze tegen vuur en zicht des vijands beschermd kunnen worden. Men weet, dat flankerend vuur a.l.w. de goede eigenschappen van den zwaren mitrailleur uitbuit (nauwkeurigheid, bestreken baan, smalle, dichte en langgerekte bundel), terwijl het den aanvaller voor de moeilijkheid zet een vuurorgaan te moeten neutraliseeren, dat zijwaarts van het vak, waarin het zijn projectielen schiet is opgesteld. Bovendien zijn de middelen toch nog betrekkelijk ruim opgesteld. Voor de opstelling van 4 sectiën zw. mitr. en 1 tirailleurcompagnie wordt beschikt over een terrein van ± 600 m breedte en ± 250 m diepte. De R. C. heeft gemeend, dat de voordeelen ruimschoots opwegen tegen de nadeelen. De plaatsing der zware mitrailleurs in De Zande en Muldera behoeft na het voorafgaande geen nadere motiveering.

De B. C. acht het noodzakelijk een sectie zw. mitr. aan de rechtstreeksche verdediging van het steunpunt Kasteel van Keppel te doen deelnemen. Zij is geplaatst in den zuidrand van Laag Keppel (zie schets 1).

De verdediging van de frontlijn wordt nog aanzienlijk versterkt door de beide sectiën van 3 M. C. Deze in tweede strook geplaatste zw. mitr. kunnen zonder de overige stellingbezetting te hinderen hun vuur vóór de frontlijn brengen en op deze wijze krachtig medewerken aan het tegenhouden van een vijand, die zal trachten — nadat hij heeft ervaren, dat het Kasteel van Keppel door een frontaanval niet te nemen is — dit rechts te omvatten.

De zw. mitr. in Laag Keppel (west en zuid) werken mede, resp. aan het beletten van pogingen om het steunpunt links te omvatten en aan het tot staan brengen van een frontalen aanval.

Wij vermeenen niet te veel te zeggen met de bewering, dat het vuur vóór de frontlijn in het vak van II—12 R. I. reeds door het vuur der zw. mitr. (die bij De Zande en Muldera meegerekend) zeer sterk, volmaakt van samenhang en volkomen ondoorschrijdbaar is. (Natuurlijk slechts wanneer het ongestoord kan worden afgegeven).

De beide sectiën zw. mitr. van 3 M.C. werken ook mede aan het leggen van afsluitingsvuur vóór den boschrand *c*. Aan het derde afsluitingsvuur werken geen zw. mitr. van het bataljon mede, maar hier treedt de regimentsreserve, opgesteld in Hummelo en Kasteel Enghuizen, met zwaar mitrailleurvuur op.

Eenmaal de plaats van de zw. mitr. vastgesteld, kan begonnen worden met de overige wapenen zoodanig op te stellen, dat zij het vuur van het krachtigste en voornaamste verdedigingswapen der infanterie, van den zwaren mitrailleur, aanvullen.

De Iste mitrailleurcompagnie wordt aangewezen om het steunpunt Kasteel van Keppel te bezetten. De M. C. van het bataljon, die de vier reeds besproken sectiën moet geven, komt onder bevel van C.—I—II—12 R. I. Voor de opstelling van het geheel zie schets 1.

Aan het afsluitingsvuur voor het bosch *c* en voor de Gouden Leeuw werken, benalve de reeds genoemde beide sectiën zw. mitr. van 3 M. C. nog een 7-tal lichte mitr. mede. Het geheel vormt een alleszins behoorlijke vuurkracht.

Het inwendige van bosch *c* is niet sterk bezet. De B. C. is van meening, dat met de hem ter beschikking staande middelen een sterkere bezetting niet geoorloofd is. Hij heeft niettemin nog een viertal lichte mitrailleurs in het hout opgesteld, zoodanig, dat zij over de geheele breedte van het inwendige van het bosch een afsluitingsvuur kunnen leggen. Hier en daar zijn daartoe enkele opruimingen noodig, maar door gebruik te maken van reeds bestaande brandgangen en open plekken is het te verrichten werk onbeduidend.

Ten slotte zorgen een 5-tal lichte mitrailleurs en enkele geweergroepen voor een afsluitingsvuur op den noordrand van het bosch *c*, ten einde een onverhoopt in dit bosch doorgedrongen vijand in samenwerking met de regimentsreserve af te grendelen.

In verband met het besprokene heeft nu de B. C. de groepeerings genoemd in punt 9 bevolen. Zij is wel zeer uitzonderlijk. Eén voorcompagnie en twee compagnieën in tweede strook is een groepeerings, welke wel niet zeer dikwijls zal voorkomen. Maar de kracht van het vuur hangt ten nauwste samen met een juiste aanpassing er van aan het terrein en wij meenen in het voorafgaande aangetoond te hebben, dat de gekozen groepeerings om deze reden de beste is. Wij wijzen er intusschen op, dat deze aanwijzingen voor de ligging van het vuur niet uitsluitend met behulp van de kaart worden gemaakt, maar dat zij in het terrein zelf moeten worden vastgesteld. Door de phantasie te laten werken moet, bij gebrek aan gelegenheid om het terrein zelf te verkennen, aangevuld worden, hetgeen de kaart niet vermag te geven.

Punt 11. De taak van 6 veld is bij het verdedigend gevecht in het bijzonder het bestrijden van vechten- en pantserwagens. Waar het optreden met vechtwagens onder de gegeven omstandigheden althans voor het overschrijden van den Ouden IJssel, uitgesloten moet worden geacht, zal uitsluitend aan het bestrijden van pantserwagens behoeven te worden gedacht. Vooral gedurende den eersten nacht, als de werkzaamheden nog in een beginstadium verkeeren, is een aanval van pantserwagens te duchten. Later als goede versperringen zijn aangebracht, is er minder gevaar.

Punt 12. Het vuur 90 vereischt wellicht een korte toelichting. Indien een aanval losbreekt op het geheele front der D. G. zullen van alle vakcommandanten de aanvragen van afsluitingsvuren inkomen. Elk vak krijgt dan zoo spoedig mogelijk op rechtstreeksche aanvraag zijn afsluitingsvuur (dit is voor II—12 R. I. vuur 88), maar omdat de geheele beschikbare artillerie aan de afsluitingsvuren vóór de hws deelneemt, dient er dus nog een regeling getroffen te worden om ook de afdeelingen voor algemeene opdrachten, alsmede de D.G.A. aan dit vuur te doen deelnemen. Noch de D.G.C., noch de D.C. zullen waarschijnlijk in het begin van den aanval kunnen beoordeelen, waar het meeste gevaar dreigt. Alle vakken zullen hen om vuur vragen en daarom kunnen zij aanvankelijk niets anders doen dan het vuur op goed geluk verdeelen. Maar dan is het toch nuttig die verdeling van te voren voor te bereiden. Daarom krijgt veelal elke afdeeling, die niet voor rechtstreekschen steun is aangewezen een afsluitingsvuur met voorrang. Dit is vóór II—12 R. I. vuur 90, af te geven door een afdeeling der D.G.A. Ten ginde het afgeven dezer vuren te bespoedigen, verdient het aanbeveling rechtstreeksche verbindings tusschen de infanterie en de artillerie tot stand te brengen. Deze verbindings doen dan uitsluitend dienst tijdens het begin van een aanval op het geheele D.G. front.

Punt 13. Alle moeite om het vuurplan vast te stellen en met alle mogelijke middelen te vervolmaken zal vergeefsch zijn, indien het vuur niet op het juiste oogenblik kan worden ontkend. *Het stormvuur mag onder geen voorwaarde te laat komen.*

Hier is de commandant, die belast is met de verdediging van het steunpunt Kasteel van Keppel, het best in staat om te beoordeelen of het stormvuur afgegeven moet worden. Hij is dan ook door den B. C. aangewezen, om het sein er voor te vertoonen. Dit sein geldt voor het geheele regimentsvak. Aangezien de sectiën zw. mitr. bij De Zande en Muldera rechtstreeks medewerken aan de verdediging van het steunpunt Kasteel van Keppel, moeten deze sectiën ook het stormvuur openen en daartoe in optische gemeenschap met C.—1—II—12 R. I. worden gebracht.

Wij meenen met het voorafgaande de voornaamste maatregelen van den B. C. te hebben gemotiveerd en zullen in een volgend artikel de oefening voortzetten.

INTERNATIONAAL CONGRES VOOR MILITAIRE GENEESKUNDE EN PHARMACIE.

Van 29 Mei tot 4 Juni 1933 wordt te Madrid het VIIe Congrès International de Médecine et de Pharmacie Militaires gehouden. Het programma vermeldt naast de dagelijkse plenaire zittingen van het congres o.m. de IIIe zitting van het Office International de Documentation de Médecine de Militaire en het IIe congres van de Aviation Sanitaire.

MIJN ERVARINGEN ALS GEWONDE IN DEN WERELDOORLOG

DOOR F. VERSPYCK,

Luitenant-kolonel van het Oostenrijksche leger b. d.

(vertaald door G. TH. SLOTHOUBER, *Luit. Kol. v. d. Gen. Staf, K.N.I.L.*)

II. (Slot van pag. 107)

ad A. 2. De divisie-verbandplaats.¹⁾

Op de divisie-verbandplaats, welke inrichting ik in het schema eenigszins heb weergegeven, komt nu alles tezamen, wat het gevechtsgebied van de divisie als „onstrijdvaardig” moet verlaten. Neemt men slechts 10 % bloedige verliezen aan, dan zijn dat bij een infanterie-divisie rond geschat 1500 gewonden, waarvan $\frac{1}{3}$ deel zwaargewond (ons regiment had op 29 Augustus 1914 alleen aan bloedige verliezen: meer dan 40 officieren en adspirant-officieren en ongeveer 1300 man, op een sterkte van ongeveer 3000 man), dus 500 zwaargewonden, welke zoo spoedig mogelijk „afgewerkt” moeten worden, d.w.z. gereed gemaakt voor verder transport. Want de divisie-verbandplaats is slechts een doorgangstation, waar nieuwe verbanden worden aangelegd en de voor het behoud van het leven noodzakelijke operatiën worden verricht, zoodat de afvoer naar de veldhospitalen mogelijk wordt. De divisie-verbandplaats moet dus zoo snel mogelijk weer ledig gemaakt worden om gereed te zijn voor de ontvangst van een nieuwen stroom van gewonden, welke steeds is te verwachten.

ad A. 3. De veldhospitalen.²⁾

Evenzoo is het gesteld met de veldhospitalen, waar dezelfde werkzaamheden — zij het zorgvuldiger — worden verricht als op de verbandplaatsen, ten einde het transport naar een etappenhospitaal of een inrichting in het achterland mogelijk te maken, in welke laatstgenoemde inrichtingen dan eerst de eigenlijke verpleging en verzorging beginnen.

Maar dit alles staat in de boeken en voorschriften van alle legers. Hoe het in de werkelijkheid is gegaan, en hoe ik het zelf heb doorleefd, zal wellicht den lezers interesseeren en daarom zal ik mijn ervaringen uit het jaar 1914 ter zake mededeelen. Ik wil vooropstellen, dat ik er niet naar streef om alles in een lichte of alleen in een donkere tint te schilderen. Daarom zal ik ook geen personen, noch plaatsen en tijden noemen. Ook moet men mij geen egoïstische bedoelingen toedichten als het „ik” te veel op den voorgrond komt; ik wil slechts mijn eigen waarnemingen en ervaringen weergeven.

¹⁾ Overeenkomende met onze „hoofdverbandplaats.” *Red.*

²⁾ Dergelijke inrichtingen zullen bij ons, in verband met den betrekkelijk korten afstand tusschen operatiegebied en achterland, niet steeds worden ingeschakeld. *Red.*

Mijn ervaring als gewonde.

Tijdens de dekking van den terugtocht door het Tanew (moeras) gebied, werd ik, toen na het afleggen van een nachtmarsch het gevecht was geopend, te 8 u. voormiddag zwaar aan den arm gewond. De door een „dum-dum” kogel verscheurde hoofdslagader van den gebroken arm werd door mijn adjudant, nadat hij mantel en uniformjas had opengesneden, met mijn pistoolkoord afgebonden, en ik kon, al was ik dan ook door het zware bloedverlies verzwakt, en al werd ik ernstig gehinderd doordat ik mij onder het vijandelijke vuur zoo moeilijk kon verplaatsen, de leiding van het gevecht nog tot 10 uur behouden. Dat was geen overgrootte moed, maar pure noodzaak: van de 4 aan mij ondergeschikte compagniescommandanten was er 1 dood, 1 zwaargewond, 1 bevond zich geheel vooraan in voorste linie, en de laatste was als commandant van de bataljonsreserve nog ver achterwaarts en kwam tengevolge van den gevechtstoestand slechts langzaam vooruit. Het bataljon was op den rechtervleugel slechts door patrouilles gedekt; verband met de hoofdmacht was er niet en achter onze stelling in een aardappelveld lag zwaar vuur. Dekkingen waren nog niet gegraven, omdat ik mijn opdracht offensief had willen oplossen. De Russen kregen steeds meer versterkingen; maar ik bleef met mijn troep alleen. De reservecompagnie kwam ten slotte aan, het artillerievuur verzwakte, en dus kon ik, nadat ik mijn vervanger aan de hand van de kaart kort over den oogenblikkelijken toestand en mijn gevechtsplan had ingelicht, er aan denken om mij zelf onder geneeskundige behandeling te stellen.

Wij hadden den halven nacht gemarcheerd en waren eerst tegen de morgenschemering op onze plaats van bestemming aangekomen. De hulpverbandplaatsafdeeling was eerst later gevolgd, omdat wij in alarm waren vertrokken en de arts niet gereed kon zijn, zoodat wij zonder hem moesten afmarcheeren. Door een achtergelaten ordonnans liet ik hem de ligging van de hulpverbandplaats aanwijzen, welke ik in het gevechtsbevel tamelijk ver achterwaarts had bepaald — het gold immers een terugtocht!

Omdat ook munitie noodig was, waarvoor de bataljonsadjutant had te zorgen, kon deze mij begeleiden en gelijktijdig de naar voren gezonden munitiewagens van orders voorzien. Ik vermeld dit slechts om er op te wijzen, dat er dikwijls — vooral op zware gevechtsdagen — erg veel „barmhartige Samaritanen” zijn, die gewonden teruggeleiden, zonder daartoe bevel te hebben gekregen.

De weg naar het gedekte terrein scheen mij zonder einde toe, en des te langer, omdat ik vanwege mijn verzwakking rustpauzen moest inschakelen, waartoe de aanwezige granaattrechters goede gelegenheid gaven. Daarin ging het gemakkelijk, maar het er weer uitkruipen was zwaarder, of — om met Goethe te spreken — „Halb zog er ihn, halb sank er hin!” waarbij onder „er” mijn oppasser moet worden verstaan, die van achteren duwde, of wel mijn adjudant die „trok.”

In het gedekte terrein aangekomen, trof ik daar reeds onze ziekendragers aan, die bezig waren de „Schlacken der Schlacht” (den „afval” uit het gevecht, *Vert.*), zooals dat o.a. in de moderne literatuur heet, te verzorgen, d.w.z. op te zoeken, te verbinden en weg te dragen. In treffende gehechtheid kibbelden twee van dergelijke dragerpatrouilles om de — bij mijn gewicht hoogst twijfelachtige — eer, mij te mogen dragen. Ik wil er hierbij op wijzen, dat voor zieken drager slechts menschen met de voor die betrekking vereischte groote lichaamskracht kunnen worden gebruikt, want hun dienst is te velde heusch geen sinecure.

Daar ik mij na eenigen tijd toch weer krachtiger gevoelde en bovendien menschen aantrof, die meer hulp noodig hadden dan ik omdat ze niet loopen konden, liet ik mijn plaats aan anderen over en ging in de richting van de hulpverbandplaats verder. Mijn brave dokter had op eigen initiatief de plaats ver naar voren verlegd en bestuurde met den meest mogelijken ijver en onvermoeide toewijding zijn zegenrijken arbeid. En er was werk genoeg, de hulpverbandplaats lag vol (het bataljon verloor, zooals ik later vernam, op dezen dag tot tegen 4 uur 's middags, op een gevechtssterkte van 14 officieren en 956 man: 9 officieren en 563 man). De lichtgewonden en de hopeloozen lagen afgezonderd; een der hulpverplegers ging met een veldflesch rond om den bij elke verwonding optredenden dorst te lesschen, de menschen goed neer te leggen en het (weinig) stroo voor hen op te schudden. De andere legden, naar korte aanwijzingen van den arts, eenvoudige verbanden aan, sneden of knoopten uniformen los om den dokter het verbinden gemakkelijker te maken en voor te bereiden, enz. Alom de drukste werkzaamheid en daarbij een steeds voortdurende stroom van gewonden en afvoer van reeds verbondenen.

Ik moest wachten tot een man, die juist op de „operatietafel” (een op twee opgeworpen aarden steunpunten rustende huisdeur) lag, klaar was met zijn verband en ging tusschen de gewonden rond, verdeelde mijn sigaren, sprak met hen, en — in strijd met alle tendentieuze verdraaiingen — deed het mij goed te ondervinden en niet alleen te hooren of te zien, hoeveel vertrouwen de menschen in mij stelden. Bijna allen vroegen inlichtingen omtrent den toestand van het gevecht, vertelden hun eigen ervaringen en vroegen naar mijn verwonding. Het was immers nog in het begin van den oorlog en de meesten kenden mij nog uit hun eersten oefeningstijd. Ik voeg hier aan toe, dat ik nog in het jaar 1918 bij mijn bezoek aan hospitalen en verbandplaatsen dezelfde ondervinding heb opgedaan. Misschien vormde ik een bijzonder gelukkige uitzondering, of waren mijn menschen uit ander hout gesneden dan die, welke nu in de moderne oorlogsliteratuur worden vertoond; maar mij is de herinnering bijgebleven aan veel leed en diepe smart, maar óók aan veel heldhaftigheid, zelfverloochening, trouwe afhankelijkheid en vertrouwen. Of siert de sindsdien verloopene tijd de beelden met een aureool?

Er heerschte op de hulpverbandplaats een ware chaos: bebloede uniformen en verbanden lagen alom. Te midden daarvan, onder al dien jammer en het fluiten van de over onze hoofden gaande kogels, waarbij zich nog weer de doffe knallen van de springende artillerieprojectielen voegden, de bataljonsarts — rustig aan den arbeid — als ware hij in de welbeschermdede operatiekamer van zijn hospitaal.

Toenmaals, wellicht voor het eerst, kreeg ik respect voor de artsen te velde, gepaard aan een niet geringe bewondering. Ik geef toe, dat ik naar de thans geldende inzichten wat naïef ben, maar ik heb de driestheid om mij voor deze soort naïveteit niet te schamen.

Eindelijk was ook ik aan de beurt en om de waarheid te zeggen moet ik bekennen, dat ik werkelijk protectie genoot en eerder verbonden werd dan anderen, die langer wachtten; maar afgezien van mijn functie, was ook de aard van mijn verwonding zeer zwaar, wat ik eerst later ten volle leerde beseffen. De medische kunstgrepen kan ik niet beoordeelen en zij behooren ook niet tot dit onderwerp; het zij voldoende vast te stellen, dat het „noodverband” en het spalpen van de breuk met de gebrekkige middelen van de hulpverbandplaats toch zoo vakkundig zijn geschied, dat ik daarmee — behoudens een onbedui-

dende omwikkeling wegens een optredend nabloeden — twee dagen en een halven nacht lang op gewone, gedeeltelijk ongeveerde, wagens ben vervoerd, zonder dat de geleden schade verergerde.

Een karretje bracht mijn adjudant, mijn oppasser en mij bij het regiments-commando (ik was met mijn bataljon in het vak van een ander regiment ingezet, waarin een Russische aanval een bres had gereten). Ik gaf een kort verslag van het verloop van het gevecht, verzocht om toevoer van munitie, verbandmateriaal en versterking, nam afscheid van mijn regimentscommandant, liet mijn adjudant achter, en . . . viel in zwijm; waaruit ik eerst bijkwam tijdens den verderen tocht, ondanks het hevige stooten van den wagen en het lawaai van de springende granaatkartetsen.

Het zij mij vergund hieraan toe te voegen, dat hoewel menigmaal verbandplaatsen van artillerie-vuur te lijden hebben gehad, ik niet de overtuiging heb gekregen, dat daarin (meestal) een handeling moet worden gezien, welke in strijd is met het volkenrecht; de oorzaak kan daarin zijn gelegen, dat in den aanvang op de verbandplaatsen naast de roode-kruisvlag ook de zwart-gele vlag van het leger was geplant om de nationaliteit aan te duiden. Daarom acht ik de mogelijkheid niet uitgesloten, dat de vijandelijke kanonniërs daar een commandopost zochten. Voor de aanvallen echter, welke in het verdere verloop van den oorlog door vliegtuigen zijn uitgevoerd op de achter het front gelegen reserve-hospitalen, die als zoodanig duidelijk waren aangegeven door groote op het dak aangebrachte roode-kruistekens op wit veld, weet ik geen verontschuldiging aan te voeren.

Op de divisie-verbandplaats aangekomen, vond ik deze aan het inpakken voor den reeds bevolen terugtocht. Ik werd in een schuur ondergebracht, welke als annex van de ambulance voor de opname van de gewonden was bestemd en vond daar — te midden van vele „hoopjes misère” — ook een van mijn compagniescommandanten, met een zwaar buikschot en in razende koorts, die onder de „hopeloozen” lag. Een arts, die den nieuwen aanvoer behandelde, verklaarde hem voor „moribundus” (stervende), wat ik trots mijn in het Latijnsch geleden schipbreuk verstond. Ik ontving een anti-tetanus injectie en daarop de verzekering, dat ik spoedig met den „gewondenwagen” zou worden vervoerd. Het gelukte na herhaalde verzoeken om den arts te bewegen, dat ook mijn compagniescommandant zou worden medegenomen, hoewel de dokter verklaarde, dat men hem „onderweg wel zou moeten uiladen”, wat zooveel beteekende, als dat hij onderweg wel zou sterven. Die officier leeft heden nog en werd weliswaar niet meer geschikt voor den velddienst, maar toch wel bruikbaar voor den garnizoensdienst, waarbij hij tot de ineenstorting dienst deed, zij het dan ook na een langdurig ziekbed.

Mijn oppasser had ondertusschen eens rondgeneusd en den bagagetrein gevonden, waaruit de kwartiermeester mij mijn koffer bracht. Dat was hoog noodig, want mijn toilet was bepaald gebrekkig; overjas, veldjas en hemd waren op de hulpverbandplaats achtergebleven en slechts vervangen door een soldatenjas, waaraan later mijn oppasser nog een Russische overjas toevoegde, wat met het oog op de gevoelige koude zeer noodig was. Dat daarin ook ongedierte had kunnen zijn (of werkelijk was?), daaraan dacht niemand. Mijn gezicht was vuil van bloed en stof en bovendien versierd met een baard van 2 à 3 dagen. Mijn oppasser trachtte met een spons en (veel te weinig) water mij een menschelijk uiterlijk te verschaffen, maar bereikte — naar ik twee dagen later in het reservehospitaal kon vaststellen — slechts een soort oorlogsbeschildering, naar den trant der Indianen. Ik kreeg voorts uit mijn koffer

een hemd, waaruit met fiksche snede de rechtermouw werd verwijderd, en een veldjas, en was nu dus weder presentabel, vooral omdat de verwachtingen niet hoog waren gespannen.

Ook voor lafenis werd gezorgd: ik kreeg een kom met het op de marschdagen normale „diner” — de goelasj — welke ik echter versmaadde, sprak daarentegen den mij toebedeelden wijn flink aan. Dorst is een van de onaangenaamste bijkomstige verschijnselen van elke verwonding.

Hoe laat het was, toen wij eindelijk in den ziekenwagen werden geladen, weet ik niet. Mijn horloge was door het binnengedrongen bloed blijven stilstaan; maar men had immers den tijd, werd als een postpakket verder expedieerd en had niets meer in te brengen. Ik waakte nog over het inladen van mijn compagniescommandant en besteed daarna zelf de staatsiekaros en mijn ligplaats op de eerste verdieping, naast mijn buiten kennis zijnden en hevig ijlenden kameraad. Jammer genoeg lag hij rechts van mij, zoodat hij mij gedurende den nacht van het transport in zijn koortsig woelen menigen stoot tegen mijn gebroken — maar door de verscheuring der zenuwen gevoelloozen — arm gaf; wat voor mijn oppasser aanleiding was tot het inbouwen van eenige latten. Onder mij lag een arme drommel met een buikschot, die zich vanwege zijn pijnen voortdurend omkeerde en bij het overeind gaan zitten in zijn ellende, met zijn hoofd tegen den bodem van mijn draagbaar stootte, wat nog al pijnlijk was. Hij stierf tijdens het transport. De ziekenwagens waren ingericht voor het vervoer van 4 op draagbaren liggende gewonden, welke draagbaren op richels naar binnen werden geschoven. Naast den koetsier van den van de bok gereden wagen konden nog een lichtgewonde en een hospitaalsoldaat worden vervoerd. In mijn geval zat daar een kapitein, een vroegere schoolmakker van mij, die ten gevolge van zenuwschok over het gansche lichaam beefde en met het hoofd schudde; wat gedurende den nacht en in mijn toestand van opwinding bepaald griezellig was.

Zoo ging het voort over de door de zware voertuigen en de vuurmonden omgeploegde Poolsche wegen, den namiddag en den geheelen nacht. Nu en dan een korte rust om munitietransporten of een staf te laten voorbijgaan — welke laatste zich toentertijde nog te paard verplaatste —; de toezichtvoerende hospitaalsoldaat kwam dan even nakijken, dikwijls ook wel een dokter. Gestorvenen werden uitgeladen en ter zijde van den weg neergelegd. Eens was er zelfs heete koffie, welke mijn oppasser mij te drinken gaf . . . en steeds maar verder, verder, niet wetende waarheen en hoe lang nog. En toen eerst, toen men niet meer voor anderen had te zorgen en te denken, kwamen de eigen, droefgeestige gedachten en drong zich de wensch naar voren: „Naar huis, weg uit dit enerverende geweeklaag en gejammer!” Tot dat oogenblik had men immers geen tijd gehad om aan zichzelf te denken en alle moeite moeten doen om zich goed te houden, geen slecht voorbeeld te geven, zich niet te laten „zakken.”

Nu kwam na de dagenlange zenuwspanning de reactie!

Bij het schemer worden tegen den morgen kwamen wij in een Poolsch stadje aan, waar ik weinige weken geleden „Siegesebewuszt, Stolz in der Brust”, hoog te paard en aan het hoofd van mijn bataljon was doorgetrokken . . . en nu kwam ik weder terug . . . „tempora mutantur!”

Het veldhospitaal was ingericht in een school en had — voor zoover ik mij uit mijn vredesstudie kon herinneren — een capaciteit van 400 bedden. Naar de chefarts, dien ik nog uit mijn dienst aan een militaire onderwijsinrichting

als collega-leeraar kende, mij mededeelde, had hij tot nu toe 1200 — zegge twaalfhonderd — gewonden te herbergen. Hij was sinds 36 uren niet uit de kleeren geweest, — verbinden, opereeren, afvoeren, zoo ging dat nu al weken lang, soms minder, menigmaal meer, maar nu was het wel op zijn ergst! De man zag er ook werkelijk naar uit; zijn uiterlijk bevestigde dat hij de waarheid sprak en een gang naar de verbandkamer bewees het mij uit eigen aanschouwing. Overal lagen gewonden op stroo in de schoollokalen, zelfs in een soort priëel in den tuin; allen door elkaar, officieren en manschappen, Duitschers, Oostenrijkers van alle stammen, Russen. Gelukkig regende het niet en waren de wegen begaanbaar. In de verbandkamer kreeg ik op mijn vraag naar de kans op transport ten antwoord, dat een dergelijk transport naar het etappen-gebied op 't oogenblik niet bestond, omdat de voertuigen op weg waren naar achteren en de veldspoorweg (welke een gedeelte van het gewondentransport bediende) werd afgebroken, op bevel van het Legercommando: „terugtocht!”

Al was ik ook niet gerechtigd om te twifelen aan de organisatie en het improvisatietalent van de leiding van den aan- en afvoerdienst, zoo waren er toch grenzen aan het vervoersvermogen van de beschikbare transportmiddelen. Tengevolge van de voortdurende hevige gevechten, den gestadig toenemenden druk van de „Russische stoomwals”, welke bij haar voortdurend gehinderden voortgang offers maakte, waren de veldhospitalen in het gebied van het opererende leger natuurlijk overvuld; evenals trouwens de etappe-hospitalen. En al verliep de evacuatie ook overigens regelmatig, voor zoover de beschikbare middelen dat toelieten, dan moest zij toch nu bij den bevolen terugtocht worden opgevoerd, omdat ook de hospitalen zelf moesten worden opgebroken, wilden zij niet in 's vijands handen vallen. Ook het etappengebied werd achterwaarts verlegd en werd thans operatiegebied van het leger.

Of ik toen zoo ver heb doorgedacht, weet ik niet en geloof ik ook niet; ik denk dat het toenemende gevoel van hulpeloosheid en het verlangen naar huiselijken haard en gezin de overhand hebben gehad en mij er toe hebben gebracht mijn oppasser op verkenning te sturen naar een of ander voertuig of eenige vervoersgelegenheid. Ook de langzaam tot mij doordringende overtuiging van de levensgevaarlijkheid van mijn verwonding droeg daartoe zeker het hare bij. Zij bracht er mij zelfs toe aan mijn oppasser mijn portefeuille met een belangrijke som aan ambts- en eigen gelden, mijn horloge en mijn sabel af te geven, met de opdracht voor geval ik niet meer thuis mocht komen, alles aan mijn vrouw te geven, — een maatregel, welke zich overigens onmiddellijk wreekte, en zich haast nog zwaarder had kunnen wreken (en dit bij een kame-raad ook werkelijk heeft gedaan) en welke ik niemand kan aanbevelen. Mijn oppasser raakte namelijk, zooals ik later zal verhalen, van mij weg en zoo was ik zonder geld! Bovendien kwam hij slechts enkele uren nà mij in Weenen aan en had hij mijn verwanten den doodsschrik op het lijf kunnen jagen met zijn jobstijding, welke — om met Mark Twain te spreken — „sterk overdreven” was!

De aan de overledenen in de hospitalen en bij het afzoeken van het slagveld — het gruwelijkste commando dat ik ken — ontnomen voorwerpen van waarde kwamen in de meeste gevallen compleet en via de aanvullingsdepôts in handen van de nabestaanden, wier namen in het in een messingen omhulsel besloten legitimatiebewijs werden vermeld. Voorwerpen van waarde, aan den vijand toebehoorende, gingen langs het Roode-Kruis naar de plaats hunner bestemming. Mijn legitimatiebewijs ging — vermoedelijk bij een verbandwisseling — verloren, waardoor het gebeurde, dat ik in het dagblad van mijn

garnizoensstad onder de dooden werd vermeld. Goddank zat mijn vrouw toen reeds aan mijn bed.

Mijn uitgezonden oppasser kwam niet; de tijd drong, mijn onrust steeg, want ik wist dat tot aan de rijksgrens en vandaar naar het dichtstbijzijnde spoorwegstation nog een behoorlijke afstand moest worden afgelegd. Zooals wel bekend zal zijn, was het wegen- en spoorwegennet in de aan het vroegere Rusland grenzende gebieden uit strategische overwegingen sterk verwaarloosd.

Daar kwam een officiersoppasser zich bij mij melden, behoorende tot het regiment, waarbij ik vroeger 19 jaren lang had gediend, en die mij verzocht of ik mij niet het lot van zijn heer wilde aantrekken, een jongen luitenant, die 6 bajonetsteken in het hoofd had gekregen; hij durfde niet alleen met hem weg rijden, maar hij had al een wagen. Dit scheen mij een wenk van het noodlot toe, en om niet verdacht te worden van huichelarij, beken ik dat niet het medelijden met den armen jongen officier mij tot toezegging bracht. Mijn koffer werd opgeladen, ik liet den arts mededeelen, dat ik vervoersgelegenheid had gevonden, en aldus begon het eerste gedeelte van mijn Odyssee, zonder geld, zonder oppasser, en in een wagen van een ander! Door een Poolschen jood, bij wien ik tijdens den opmarsch gedurende een rust voor mijn manschappen 1000 cigarettten had gekocht, en die mij herkende (ik hem niet!), werd ik van een flesch „wodka” voorzien, welke ik absoluut niet mocht betalen. Een geschenk voor zijn kinderen wilde hij wel aannemen. Hij luisterde naar den poëtischen naam van „Taubenrauch”, welke echter in het geschetste verband niet onaangenaam klonk.

Over 't geheel was de houding van de bevolking van het vijandelijke land, waardoorheen ik terug moest gaan, voor mij een teeken dat men ons ongaarne zag terugtrekken.

Later zou een „eigenmachtige beschikking over den marsch” als door mij toegepast, onmogelijk zijn geweest, want de veldgendarmerie hield toen elk afzonderlijk rijdend voertuig aan, van wege de „Drückenberger”¹⁾ en de spionage; eerstgenoemden waren bij het begin van den krijg een hoogst zeldzaam verschijnsel. Maar men was later ook reeds veel geoefender en alles werkte veel beter; zoo kwam ik b.v. bij een andere gelegenheid binnen de 48 uren van de Roemeensch-Hongaarsche grens van de Boekowina in een reserve-hospitaal te Weenen. Ook mijn oppasser zou vermoedelijk niet in Weenen zijn gekomen, maar waarschijnlijk met een voorgeschreven marschroute naar zijn regiment zijn teruggezonden, dank zij de strenge contrôle-maatregelen, welke later maar al te noodig waren.

Spoedig na het stadje J. bereikte ons voertuig, dat werd geleid door een Poolschen jood, die plaatselijk volkomen bekend was, den terugvloeienden legertrein, welke den zoogenaamden straatweg in beslag nam. Wij moesten onzen wagen nu weer hier, dan weer daar, in de marschcolonne schakelen, wat voor ons heel wat vertraging met zich bracht. Mijn distinctieven, maar vooral het uiterlijk van mijn reisgenoot, bracht er de officieren van de treincolonne toe, om als de weg het maar eenigszins toeliet, ons voor te laten gaan. Ik wil hierbij in 't bijzonder melding maken van den commandant van een Duitsche munitiecolonne, die ons niet alleen uit zijn keukenwagen van koffie en een flesch rooden wijn voorzag, maar ons ook nog een ordonnans meegaf, die ons

¹⁾ Menschen, die zich zonder machtiging aan den dienst of het gevecht onttrekken. *Vert.*

bij een wegsplitsing op een evenwijdig loopenden landweg bracht, welke voor de zware treinvuigtuigen niet bruikbaar was, maar onzen lichten, slechts met 4 menschen bemanden, wagen goed vooruit deed komen. Dit vrijgeleide reed mede tot wij weer op den hoofdweg moesten overgaan, en beval ons daar aan in de bescherming van den bevelvoerenden officier van een vliegtuigtrein-afdeeling, die op even kameraadschappelijke wijze voor ons zorgde, zoodat wij weldra het hoofd van de terugtrekkende treinen bereikten. Toch begon de schemering reeds in te vallen, toen wij de rijksgrens overschreden en in het grensstadje N. aankwamen, waar in de kazerne van de Jagers een reserve-hospitaal was ingericht en waar ook een spoorwegstation was.

Het werd ook hoog tijd; mijn jonge reisgenoot was op 't laatst opvallend stil geworden en ten slotte bewusteloos en slechts met de grootste inspanning en door ingeven van wodka konden wij hem uit zijn bezwijming wekken. En ik zelf was ook aan de grens van mijn uithoudingsvermogen, maar mocht daaraan nog niet toegeven, omdat ik nog voor den armen kerel moest zorgen, die tengevolge van zijn verwondingen niet kon spreken en bij wien de verlamningsverschijnselen toenamen.

Met opzet heb ik mijn persoonlijke indrukken van deze reis niet geschetst, omdat men tegenwoordig niet genoeg kan krijgen van die verhalen van menschelijke ellende, en ik in dit tendentieuze koor niet wensch mede te zingen. Want er was ook veel hartverheffends te zien en dat vormt nooit het onderwerp van die beschrijvingen.

Las men vroeger in de literatuur slechts over vaderlandsliefde, verheerlijking der zelfverloochening en dapperheid van de strijders, als evenvele uitingen van waardeering voor hun bovenmenschelijke inspanning ten dienste van de groote gedachte, welke door de verdediging en den strijd ten bate van huis en haard gevormd werd en bij welken strijd het individu onderging in het groote geheel, dat zich aan dezen idealen plicht opofferde zonder hoop en zonder dank te verwachten (welke immers zelfs in de „Overwinnende Staten” uitbleef) en dat slechts uit hooge plichtsopvatting handelde — thans vervalt men weer in het andere uiterste; om dan ten slotte weer even „heldhaftig” te beginnen, zoodra men de soldaten weer noodig denkt te hebben.

De soldaten hebben waarachtig den oorlog niet doen ontstaan; zij hebben hem uitgevochten, hebben geleden en gestreden en zijn gevallen voor dat, wat men van hen verlangde, nl. „plichtsvervulling”. Nog sterker: velen zijn als verminkten in 't leven gebleven, als „Bekende Soldaten”, die men niet laat deelen in de voordeelen, welke men den „Onbekenden Soldaat” in alle eer en deugd en in zoo rijke mate gunt, alleen omdat het verstandige Noodlot hem te rechter tijd van het tooneel wegriep, vóór hij lastig begon te worden!

De lezer vergeve mij deze bittere woorden, welke men steeds weer in zich voelt opkomen, als men oude herinneringen opfrischt van lijden en kommer, welke men toenmaals zijgend verdroeg en als iets vanzelfsprekends aanvaardde, indachtig aan de stelling: „Waar gehakt wordt, vliegen spaanders”; — deze bitterheid over 't eigen volk, over het korte geheugen der menschheid en haar veranderlijkheid!

Wij waren nu gelukkig in een reserve-hospitaal aangekomen; ik zorgde voor onze opname volgens de voorschriften en voor de zoo spoedig mogelijke behandeling van mijn kameraad (hij stierf een der volgende dagen), en kwam na verloop van tijd ook zelf voor den chefarts; na het jachten van de laatste dagen speelde nu de tijd voor mij geen rol meer — men was immers aan den

spoorweg aangekomen. Maar het nu reeds twee dagen oude noodverband, dat door ómwikkeling nog zwaar aangegroeid was, begon toch wat hinderlijk te worden.

Bij dit eerste bezoek aan den chefarts moet ik nu wat langer blijven stilstaan, omdat het optreden van dezen arts van de Tiroler Roode-Kruis-colonne zoo hemelsbreed verschilde van wat men over de doctoren in de moderne oorlogs-belletrie — naar den smaak van den tegenwoordigen tijd — te hooren krijgt. Een Andreas Hofer gestalte, met het rustige en zekere optreden van den ervaren arts, en de jovialiteit aan zijn geboorteland eigen. „Wel, Majoor, wat is er met U gebeurd?” Ik begon in korte bewoordingen mijn verwonding en mijn transport te schetsen, — te midden van kisten met verbandmiddelen, in het vertrek naast de operatiekamer, waarheen een verpleegster mij had geleid.

„Zuster, brengt U ons wat thee en biscuit, — U zult 't noodig hebben,” — dit alles, terwijl hij reeds aan mijn verband bezig was.

Het is misschien onmannelijk, sentimenteel of iets dergelijks onwaardigs, maar ik was bijna in tranen uitgebarsten, hoewel ik heusch niet gauw „tot tranen toe geroerd” ben. Weer eens iemand, die vriendelijke en bovendien be-moedigende woorden wist te vinden; men was er niet meer aan gewend.

Nadat ik mijn thee, welke eigenlijk meer op grog geleek, had opgedronken — de chefarts had zijn werk aan mijn arm aan de verpleegster overgegeven en was in de operatiekamer gegaan, waaruit hij weder te voorschijn kwam om het laatste gedeelte van het verband los te maken — bekeek hij de „schade” eens, zooals hij dat uitdrukte. Hij had niets dan woorden van lof over het noodverband van den bataljonsarts en was van meening, dat ik het aan hem te danken had, dat ik nu nog daar zat. Hij onderzocht nauwkeuriger: „Wij zullen hopen, dat wij Uw arm kunnen behouden!” Deze diagnose, welke na grondig onderzoek werd gesteld, was geheel in tegenstelling met die van een anderen er bij gekomen arts, die verklaarde, dat de arm geamputeerd moest worden, waartegen ik mij natuurlijk verzette.

Bij het verdere onderzoek werd nog een tweede schotwond ontdekt in het vleezige gedeelte van mijn rechterheup; deze wond was tot nu toe slechts in zooverre merkbaar geweest, dat ik verondersteld had, dat ik in het stroobed wat te hard lag! Wanneer ik deze verwonding had gekregen, wist ik niet.

Nu begon het vakkundige verband, het spalken, enz.; de slotacte moest de verpleegster leiden, want de chef werd weer in de operatiekamer geroepen. Daarna kwam hij weer terug en ging weder weg; en dat alles met een rust, een natuurlijkheid en goedhartigheid, welke vertrouwen *moesten* inboezemen.

„En dat gaat zoo al langer dan 8 dagen aan één stuk door met hem, onafgebroken, nauwelijks een paar uren slaap in zijn kleeren. Wij begrijpen geen van allen hoe hij 't uithoudt. Wij lossen elkaar af, hij niet, *hij* wil niet!” — aldus sprak de verpleegster.

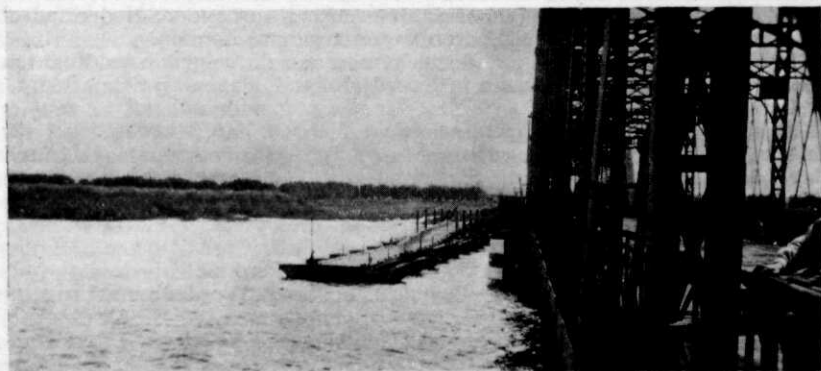
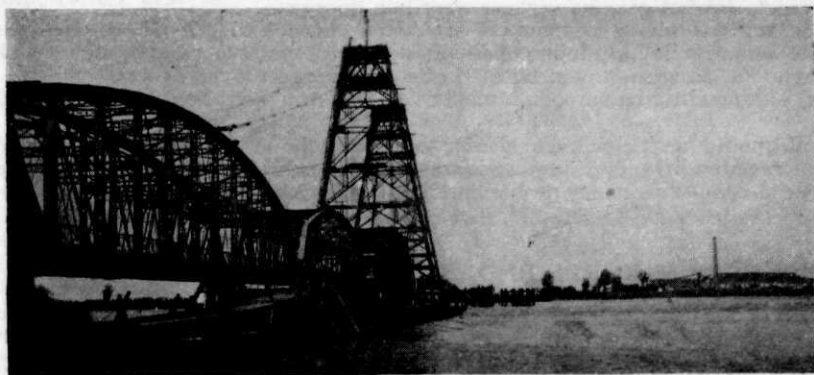
„Ik hoop, dat wij U morgen naar het achterland kunnen afvoeren! Dat U zwaar gewond bent, behoef ik U wel niet te zeggen; U moet in goede handen komen. Misschien zie ik U morgen niet meer; er is een massa werk te doen. Zuster, U zorgt wel voor het verdere. En nu, vaarwel, Majoor, U zult wel weer in orde komen!”

Frazen, nietwaar? — en toch waren ze mij tot troost en steun, welke men juist onder die omstandigheden het meeste noodig heeft.

De geheel ongewone aanblik van een met witte lakens gespreid bed, het ge-ruischloos werken en waken van de verpleegsters, de indruk dat weder iemand voor je zorgt, — dat alles werkt veel sterker dan men dat zich als lezer van deze regelen kan voorstellen.

LEVEN EN STREVEN IN DE KONINKLIJKE LANDMACHT

HULPVERLEENING DER PONTONNIERS BIJ DEN BOUW VAN DE HEFBRUG
OVER DE OUDE MAAS BIJ BARENDRECHT.

Aanleghoofd bij de Barendrechtsche brug.

Naar aanleiding van het plaatsen van den toog tusschen de staanders bij den bouw van de hefbrug over de Oude Maas bij Barendrecht, moest het verkeer over die brug worden stopgezet. In verband hiermede verzocht de Rijkswaterstaat den Minister van Defensie door de pontonniërs hulp te doen verleen tot het maken van een aanleghoofd op den Zuidelijken oever, zoodat een veerdienst kon worden ingericht. De Waterstaat zou zelf voor een aanlegplaats op den rechteroever en voor een veerboot zorgen. Op deze wijze kon het verkeer, althans voor voetgangers en wielrijders, doorgaan en zou ook het tramverkeer de minste stoornis ondervinden.

Nadat de machtiging van den Minister van Defensie was verkregen, is door de Schoolcompagnie Pontonniers op den Zuidelijken oever een aanleghoofd gemaakt van pontonmaterieel. De eenige plaats, waar gebouwd kon worden, was aan de berm van het Z. landhoofd van de brug, de waterstaat zorgde voor een verbinding van de berm naar den weg.

Het aanleghoofd moest zoo lang gemaakt worden, dat de veerboot behoorlijk kon aanleggen; hiertoe was het noodig, dat het voorbij de eerste pijler van de brug reikte. Het hoofd verkreeg hierdoor een lengte van 74,55 m.

In verband met den toestand van den oever was het noodig 4 schragen te plaatsen, daar bij laag water de pontons op den grond zouden komen (het verschil tusschen hoog- en laag water bedraagt daar $\pm$ 1,80 m). Ten einde het hoofd voor de verschillende waterstanden geschikt te doen zijn, waren de eerste 2 vakken, elk van 2 pontons, voorzien van IJ-schraag, waarin de daarbij behoorende takels voor het verhoogen en verlagen van het brugdek waren gehangen. De bediening geschiedde door personeel van den Waterstaat.

Doordat bij het omhoog brengen van den toog in de brug moeilijkheden werden onderhouden, waardoor de toog niet geheel kon worden omhoog gebracht, kon het hoofd eerst 3 September worden opgebroken, omdat toen het op te heffen gedeelte in de brug zoodanig was vastgezet, dat het gewone verkeer weer kon doorgaan.

Voor het verder omhoog brengen en vastzetten van den toog in de brug heeft de Rijkswaterstaat wederom de hulp ingeroepen van de pontonniers voor het opnieuw maken van een aanleghoofd, aangezien men bij dit heffen het verkeer over de brug zoo nu en dan stop zette. Met machtiging van den Minister van Defensie werd ook deze gevraagde hulp gegeven.

Het aanleghoofd heeft zich beide keeren zeer goed gehouden, niettegenstaande het weer, vooral den tweeden keer, zeer ongunstig was, waarbij echter dient te worden opgemerkt, dat het hoofd eenigszins onder de beschutting lag van de brug.

A. DE KAT.

JUBILEUM KORPS RIJDENDE ARTILLERIE TE ARNHEM.

Op 21 Febr. '33 was het 140 jaar geleden, dat het Korps Rijdende Artillerie werd opgericht, een feit, dat aanleiding mag zijn om uit de geschiedenis van dit korps een en ander mede te deelen.

De Nederlandsche Rijdende Artillerie is opgericht door Prins Willem V op 21 Februari 1793, welke dag telkenjare feestelijk wordt herdacht.

Reeds in 1794 nam de Rijdende Artillerie deel aan den slag bij Fleurus tegen de Franschen, terwijl zij in datzelfde jaar in samenwerking met andere Nederlandsche troepen er in slaagde de Franschen bij Zevenbergen tegen te houden.

Daarna heeft de Rijdende Artillerie deelgenomen aan de volgende veldtochten:

- 1799. Inval der Engelschen en Russen in Noord-Holland, slagen bij Schoorldam, Bergen en Castricum.
- 1800. Veldtocht in Duitschland.
- 1805. Slag bij Ulm.
- 1807. Slag bij Friedland, belegering Stralsund.
- 1809. Inval der Engelschen in Zeeland.
Veldtocht in Spanje.
- 1812. Tocht naar Rusland.
- 1815. Slag bij Quatre-Bras en Waterloo, inname van Peronne.
- 1830. Inname Schaerbeeksche poort (Belgische opstand). Verdediging brug bij Waelheim.
- 1831. Slag bij Kermpt, Hasselt en Leuven (Tiendaagsche Veldtocht).

8 April 1842 schonk Koning Willem II de Rijdende Artillerie den dolman, zijnde de uniform die Zijne Majesteit droeg bij Waterloo.

BERICHTEN VAN PERSONEEL AARD.**Bij de Lichte troepen.****Benoemingen.**

tot eerste-luitenant bij het wapen der Cavalerie: Reserve-eerste-luitenant-vlieger Jhr. G. SANDBERG, van de L.V.A., onder gelijktijdig eervol ontslag als reserve-officier en met bepaling van de ouderdom van rang: 27 Augustus 1929.

Bevorderingen.

tot luitenant-kolonel, commandant van het 6 R.I.: Majoor W. H. WARNSINCK van het R.W., 1 April.

Eervol ontslagen.

Reserve-ritmeester H. G. J. VÖLCKER, van 1 R.H., 13 Feb.

Op nonactiviteit gesteld:

met ingang van 1 April: Kapitein P. C. GEUS, van het R.W.
Tweede-luitnants H. P. ZIELSTRA, van het R.W., en E. J. C. VAN HOOTEGEM, van het R.W.

Bij de overige wapens en dienstvakken.**Bevorderingen.**

tot reserve-officier van gezondheid der 1e klasse: met ingang van 24 Maart: Res.-officieren van gezondheid der 2e klasse A. V. M. MEIJ en Dr. A. J. WIERINGA;
met ingang van 1 April: tot luitenant-kolonel Majoor A. R. VAN DEN BENT, van den Generalen Staf;

tot luitenant-kolonel-intendant, Majoor-intendant W. SCHUTTE, Hoofd der VIe Afdeeling van het Dep. van Defensie;

tot luitenant-kolonel, commandant 6 R.I., Majoor W. H. WARNSINCK, van R.W.;

met ingang van 31 Maart: tot reserve-luitenant-kolonel bij den Staf VIIe I. Brig.: Reserve-majoor E. C. A. LAZONDER, van 20 R.I.

Overplaatsingen, detacheringen, enz.

Majoor H. J. VAN STEENSEL gezegd VAN DER AA, van 10 R.I., overgeplaatst bij den Staf IIe I. Brig., met standplaats Haarlem, om te worden werkzaam gesteld ten bureele van den Indeelingsdistrictscommandant ter plaatse, 1 Maart.

Majoor A. P. VAN VELTHUIJSEN, van 14 R.I., overgeplaatst bij den Staf IIIe I. Brig., met standplaats Leeuwarden, 1 Maart, bestemd voor de functie van Indeelingsdistrictscommandant te Leeuwarden, 1 April.

Majoor L. H. KRAAK, van 3 R.I., overgeplaatst bij 6 R.I. en bestemd voor de functie van hoofd-instructeur, commandant van de regimentsschool, 25 Febr.

Majoor M. DE JONG, van 13 R.I., bestemd tot hoofd-instructeur, commandant van de regimentsschool, 3 Febr.

Kapitein W. L. BISSCHOFF, van 16 R.I., overgeplaatst bij 1 R.I., 16 Maart.

Tweede-luitenant J. ALBARDA, van 3 R.V.A., overgeplaatst bij K.R.A., 1 Febr.

Eerste-luitnants C. H. VAN MALSEN, van 1 R.I., werkzaam gesteld bij den Vrijw. landstorm te Assen; A. VAN DER WAL, van 6 R.I. te Utrecht; A. F. M. VAN SON, van 6 R. I. te Breda; A. P. M. VAN ROOIJ, van 2 R.I. te Amsterdam.

Kapitein C. ELDERMANS, van 10 R.I., benoemd tot adjudant van de landstormgroep Amsterdam, 16 Maart.

Eerste-luitenant J. P. A. MEKKES, adjudant van de IVe I. Brig., werkzaam gesteld ten bureele van den Commandant van het Veldleger.

Eerste-luitenant H. H. G. BELGRAVER, overgeplaatst bij het Korps pontonniers en torpedisten (schoolcomp. torpedisten).

Kolonel H. DE IONGH, bij den Staf inf. benoemd tot inspecteur van den Vrijw. landstorm, onder eervolle ontheffing uit zijn commando over de VIIIe I. Brig., 1 Mei.

Reserve-luitenant-generaal J. H. BOREL, op verzoek eervol ontheven uit zijn functie van Inspecteur van den Vrijw. landstorm, 1 Mei.

Kapiteins N. D. G. VAN DER WERFF, van Staf. art., eervol ontheven van zijn werkzaamstelling bij den D.M.L. en overgeplaatst bij het K.L.U.A., 1 April. W. J. A. SCHWING, van Staf I A. Brig. eervol ontheven als adjudant en overgeplaatst bij het 2 R.V.A., 1 April. J. H. C. SMELTZER, van Staf II A. Brig., overgeplaatst bij 4 R.V.A., 1 April.

C. J. A. SNORN, van Treinafd. IIe A. Brig., overgeplaatst bij 8 R.V.A., 1 April. A. W. VAN ZIJL, van Staf III A. Brig., eervol ontheven als adjudant en overgeplaatst bij 3 R.V.A., 1 April. J. W. DE KOFF, van Staf IVe A. Brig., overgeplaatst bij 5 R.V.A., 1 April. J. L. VAN DAM, van Treinafd. IIIe A. Brig., overgeplaatst bij 6 R.V.A., 1 April. A. NOORDUIJN, van 1 R.O.A., eervol ontheven als adjudant, overgeplaatst bij R.K.A. en gedetacheerd bij 7 R.V.A. te Bergen op Zoom als hoofd van het mobilisatiebureau van 7 R.V.A., 1 April. S. E. SCHOEVERS, van 1 R.O.A., overgeplaatst naar het Regiment motor-artillerie, 1 April. A. B. MULDER, van 1 R.O.A., overgeplaatst naar R.K.A. en benoemd tot adjudant van dat korps, 1 April. W. WILSCHUT, van 1 R.O.A., overgeplaatst naar 1 R.V.A., 1 April.

Eerste-luitenant L. C. KOREVAAR, van 1 R.O.A., overgeplaatst naar het Regiment motor-artillerie, 1 April.

Tweede-luitenants A. STUIVENBERG, van 2 R.O.A., overgeplaatst naar 6 R.V.A., 1 April. A. J. DE VRIES, van 1 R.O.A., overgeplaatst bij de IIe A. Brig. ter nadere indeeling, 1 April. N. VAN DEN BRANDHOF, van 1 R.O.A., overgeplaatst bij 1 R.V.A., 1 April. L. CROOCKEWIT, van 1 R.O.A., overgeplaatst bij 5 R.V.A., 1 April. M. C. PALM, van 1 R.O.A., overgeplaatst bij 5 R.V.A., 1 April.

Eerste-luitenants J. P. DE HINGH, van Treinafd. IIIe A. Brig. overgeplaatst bij 7 R.V.A., 1 April. W. VAN DORT, van Treinafd. IIe A. Brig., overgeplaatst naar een ander onderdeel der brigade, 1 April. A. ROVERS, van Treinafd. IIIe A. Brig., overgeplaatst bij Treinafd. Ie A. Brig., 1 April. H. C. N. MEIJER, van S.R.O.O.A., overgeplaatst bij Treinafd. IVe A. Brig., 1 April. J. C. VAN HEUVEN, van Treinafd. Ie A. Brig., overgeplaatst bij Staf Ie A. Brig. en benoemd tot adjudant dier brigade, 1 April. N. D. NAMMENSMA, van R.Gr. gedetacheerd bij het Korps politietroepen, 1 Maart. J. H. WIEFFERING, van 19 R.I., overgeplaatst bij den Staf inf. en definitief werkzaam gesteld bij het Departement van Defensie, 3 Febr.

Eerste-luitenant der mil. adm. P. M. BREEL, eervol ontheven van zijn werkzaamstelling bij het Departement van Defensie en overgeplaatst bij het 5 R.I., 1 Febr.

Kapiteins P. J. H. MARCELLA, eervol ontheven van zijn werkzaamstelling bij het Departement van Defensie en uit zijn functie van adjudant van den Inspecteur der Genie en geplaatst bij den Staf der Genie te 's-Gravenhage, 1 Mei. L. J. SPANJAERDT SPECKMAN, van het R.G.Tr. werkzaam gesteld bij het Departement van Defensie, 1 April, en benoemd tot adjudant van den Inspecteur der Genie, 1 Mei. W. B. BOON, toegevoegd aan den Commandant van de Vesting Holland, overgeplaatst naar den Staf der Genie te Amsterdam, 10 April. H. J. L. HORNIX, van het R.G.Tr., overgeplaatst bij den Staf der Genie te 's-Gravenhage, 10 April. A. JANSSEN, van den Staf der Genie te Amsterdam, overgeplaatst bij het R.G.Tr., 18 April.

Op nonactiviteit gesteld.

Majoor M. W. DE WIT, van Staf Ie A. Brig.

Majoor-mag.meester D. VAN RIEMSDIJK, toegev. aan den D.M.L.

Majoor W. VAN STEENSEL VAN DER AA, van 11 R.I. S. H. SMITS, van 17 R.I. A. P. UNI, van 18 R.I. H. J. VISSCHER, van 16 R.I.

Kapiteins T. W. N. DE BROUWER, van R.Gr. J. M. GLASIUS, van 22 R.I. A. L. SCHLINGEMANN, van R.Gr. H. J. BELLEN, van 1 R.I. H. H. B. TOP, van 1 R.I. J. J. KOOPMAN, van 9 R.I. J. DE VRIES, van 12 R.I. K. J. EVENWEL, van 2 R.I. C. P. GARJEANNE, van 13 R.I. H. W. G. R. DIETZ, van 13 R.I. P. H. RUGERS, van 17 R.I. M. F. CAYAUX, van 3 R.I. F. G. TRIEBEL, van 6 R.I. W. K. VAN HASSELT, van 14 R.I. J. F. W. HENDRIKSZ, van 14 R.I. Jhr. F. J. A. CALKOEN, van 7 R.I. C. E. STOLK, van 20 R.I. C. E. W. DE HAAN, van 16 R.I. C. A. H. L. WÜST, van 16 R.I.

Eerste-luitenants G. J. VAN BUUREN, van R.Gr. G. P. JANSSEN, van 15 R.I. W. A. SCHEUERMANN, van 15 R.I. A. A. P. SMIT, van 22 R.I. J. VAN HAARST, van 1 R.I. G. LANTZENDORFFER, van 9 R.I. J. HAVINGA, van 12 R.I. S. BAKKER, van 13 R.I. W. J. H. VAN HERTUM, van 13 R.I. B. W. BERENSCHOT, van 3 R.I. H. M. G. J. LENTZ, van 14 R.I. J. L. W. SEYFFARDT, van 5 R.I.

Tweede-luitenants D. KLOP, van 4 R.I. J. F. A. KERSJES, van 22 R.I. J. DEKNATEL, van 1 R.I. J. W. PIK, van 1 R.I. G. DE VRIES, van 9 R.I. M. H. F. HAKBIJL, van 12 R.I. J. J. H. W. COUVEE, van 8 R.I. B. F. M. WIJTENBURG, van 8 R.I. A. L. VAN DEN BERGE, van 11 R.I. C. J. VERMEULEN, van 19 R.I. H. G. M. BOUWMAN, van 13 R.I. L. VOLKER, van 17 R.I. P. A. MULLER, van 17 R.I. J. VAN NIEUWENHUIZEN, van 3 R.I. G. OPPENHUIZEN, van 3 R.I. P. W. VAN DUIN, van 18 R.I. H. H. JANSSENS, van 20 R.I. R. BATEN, van 16 R.I. W. FABER, van 21 R.I. K. J. H. POLL, van 21 R.I. J. VAN DEN BREEMEN, van 21 R.I. J. H. HEIMEL, van 21 R.I.

Teruggekeerd van detachering bij het leger in Nederlandsch-Indië en op non-activiteit gesteld.

Eerste-luitenant M. J. H. S. ROMPEN, van het wapen der infanterie, 1 Febr.

Eervol ontslagen.

Kapiteins W. F. MEIJER, van 1 R.O.A., 1 April. W. R. KEMPERS, van de Mil. gassch., 16 Febr. L. D. KEUS, van 17 R.I., 1 April.

Reserve-majoor J. A. VAN HELDEN TUCKER, van 18 R.I., 2 Maart. G. J. VIS, van 11 R.I., 15 Maart.

Reserve-kapitein J. L. VAN HEUSDEN, van 8 R.I., 1 Febr.

Luitenant-kolonels J. E. SNELLEN VAN VOLLENHOVEN, Commandant van het 6 R.I., 1 April. G. J. C. ZIMMERMANN, van den Staf IIIe I. Brig., 1 April. D. J. GORTER, van den Staf IIe I. Brig., 1 April.

Officier van gezondheid der 1e klasse A. VAN DER WERFF, 1 Maart (benoemd tot reserve-officier van gezondheid der 1e klasse).

Reserve-luitenant-kolonel F. F. M. WIRTZ, van den Staf inf., 1 Maart.

Kapiteins W. F. GROTENDORST, van 2 R.O.A., 1 April (benoemd tot reserve-kapitein bij het Regiment motor-artillerie). A. J. H. C. C. F. HUIZER, van den Staf art., 1 Maart. Majoor A. E. W. DE JONG, van 1 R.V.A., 1 Mei.

Decoratiën.

Kolonel J. J. G. BARON VAN VOORST TOT VOORST, Commandant der 1e Infanteriebrigade (Brigade Grenadiers en Jagers) Commandeur der 2e klasse in de Orde van het Zwaard van Zweden.

Kapitein A. Q. H. DIJXHOORN, van den Generalen Staf, Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

UIT DE LEGERORDERS.

L.O. 1933, Nr. 60 (*Ministerieele beschikking van 24 Februari 1933, IIde Afd. B en IIIde Afd. A, nr. 87*).

COMMISSIE VAN ONDERZOEK.

De Minister van Defensie, het wenschelijk achtende te doen onderzoeken — en hem, Minister hieromtrent van advies te doen dienen — of naast de middelen, welke ingevolge de bestaande bepalingen en voorschriften aan het Gezag reeds nu ten dienste staan, er andere noodig zijn, al dan niet met wijziging van bestaande bepalingen, ter duurzame versterking van den goeden geest in de weermacht en ter duurzame betere handhaving van de krijgstucht, waarbij onder meer de opleiding van de officieren en de aanneming alsmede de bevordering van het vrijwillig dienend personeel punten van bespreking zullen moeten uitmaken;

Heeft goedgevonden:

I. Dit onderzoek op te dragen aan eene commissie;

II. In deze commissie te benoemen tot

Lid en voorzitter: Mr. C. J. H. SCHEPEL, President van het Hoog Militair Gerechtshof, Raadsheer in den Hoogen Raad der Nederlanden;

Leden: J. J. BEIJERMAN, administrateur, Hoofd der Afdeeling Personeel Landmacht van het Departement van Defensie;

D. J. SONNE, administrateur, Hoofd der Afdeeling Personeel Zeemacht van het Departement van Defensie;

H. RIEM, hoofdofficier van administratie der 1e klasse, intendant der zeemacht;

H. FERWERDA, kapitein-luitenant ter zee;

C. E. W. BARON VAN VOORST TOT VOORST, luitenant-kolonel der infanterie;

H. D. S. HASSELMAN, luitenant-kolonel der artillerie;

A. VAN PELT, gepensionneerd majoor-titulair der infanterie N. I. L., werkzaam aan het Departement van Koloniën;

L. G. L. VAN DER KUN, luitenant ter zee der 1e klasse;

D. VAN VOORST EVEKINK, kapitein van den Generalen Staf;

Lid en secretaris: A. SPRUYT, eerste-luitenant der artillerie, Griffier bij het Hoog Militair Gerechtshof;

Adjunct-secretaris: L. C. R. HORNING, officier van administratie der 2e klasse bij de zeemacht.

III. Te bepalen,

dat de commissie zich zal kunnen laten voorlichten door ieder uit de weermacht, die zij daartoe wenscht op te roepen en, hetzij in haar geheel, hetzij in sub-commissies ook buiten 's-Gravenhage onderzoekingen kan instellen en besprekingen voeren.

De Minister voornoemd,
Mr. Dr. L. N. DECKERS.

Alle autoriteiten, commandanten en, in voorkomend geval ook ondergeschikte militairen, zijn gehouden, aan de leden der commissie de door deze gewenschte inlichtingen te verstrekken en hun overigens alle medewerking te verlenen, c.q. te voldoen aan het verzoek van den voorzitter om voor het verstrekken van inlichtingen in de vergadering van de commissie te verschijnen.

L.O. 1933, Nr. 68. (Ministerieele beschikking van 25 Februari 1933, IVde Afd. B., Nr. 7).

NIET-GESPRONGEN PROJECTIELEN.

Het is gebleken, dat bij personen, niet behorende tot een troependeel of inrichting, waarvan de commandant of directie bevoegd is tot het vernietigen van niet-gesprongen projectielen, onzekerheid bestaat hoe moet worden gehandeld bij het vinden van niet-gesprongen projectielen, waartoe mede behoreen de niet-gesprongen handgranaten.

Aangezien het in het algemeen moeilijk is vast te stellen of bij niet-gesprongen projectielen gevaar aanwezig is, zullen niet-deskundigen bij het vinden van een dergelijk projectiel het aanraken daarvan vermijden.

Is het bepaald noodzakelijk het niet-gesprongen projectiel naar een meer geschikte plaats over te brengen, dan moet dit geschieden met het projectiel in horizontaal stand, nadat het zoo noodig zeer voorzichtig in dien stand is gebracht.

Bij het niet-gesprongen projectiel wordt een merkteeken geplaatst, dat op het gevaar duidt.

Daarna wordt het vinden van het niet-gesprongen projectiel zoo spoedig mogelijk ter kennis gebracht van de militaire, of bij ontstentenis van deze, van de burgerlijke autoriteit ter plaatse. Door de zorg van deze autoriteit wordt bericht gezonden aan de Directie der Artillerie-inrichtingen aan de Hembrug te Zaandam. In het bericht moeten worden vermeld de juiste plaats waar het niet gesprongen projectiel zich bevindt en, zoo mogelijk, de afmetingen van het projectiel.

L.O. 1933, Nr. 59. (Ministerieele beschikking van 24 Februari 1933, IIde Afd. B, nr. 2).

ORGANISATIES OP SOCIAAL-DEMOCRATISCHEN GRONDSLAG.

Ter kennis wordt gebracht, dat aansluiting bij of eenigerlei steunverleening aan groepen, of vereenigingen van personen op sociaal-democratischen grondslag in strijd is met de plichten van den militairen ambtenaar en derhalve verboden.

L.O. 1933, Nr. 79. (Ministerieele beschikking van 10 Maart 1933, IIde Afd. B, nr. 42).

ORGANISATIES OP FASCISTISCHEN GRONDSLAG.

Ter kennis wordt gebracht, dat aansluiting bij of eenigerlei steunverleening aan groepen, of vereenigingen van personen op fascistischen grondslag in strijd is met de plichten van den militairen ambtenaar en derhalve verboden.

NIEUWE REGLEMENTEN EN VOORSCHRIFTEN

INFANTERIE-REGLEMENT. DEEL I. DE EXERCITIËN, ONDERDEEL A.
(I. R. IA.).

Het bovengenoemde boekwerk vangt aan met een overzicht van de samenstelling van het infanterie-reglement, waaruit blijkt, dat dit zal bestaan uit twee deelen, onderscheidenlijk bevattende *De Excercitiën* en *Het Gevecht*.

Het eerste deel zal verschijnen in drie boekwerkjes, elk een afzonderlijk onderdeel bevattende, waarvan het thans verschenen onderdeel voor alle infanteristen van belang is, terwijl de mitraillisten en de mortieristen ieder één der beide andere onderdeelen als supplement zullen ontvangen.

In I. R. IA. is de stof verwerkt, welke tot dusver behandeling vond in:

- a. het exercitie-gedeelte uit Hoofdstuk IV van de „Aanwijzingen voor de opleiding der infanterie” (boekwerk nr. 725);
- b. het exercitiegedeelte uit de „Voorloopige aanwijzingen voor de compagnie mortieren van 8”;
- c. Hoofdstuk V, Bijzondere voorschriften, van de „Aanwijzingen voor de opleiding der infanterie” (boekwerk nr. 726);
- d. de punten 27—30 uit Hoofdstuk III De Groep van de „Aanwijzingen voor de opleiding der infanterie”, voor zoover deze betrekking hebben op de techniek van het verspreiden en verzamelen van de groep.

Het reglement heeft gebroken met de onderscheiding in „Opstellingen, bewegingen en verrichtingen” *op* en *buiten* het gevechtveld, aangezien een scherpe afscheiding hierbij niet valt door te voeren. Zoo verschijnt de sectie in gesloten orde zoowel op — (b.v. bij den naderingsmarsch) als buiten het gevechtveld, terwijl de verrichtingen met de vuurwapenen als zoodanig evenmin in een der beide vorengenoemde rubrieken kunnen worden ondergebracht.

In verband hiermede is het reglement verdeeld in *De Excercitiën* en *Het Gevecht*. In eerstgenoemd deel zullen alle bewegingen, opstellingen en verrichtingen een plaats vinden, welke als *exercitie* kunnen worden beoefend, onafhankelijk of deze op of buiten het gevechtveld moeten worden uitgevoerd. Hieronder vallen de *Schoolsche oefeningen* en de *Verrichtingen met het geweer (de karabijn), de lt. mitr., de zw. mitr. en de mr. als vuurwapen*. De *gevechtsoefeningen* als zoodanig vinden in het voorschrift geen afzonderlijke behandeling aangezien deze zooveel mogelijk moeten worden gehouden in overeenstemming met de richtlijnen voor het gevecht, welke in het tweede deel zullen worden neergelegd.

De *Schoolsche oefeningen*, welke uitdrukking thans voor het eerst in de infanterievoorschriften is opgenomen, worden voor de groep, het stuk en de sectie onderscheiden in *oefeningen in de gesloten* — en *oefeningen in de geopende orde*, terwijl zij voor de grootere eenheden uitsluitend bestaan uit eerstgenoemde categorie. Zulks houdt verband met de omstandigheid, dat het optreden in geopende orde bij laatstgedoelde eenheden een zoodanig tactisch karakter draagt, dat een en ander niet als schoolsche oefening kan worden beoefend.

In de Algemeene Bepalingen wordt gewezen op de groote waarde, welke de *oefeningen in de gesloten orde*, als werkzaam middel tot het aankweken van de krijgstucht, voor de opleiding hebben. Hiermede houdt het reglement rekening, door aan de schoolsche oefeningen een vormelijker karakter te geven, dan dat der overeenkomstige oefeningen uit de „Aanwijzingen voor de opleiding der infanterie”. Zulks komt b.v. tot uiting door de vervanging van de volgende commando's door de daarachter gestelde:

<i>Op de plaats rusten</i>	<i>Op de plaats = Rust</i>
<i>Inrukken</i>	<i>Ingerukt = Marsch</i>
<i>Bajonet opzetten</i>	<i>Bajonet = Op.</i>
<i>Bajonet afnemen</i>	<i>Bajonet = Af.</i>

Voorts is ook bij de uitvoering van verschillende commando's tot grootere stramheid teruggedoerd. Het *richten* geschiedt weder op de eertijds gebruikelijke correcte wijze, voor zooveel nodig gewijzigd in verband met de opstelling der sectie op drie gelederen, waarbij deze verrichting wordt beëindigd door het commando: *Staat*. Bij het *inrukken* wordt, ongewapend, den militairen groet gebracht en maken de manschappen rechtsomkeerd.

Het minder kernachtige commando: *Afdeeling = Halt* is gewijzigd in: *Groep (Stuk, Sectie, Compagnie, enz.) = Halt* en uitsluitend behouden voor die onderdeelen, welke bezwaarlijk bij name kunnen worden aangeduid (b.v. een verbindingsafdeeling, regimentswielrijderspatrouille, enz.).

De oefeningen in de geopende orde geven een belangrijke uitbreiding op de desbetreffende bepalingen van de „Aanwijzingen,” waarmede is verkregen, dat de groeps- en sectiecommandanten der tirailleurcompagnieën, zoomede de stukcommandanten der mitrailleurcompagnieën, op eenvoudige wijze hun onderdeel uit de gesloten — in de geopende orde en omgekeerd kunnen doen overgaan, hetgeen op het gevechtveld herhaaldelijk zal moeten geschieden.

Bij de groep zijn daarbij onderscheiden de vanouds bekende *tirailleurlinie* en de *tirailleur-colonne*. Deze laatste naam heeft betrekking op den vorm, bedoeld in punt 20 uit Hoofdstuk III De Groep van de „Aanwijzingen”, welke belangrijke vorm tot dusver in de voorschriften slechts terloops werd aangestipt, terwijl de wijze, waarop deze vorm moet worden aangenomen en weder verlaten, nog niet was geregeld. Bij de sectie is volstaan met een regeling voor het aannemen van de *flankcolonne met vergrootte tusschenruimten tusschen de groepen*, aangezien uit deze vorm elke andere vorm gemakkelijk kan worden aangenomen, door het, op aanwijzing van den S. C., tijdelijk doen halt houden van een of meer der groepen.

Aanteekening verdient hierbij nog, dat voor de sectie de minder juiste benamingen groepenlinie en groepencolonne vervangen zijn door de oude en betere namen *frontcolonne* en *flankcolonne*, terwijl de naam *groepencolonne* is gebezigt voor den vorm, welke inderdaad een colonne van groepen in colonne is.

CURSUSSEN VOOR LUCHTBESCHERMING EN GASBESCHERMING.

Evenals in 1932 houdt het Technisch Bureau J. DUIKER ook dit jaar verschillende cursussen voor luchtbescherming en gasbescherming; zij hebben plaats te Den Haag — Waalsdorp op 4, 5 en 6 Mei.

Cursus A voor gasbescherming heeft ten doel den deelnemers nader bekend te maken met de wijze van bescherming tegen gevaarlijke gassen, rook, nevels, enz.

Cursus B voor luchtbescherming heeft ten doel den deelnemers een nader inzicht te verschaffen in het wezen der luchtbescherming.

Cursus C voor Eerste hulp bij gasongevallen beoogt leden van reddings- en transportcolonnes, alsmede leden van Vereenigingen voor E. H. bij O., te bekwamen in het dragen van gasmaskers, opdat zij hun taak ook kunnen uitvoeren in een met gifgassen verontreinigde atmosfeer.

Wij ontvingen de programma's voor deze cursussen. Behalve voor voordrachten, filmvertooningen, e.d., is tijd gereserveerd voor demonstraties en praktische oefeningen, waardoor het volgen van deze cursussen ongetwijfeld zeer leerzaam zal zijn, temeer, omdat tot de leiders vooraanstaande personen op het gebied van lucht- en gasbescherming behooren.

De kosten voor deelname zijn gering; voor de cursussen A en B respectievelijk f 3.50 en f 2.50 per persoon. De deelname aan cursus C is kosteloos voor doktoren en voor leden van erkende vereenigingen op het gebied van E. H. bij O.

Wij wenschen het Technisch Bureau J. DUIKER bij de a.s. cursussen een nog grooter succes toe dan ten vorige jare!

UIT DE VAKPERS

HET EERSTE „ENGAGEMENT” VAN DE VECHTWAGENS RENAULT IN MEI/JUNI 1918

Aansluitend aan een artikel in de R. d'I. van Aug. '32, waarin de kapiteins DELACOMMUNE en CORNIC het optreden van een compagnie lichte vechtwagens beschrijven, geeft de generaal VELPRY een meer algemeen overzicht van de omstandigheden, waarin deze compagnie werd ingezet.

De generaal beschrijft de bezwaren, welke voortvloeiden uit het feit, dat voor het transport naar het gevechtsterrein gebruik moest worden gemaakt van verschillende soorten materieel en waarvan het gevolg was, dat slechts $\frac{2}{3}$ deel van het bataljon te juister tijd en plaats aanwezig was.

Hij toont aan hoe door het overhaast inzetten van den tegenaanval, door de omstandigheden gedwongen, geen voorbereidende maatregelen konden worden getroffen, zelfs een verkenning van het aanvalsterrein moest achterwege blijven.

Hij wijst er verder op, dat de taak van den C. van een vechtwagen-eenheid niet eindigt, wanneer de eenheid in het gevecht is gebracht, maar dat — evenals bij alle andere wapens — de uitslag van den strijd afhangt van den invloed, welke de C., tijdens het gevecht op zijn onder-commandanten en manschappen uitoefent.

Hij vestigt onze aandacht ten slotte op de voor vechtwagens gunstige terreinomstandigheden. De aanwezigheid van het bekende bosch van Villers-Cotterets, stelde de vechtwagens in staat, om voortdurend in de onmiddellijke nabijheid van de voorste linie te blijven, waardoor het mogelijk was om, zoo noodig, onmiddellijk tegenstooten of -aanvallen uit te voeren.

Revue d'Infanterie, December '32.

B.

DE INVLOED VAN HET BELGISCHE OPERATIETOONEEL GEDURENDE DEN MARNESLAG IN SEPTEMBER 1914.

Majoor HERBIET toont in dit artikel aan, dat de invloed van het Belgische leger op de operatiën in Frankrijk in September 1914 zich niet alleen heeft doen gevoelen bij den Duitschen rechtervleugel (1e en 2e Leger), doch ook wel degelijk meer Oostelijk, dus bij de 4e en 5e Duitsche legers, d.w.z. op den vleugel, waar de Duitsche legerleiding in den Marneslag de beslissing zocht te verkrijgen.

Hij geeft eerst een overzicht over de operatiën van 23 Aug. tot 4 September, op welken dag deze legerleiding het oorspronkelijke plan losliet (overvleugeling van den Franschen linkervleugel) om het te vervangen door een plan, dat de beslissing zocht op den Duitschen linkervleugel. Vervolgens bespreekt schrijver het operatietooneel in België en de vorming aldaar van het Duitsche 7e Leger met het oog op de vermeende landing van sterke Engelsche troepen te Ostende (bevel van 5 Sept. 1914). De bevelen bleven gehandhaafd, ook toen 6 September de Marneslag begon, waardoor 2 legerkorpsen en een cavaleriedivisie op het slagveld ontbraken. Schrijver berekent, dat op 9 September 13 Duitsche divisies en 1 cav.div. zich in België bevonden (het 7e leger, observatiekorps van Antwerpen, bezettingstroepen van Luik en Namen en eenige korpsen, in opmarsch naar Frankrijk).

Voorts toont schrijver aan, dat de weerstand van de vesting Namen aldaar batterijen van de zwaarste belegeringsartillerie bond, die dus niet bij Verdun aanwezig waren, waar zij daadwerkelijk zouden hebben kunnen meewerken om de beslissing te bevechten.

De studie bevat weinig nieuwe gezichtspunten, doch geeft een goed overzicht van het gebeurde.

Bulletin Belge des Sciences Militaires, Januari 1933.

W.

SPAARZAME ORGANISATIE

Het Militär Wochenblatt onderzoekt of bij de organisatie van den Rijksweer de noodige spaarzaamheid is betracht en gaat daarbij van de volgende *grondslagen* uit:

1. In het dagelijksch leven is tusschen leiding gevend personeel en ondergeschikte organen een verhouding van 1 : 5 gunstig gebleken.
2. De staven worden bezet met de beste krachten en ook materieel goed uitgerust. Zijn er te veel staven of zijn zij te zwaar bezet of te rijkelijk uitgerust, dan komt de troep te kort. De verhouding tusschen „willen” (de staf) en „kunnen” (de troep) is dan verbroken.
3. De staven blijven tijdens den strijd vrijwel op sterkte, doch de sterkte der troepen slinkt dikwijls snel. Op het eind van den wereldoorlog zag men op het Westfront divisien met volbezette staven, terwijl de troep nog geen 1000 strijders telde.

Het is dus zaak met zoo weinig en zoo zwak mogelijke staven een zoo groot mogelijke gevechtskracht in werking te brengen.

De verhouding 1 : 2 (b.v. Legerkorps van 2 Divisiën) is uiterst ongunstig. Die van 1 : 3 kan nog niet als gunstig worden beschouwd. Zij leidt tot het eeuwige schema van 2 voor-eenheden en 1 reserve-eenheid. Voorts komt het dikwijls voor, dat een onderdeel moet worden gedetacheerd (flankdekking, enz.), waardoor de ongunstige verhouding 1 : 2 weder intreedt (regimenten van 2 bataljons, bataljons van 2 tirailleur-compagnieën). Schr. geeft in verband hiermede als norm den voorkeur aan de verhouding 1 : 4, welke ook aan de organisatie van het Britsche leger ten grondslag ligt. Men komt dan tot: een *divisie* met aan *infanterie* 4 regimenten, elk van 4 bataljons à 4 tirailleurcompagnieën (en 1 mitrailleur-compagnie), elk van 4 sectiën à 4 groepen. Ook voor de *artillerie* wil Schr. regimenten van 4 afdelingen elk van 4 batterijen à 4 stukken. Naar Schr.'s oordeel zijn bij de artillerie de staven thans zoo aangezwollen, dat er geen goede verhouding meer bestaat t.o.v. de vuurkracht, welke zij in werking moeten brengen.

De op deze wijze verkregen besparing aan personeel zou den vechtenden troep zeer ten goede komen. De *divisie*, welke op deze wijze zou ontstaan, wil Schr. dan beschouwd zien als *strategische eenheid*, terwijl het *regiment* (beter naar Britsch voorbeeld te noemen *brigade*) — uitgerust met artillerie, enz. — de vechteenheid zou worden. Een zienswijze, welke in Duitschland vele aanhangers heeft!

Militär Wochenblatt, 1933, nr. 25.

C.

DE GASDIENST IN HET ROODE LEGER

In het Sept. nr. van S. und S. wordt een aanvang gemaakt met de publicatie van een artikelenreeks, welke alleszins onze aandacht waard is. Onder leiding van Dr. J. FISCHMANN, Hoofd van de „Kriegschemische Verwaltung der Roten Armee” is door verschillende Russische specialisten een omvangrijk werk samengesteld, getiteld, „Wojenno Chimitschekoje djelo” (Oorlogscheme). De Redactie van S. und S. deed dit boek vertalen en publiceert het in uittreksels. Het lag — en ligt nog — in onze bedoeling op deze belangwekkende publicaties terug te komen. Aangezien S. und S. echter nog steeds voortgaat met het geven van uittreksels, volstaan wij voorloopig met hierop de aandacht te vestigen.

F.

Zeitschrift für das gesamte Schiesz- und Sprengstoffwesen, Sept. en Oct. '32.

DE VERDEDIGING VAN HET FORT PONTISSE.

Luit. Kolonel SPEESEN behandelt chronologisch het gebeurde in het fort Pontisse van de Vesting Luik tusschen 4 Augustus en 13 Augustus, den dag van de overgave en geeft aan het slot eenige beschouwingen.

De studie is belangwekkend, eensdeels omdat het fort door 42 cm mortieren is beschoten, anderdeels omdat er uit blijkt, met welken moed de Duitsche patrouilles zijn opgetreden tegen het fort. Een duidelijke kaart licht het artikel toe.

Bulletin Belge des Sciences Militaires, Januari 1933. W.

MODERNE ORGANISATIE VAN EENHEDEN VAN LICHTE TROEPEN.

Kopführte (einschl. Troß) = 161 (dabon 50 Fahrer).
 1 Betriebstoffüllung (einschl. Troß) = 3164 l.

Het feit dat de redactie van het Militär Wochenblatt herhaalde malen een niet onbelangrijke ruimte afstaat aan den Overste von FABER DU FAUR van het 4e Ruiter Regiment, om diens hypermoderne ideeën uiteen te zetten over de toekomstorganisatie van lichte troepen, bewijst wel dat de alleszins bekwame redactie waarde hecht aan deze denkbeelden, die velen van ons zouden rangschikken onder de categorie „vreemde fantasieën”.

De vraag die zich in alle legers, volgens den schrijver voordoet, is, in hoeverre de bedenken nog „Schwerpunktswaffe” van een moderne Cavalerie-Divisie (een benaming, die ook wel losgelaten zal moeten worden) kunnen uitmaken. Om uit te kunnen maken hoe de organisatie het best aan zijn doel beantwoordt, moet eerst het doel duidelijk gesteld worden; dit luidt klaar en duidelijk — medewerken aan den beslissenden slag (opvatting van den schrijver). Iedere opdracht tot dit doel vordert verkenning — evenals alle andere minder belangrijke opdrachten. Voor alle opdrachten is aanvalskracht noodig, die het gebruik van den motor op groote schaal onmiddellijk vordert (wij merken hier op, dat de geheele korpstrein van een Duitsch Ruiterregiment nog geen enkele auto telt.) De schrijver merkt dan verder op, dat technische moeilijkheden — als zijnde overwonnen — niet meer ter sprake komen; alleen de kostbaarheid van het motor-materieel speelt thans nog een rol.

Als geheel onjuist wordt het gescheiden zijn van de drie wapens, t.w. motor in de lucht, motor op het land en ruiterij, gekenschetst; zij behooren in één hand; zegt de schrijver. Wel typisch, treft de ons inziens sterk overdreven bewering, dat waar thans — in frappante tegenstelling tot vroeger — voor een cavalerist de bediening van een mitrailleur, vlakken krombaangeschut vanzelfsprekend is geworden, ook in de toekomst de modern-technische wapens door een cavalerie-aanvoerder beheerscht moeten worden.

Het Engelsche „Pantserregiment” kan de instemming van schrijver niet erlangen, daar het, evenmin als de Duitsche Cavalerie-Divisie van 1914, er in zou slagen te voldoen aan de opdracht van het toenmalige opperbevel: „Ik wensch de cavalerie achter het vijandelijke front te zien”. Als onderdeel van een lichte Divisie acht de schrijver een pantserverband met eigen verkenningsafdeeling, artillerie en pioniers wel noodig, — maar dan moet ook een vliegtuigafdeeling tot dat verband hooren, willen niet de verkenningspatrouilles reeds bij eerste aanraking met den vijand, uitgeschakeld worden. Hoe moeilijk

dan ook de aanvoering moge worden, als de aanvoerder niet den geest van een SEYDLITZ of ZIETHEN heeft, zal hij nimmer slagen. Voorwaar, zware eischen!

In het tweede gedeelte van zijn studie wijdt de schrijver meer aandacht aan de organisatie in het bijzonder, en vergelijkt daarbij eerst de Fransche Cavalerie-Divisie met de Italiaansche Snelle-Divisie. De schrijver beschouwt de cavalerie als het fundament van zulke korpsen en kan zich daarom niet ten volle vereenigen met de beide genoemde buitenlandse organisaties. In de Fransche organisatie ziet hij de infanterie op auto's (zoo noemt schrijver de dragons portés) als het fundament — hetgeen wij niet juist achten — in het Italiaansche Korps hebben gemotoriseerde troepen, cavalerie en wielrijders gelijke waarde, — wat evenmin schrijver's instemming draagt. De beste oplossing wordt de volgende geacht: Ruiter-Divisie en Pantser-verband als operationeel-eenheid in één korps te vereenigen; de verwezenlijking er van is echter alleen voor finantieel sterke Staten te bereiken. Als ideaal-organisatie denkt schrijver zich een Cavalerie-Korps met drie Divisies, waarvan twee Ruiter-Divisies en één Gepantserde-Divisie en als korpstroepen, vliegtuigverbanden, gemotoriseerde infanterie en artillerie. Dit alles voor het Cavalerie-Korps als operationeel eenheid; in tactisch opzicht is het nog een open vraag, welke moderne wapens en motoren een Ruiter-Divisie noodig heeft. Ook hier meenen wij schrijvers meening in twijfel te mogen trekken. Hij heeft haar echter noodig om tot zijn oplossing te komen: per cavalerie-regiment een volledig gemotoriseerd eskadron, waarvan wij de schets als merkwaardigheid hieraan toe voegen (blz. 195). Wij bevelen de lezing der beide artikelen als iets bijzonders zeer aan, want wat heden velen als onmogelijk beschouwen, is meerdere malen in de toekomst, tegen alle verwachting in, werkelijkheid geworden.

Militär Wochenblatt 11 en 18 December 1932.

P.

ERVARINGEN BIJ DE FRANSCH E MANOEUVRES 1932 BETREFFENDE MECHANISATIE EN MOTORISATIE.

Tot dusver werden de vechtwagens in Frankrijk beschouwd als gemechaniseerde artillerie en -mitrailleurs, welke de aanvallende infanterie begeleiden, terwijl in Engeland het gebruik als een zelfstandig wapen — een moderne herleving van de oude slagruiterij — op den voorgrond staat (vergelijk De Militaire Spectator 1932, blz. 288. C.)

De in 1932 gehouden Fransche manoeuvres hebben getoond, dat men aldaar, naast het gebruik van vechtwagens ter begeleiding van de infanterie, ook het *zelfstandig optreden van moderne snelle vechtwagens* in het oog vat.

In de eerste plaats heeft men deze wagens benut voor het *opnemen van de gevechtsaanvaking*. Het toegenomen vermogen van de zware mitrailleurs maakt het mogelijk reeds op geruimen afstand vóór een stelling afsluitingsvuur te leggen, wel is waar van geringe diepte, doch van genoegzamen samenhang om de infanterie eener voorhoede tot staan te brengen. Deze denkt dan gevechtsaanvaking te hebben verkregen, terwijl de vijand nog honderden meters is verwijderd. Snelle vechtwagens zijn in staat door een dergelijk vuurscherm heen te stooten en vast te stellen waar de tegenstander inderdaad zit.

Voorts werd een cavalerie-divisie gebruikt, bestaande uit twee ruiteregimenten en een gemechaniseerde brigade. De cavaleriedivisie opereerde op den vleugel van een leger en wierp de gemechaniseerde brigade *vooruit tegen 's vijands flank*. Deze brigade stuitte daarbij op een gemotoriseerde flankdekking, waarmede zich tegen den avond een gevecht ontspoon. De divisiecommandant deed de vechtwagens in den nacht door de cavalerie aflossen en zette hen den volgenden dag voor een verder omhalende *omvatting* in. Verder werd de gemechaniseerde brigade in een ander stadium der oefening gebruikt voor een *tegenstoot*, waarbij zij zich achter een *rookscherm* gereed stelde. Dit gebruik van vechtwagens luidt een nieuwe ontwikkelingsphase in van de Fransche gevechtsleer, welke tot uitdrukking zal komen in wijzigingen van de voorschriften en den bouw van snelle vechtwagens en van gemotoriseerd anti-vechtwagensgeschut.

Ook overigens hebben de manoeuvres getoond, dat de motorisatie en de mechanisatie leiden tot *versnelling van de gevechtsvoering*. Een divisie bracht over een breed front de gevechtsaanvaking tot stand met 's vijands hoofdmacht. Vervolgens werd op een gedeelte van het aanvalsfront een stoetgroep gevormd, bestaande uit gemotoriseerde artillerie, infanterie op auto's en vechtwagens en eenige uren later kon de aanval *verrassend* worden ingezet.

Militär Wochenblatt, 18 Dec. 1932.

C.

TWEE MAANDEN BIJ DE INFANTERIE.

RENÉ CHAMBION, kapitein van de Koloniale artillerie, geeft in een kort, vlot geschreven artikel eenige algemeene indrukken, welke hij opdeed bij een detachering van 2 maanden bij een Infanterieregiment aan de oostgrens.

In dit artikel wijst hij er op, hoe goed deze detacheringen zijn voor de samenwerking tusschen infanterie en artillerie.

Voor al is dit noodig voor veldartilleristen (bij ons de officieren van 7 V.) omdat deze toch alleen dan haar taak goed kunnen vervullen, wanneer zij het zusterwapen — nog altijd „de Koningin van het slagveld” — in al hare nooden en behoeften hebben leeren kennen.

De Schr. verwerpt ten eenenmale de stelling, dat artillerieofficieren het recht zouden hebben met een soort van „meerderwaardigheidsgevoel” op hunne collega's van de infanterie neer te zien.

Integendeel! Het is voldoende om hen, die zoo denken, eenigen tijd bij de infanterie te detacheren, waardoor zij oog zullen krijgen voor het vele mooie werk, dat door de infanterie wordt geleverd.

„Wij anderen, van de z.g. wetenschappelijke wapens, wij leiden slechts machines.
„De Infanterist:

„Leidt menschen,
„Animeert harten,
„Verheft het moreel”.

Revue d'Infanterie, Februari '33.

B.

AUTOMATISCHE VUURWAPENS VOOR DE INFANTERIE.

DE bekende Zwitsersche wapentechnicus Dr. DÄNIKER geeft bij een bespreking van de automatische wapens van de firma SCOTTI in Brescia eenige belangwekkende beschouwingen over de ontwikkeling van dergelijke vuurwapens in het verleden en in de naaste toekomst.

Toen, nadat het repeteergeweer algemeen was ingevoerd, de ontwikkeling daarvan tot een automaat zich als volgende stap begon af te teekenen, stuitte de techniek op zoodanige moeilijkheden, dat men zich vooreerst als eenig doel stelde, een betrouwbaar werkend automatisch vuurwapen te construeeren. Zoo kwam het, dat MAXIM, die was uitgegaan van het denkbeeld een automatisch geweer te construeeren, na een ontwikkelingsgang, die lange jaren en talloze proeven vereischte, tenslotte kwam tot de bekende zware mitrailleur. Afgezien van de vuistvuurwapens, waaraan geheel andere eischen werden gesteld, legde men zich voorloopig neer bij het feit, dat de techniek toen niet in staat was lichtere betrouwbaar werkende automaten te leveren. De tactici streefden er dus niet naar, de technici zoodanige eischen voor te leggen, dat daaruit de drang naar lichtere constructies ontstond, doch vergenoegden zich er mede, het tactische gebruik van het zwaardere wapen aan te passen aan de eigenschappen, die het nu eenmaal bezat.

Intusschen schreed de techniek rusteloos voorwaarts, kreeg meer bewegingsvrijheid, en slaagde er langzamerhand in, veel lichtere betrouwbare automaten te vervaardigen. De tactici maakten zich langzamerhand los van het axioma, dat een betrouwbare automaat nu eenmaal een zeker gewicht moet hebben, en zoodra de mogelijkheid van belangrijke gewichtsvermindering hun helder voor oogen stond, kwamen zij er toe, als gebruikers richtlijnen aan te geven voor de constructie van de gewenschte wapenen. Het spreekt van zelf, dat dergelijke eischen in de verschillende staten, naar gelang van de omstandigheden, waaronder de wapens gebruikt moesten worden, vrij groote onderlinge verschillen vertoonden. Fabrieken als HOTCHKISS, MADSEN en SCOTTI kwamen derhalve met een geheele staalkaart van automatische vuurwapens op de markt, waarbij men automatische pistolen, karabijnen en geweren, lichte en zware mitrailleurs en automatisch geschut tot 40 mm kaliber aantreft.

Zooveel mogelijk streven de wapenfabrieken er naar, de geheele reeks wapenen die zij vervaardigen, volgens een zelfde beginsel te construeeren. Naast groote technische voordeelen heeft dit streven groote voordeelen voor de gebruikers. Kleinere afwijkingen zijn natuurlijk nooit te vermijden, en een bepaalde normalisatie van onderdeelen zal in 't algemeen gesproken, alleen reeds door de verschillen in kaliber, uitgesloten zijn.

Als voorbeeld hoe de eischen kunnen verschillen haalt Dr. DÄNIKER die aan, welke men aan een automatisch geweer kan stellen. Men kan uitgaan van den eiscn, dat de bestaande infanterie-munitie daaruit moet kunnen worden verschoten, en daarbij het alsdan grootere gewicht in den koop nemen. Laat men daarentegen dien eisch vallen, dan is het

mogelijk een wapen te construeeren van hetzelfde gewicht als het normale infanterie-geweer, en zelfs minder, zoodat men op het karabijntype uit komt. Daartusschen zijn andere combinaties mogelijk, b.v. het gebruik van denzelfden kogel, of van dezelfde huls als het bestaande geweer. Het is voor een wapenfabriek van groot economisch belang, aan al deze eischen tegemoet te kunnen komen met wapens, die volgens dezelfde beginselen kunnen worden geconstrueerd.

In Italië heeft men aan het automatisch geweer SCOTTI, dat in Mei 1931 in beproeving werd genomen, de volgende eischen gesteld:

- 1°. Gelijkwaardigheid met het geweer Mgs wat betreft ballistisch vermogen, munitie, algemeene bouw, gewicht en sterkte.
- 2°. De bestaande geweren moeten zooveel mogelijk worden benut bij de vervaardiging.
- 3°. De invoering van het automatisch geweer moet zoo weinig mogelijk storing brengen in de uitrusting en de opleiding van den troep.

Het is duidelijk dat de economische kant van het vraagstuk in dit geval sterk op den voorgrond is getreden.

Opvallend is, dat in de serie wapenen die de firma SCOTTI vervaardigt, de zware mitrailleur in den ouden zin van het woord ontbreekt. In verband met de ontwikkeling der infanteriewapens na den wereldoorlog kan men zich inderdaad afvragen of de zware mitrailleur nog recht van bestaan heeft. Dit wapen toch is niet ontstaan volgens de eischen van de tactiek, maar hoofdzakelijk in verband met de mogelijkheden van de techniek. Deze mogelijkheden zijn sedertdien in gunstigen zin gewijzigd. Het grootste deel van de taak aan de zware mitrailleur kan men even goed vervullen met lichtere wapens, terwijl een ander deel beter kan worden vervuld met wapens van grooter kaliber, b.v. het schieten op zeer groote afstanden en op vliegtuigen. De ontwikkeling van de zware mitrailleur splitst zich dus eigenlijk in twee richtingen, die naar het lichtere wapen van geweerkaliber, en die naar het zwaardere wapen van grooter kaliber, b.v. 13 à 14 mm, voeren.

Of het infanteriewapen tegen vechtwagens, van 20 mm kaliber en daarboven, in beginsel tot een volautomaat zal worden ontwikkeld, teekent zich nog niet duidelijk. De bij de infanterie ingedeelde automatische wapens tegen vliegtuigen zullen voorloopig het kaliber van 20 mm niet belangrijk overschrijden.

Militärwissenschaftliche Mitteilungen, Sept.—Oct. 1932.

A. E.

OEFENING VAN GENEESKUNDIGE EENHEDEN IN DEN GASOORLOG.

De luit.-kol. Mc. KENNEY M. C. wijst op de groote beteekenis van den geneeskundigen dienst bij de divisie voor de uitwerking van den gasoorlog op de eigen troepen. Het lot van de door gas getroffenene wordt door de werking van dezen dienst sterk beïnvloed alsmede het aantal gaspatienten, dat meer of minder ver naar achteren moet worden afgevoerd. In de divisie moet de man zijn eerste hulp ontvangen en de duur der verpleging hangt voor een belangrijk deel af van de wijze waarop deze wordt verleend. In de divisie begint de groote stroom naar achteren van licht of misschien vergasten en simulanten. Zijn deze menschen eenmaal in het evacuatiegebied aangeland, dan blijven zij geruimen tijd van het front weg. Dit was de ervaring in den wereldoorlog en dit zal zich in de toekomst herhalen, als niet een doeltreffende organisatie van den M.G.D. bij de divisie hiertegen waakt. De angst voor gas is zeer groot en drijft de manschappen in grooten getale naar de geneeskundige formaties van het regiment en de divisie en het achterland. De gastraining zal veel beter moeten worden, willen op critieke momenten niet wederom groote aantallen manschappen verdwijnen. Goede gasdiscipline zal de taak van den M.G.D. belangrijk verlichten, doch deze zal steeds zwaar blijven. Noodzakelijk zijn vlugge en juiste eerste hulp verleening, zorgvuldige sorteering, en goede transportmiddelen bij de divisieformaties. Het zal moeilijk zijn daarbij steeds over voldoende personeel en materieel te beschikken, doch nergens is het belang hiervan zoo groot als op de regimentsposten. Het geneeskundig personeel moet volkomen bekend zijn met de individueele en collectieve gasbescherming, en, natuurlijk, met de eerste hulpmethoden.

Schr. ontwikkelt vervolgens een trainingsschema voor het geneeskundig personeel van een divisie voor een tijdvak van 12 weken.

Tenslotte wijst hij op het groote nut van de mobiele douchebadinrichtingen, waarover het Amerikaansche leger aan het westfront beschikte. Deze bestonden uit een motortankwagen van ongeveer 5000 l met water verwarmingsinrichting met 24 doucheplaatsen. Verder waren reservekleedingstukken, enz. aanwezig. Zij waren zoowel uit een hygiënisch oogpunt, als bij de behandeling van mosterdgaspatienten van groot nut.

The Military Surgeon, Januari 1933.

Dr. D.